חלקנו בתורה

השקפה פנימה לשיטת הליטוד עמל התורה וכתיבת חידו"ת במשנת רבותינו

מהדורה מיוחדת וחגיגית

כל השבועיון חביבין

לרגל הופעת הגליון השביעי של חלקנו בתורה

לאמצם ולחזקם בתלמוד תורה

שיח תלמידי חכמים
עם כמה מחשובי הת"ח דקהילתנו שהעניקו
עיזוז וגבורה לעמלי התורה בטהרה

וקול התורה הולך וחזק

מסע בין היכלי התורה של קהל
עדותנו ברחבי הארץ: מבט אל תנופת
ההתפתחות של עולם התורה בציבור אנ"ש

היגוי וניהול תוכן:

הרב אהרן הרשטיין

עורך תורני:

הרה"ג שמואל לוריא שליט"א

כותבים משתתפים:

הרב אברהם שמעון וינברג

הרב נחמן דרקסלר

הרב יחזקאל אשכנזי

הרב מרדכי יחיאל לוריא

הגהה רוחנית:

הרה"ג שמואל וינברג שליט"א

מראות הקודש:

ארכיון 'ימים מקדם' - אוסף היסטורי לתולדות מסירות סלונים מבית תפנית

התודה והברכה להרב יוסף וינברג שליט"א על עזרתו בלב ונפש חפיצה בתמונות ומראות הקודש

בשער חלקינו בתורה

כל השבועין חביבין, בעומדינו בשער הגליון השביעי מבין גיליונות 'חלקינו בתורה', שיצאו לאור בשבעת השנים האחרונות, ע"י רשת הכוללים 'כנסת ישראל' בקרית גת. מתפעלים אנו מהסייעתא דשמיא שליוותה אותנו כל העת, כאשר מדי שנה עלה הגליון על שולחן מלכים והתקבל בהתלהבות אצל חסידים ואנשי מעשה הקשורים בכל לבם עם התורה ועמליה בטהרה. המאמרים והכתבות מלאי התוכן שנכתבו ברוב כשרון ותבונה, סיקרו זויות שונות מהיכלי התורה בקהל עדתנו בעבר ובהווה, ודמויות הוד של עמלי תורה מסלתה ומשמנה של תפארת סלונים. כמו גם הצצות מופלאות לתורתם של ראשונים כמלאכים ה"ה רבותינו הקדושים שלצד רוממותם וגבהותם בעבודת ה' היתה נפשם קשורה בעבותות אהבה בנפשה של תורה, וברוח זו חינכו וחבבנו לדרך המשלבת תורה עם חסידות ורוממות הנפש.

חיבה יתירה נודעת לגליונות 'חלקינו בתורה' בהיותם חלק כחלק מהמגמה הכללית של 'עולם התורה הסלונימאי' ההולך ומתפתח, ומשמשים הם כעין סמל ודגל לטהפכה התורנית הפוקדת את קהל עדתנו בשנים האחרונות באופן מעורר השתאות, כפי שניתן לראות בכתבה המרכזית בגליון זה. ולא סמליות יש כאן בלבד כי אם מטרה מוצהרת ומכוונת לשמש כשופר ובמה לעמליה בטהרה, מטרה שכל תנליתה אחת ויחידה - להעלות על נס את עמלי התורה בקהלנו, להאדירם ולרוממם, לעמד על ראשם כתרי תהילה, לעודד את רוחם לאמר: אתם שמחזיקים בתורתכם את העולם, הכם החיילים האמיתיים שמגינים על העם מכל צרה וצוקה, ומקדשים את העולם בהבל פיכם. קהל עדתנו מביטים עליכם בהערצה גדולה, ומלאי חיבה והערכה כלפיכם, על שהשלכתם אחרי גוכם כל מנעמי עולם, ועל ששמים אתם לילות כימים בעסק התורה הק'.

ואכן גליונות 'חלקינו בתורה' שימשו מדי שנה כ'במת כבוד' לעמלי התורה, הפרקים שמחרטו בלבבות עמלי התורה, המאמרים שהעניקו חיזוק לרבים עד היכן מעלת תלמידי החכמים היושבים באהלה של תורה, פרקים שהשמיעו את קול התורה שמתנגן בהיכלי התורה של קהילתנו בכל אתר ואתר - לכלל הציבור, פתחו צוהר למעיין התורה המפכה בכלל קהילות הקודש ובכל השטיבלאך של חסידי סלונים בארה"ק, והעניקו רוח גבית להמשך ההתפתחות התורנית להגדיל תורה ולהאדירה, להוסיף עוד ועוד ספסלים לבתי מדרשותיהם של רבותי"ק, לחזק כבוד התורה, ולהגביר וחילים בתורה הק', כי היא חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

גיליון זה - הגליון השביעי 'חלקינו בתורה' - מהווה כעין גליון סיכום להתפתחות התורנית של השנים האחרונות, כאשר במרכז סקירה מורחבת על עולם התורה האדיר של קהל עדת ישורון בארה"ק, בתוככי היכלותיו יושבים מאות ואלפי בחורים ואברכים, אשר שמים לילות כימים בעסק התורה, יום יום ערב בוקר וצהרים, אברכים ובחורים שלומדים תורה בקדושה וטהרה, וכל מהמורות תבל לא מפתקים אותם מתלמודם, כל זאת לצד המהמורות הרבות שהיו גם היו בשנים אלו, החל מתקופת הקורונה, המלחמה הניסשת נגד הישמעאלים ימ"ש מקרוב ומרחוק, מסע רדיפת השלטונות וכו' וכו', כל אלו המים הרבים, לא יכלו לכבות אש אהבת התורה, ונהרות לא ישטפוה, עיין מעמיק בסקירה זו תעודד בכל ללא ספק את תחושת 'אשריט מה טוב וחלקינו ומה נעים גורלנו שאנו משכימים ומעריבים בבתי מדרשות'...

פרוייקט משמעותי נוסף בגיליון הנוכחי, כאשר השיבה המערכת מנין תלמידי חכמים עצומים, מרביצי תורה מפורסמים מקהל עדתנו, לשיחות חיזוק עם סופר 'חלקנו בתורה' בה העבירו דברי חיזוק ועידוד לאברכים העמלים בתורה מתוך הדחק, השגיבו את הלימוד מתוך עמל, ופתחו אוצרות נפלאים, במיוחד עבור לומדי התורה מאנ"ש, למען יביטו מעמדם הרם והנישא, ויחלצו חושים להמשיך לשבת באוהלה של תורה כל ימיהם, מתוך שמחה וטוב לבב.

בנוסף, שזרמו בגיליון שביעי זה 'מדגם' של כתבות נבחרות מתוך כלל הגליונות, מאמרים נפלאים שיצרו הד בציבור, וראינו לנכון להדפיסם שוב בעיתוי זה כתמצית מזוקקת שלבטח תביא תועלת מרובה לקוראים הנכבדים שיחיו.

תקוותנו ותפילתנו, שיתרבה כבוד שמים וכבוד התורה, ויזכו עמלי התורה לעשות חיל בלימודם, ובזה כולנו לרוות נחת מיוצ"ח מתוך הרחבה, ויזכו לגדל בנים ובני בנים עוסקים בתורה והמצוות אהובים למעלה ונחמדים למטה עושי רצונו יתי באהבה,

ביקרא דאורייתא

מערכת 'חלקנו בתורה'

הנהלת רשת הכוללים 'כנסת ישראל' סלונים - קרית גת

יו"ל ע"י:

מכתבי קוראים, הערות והארות, יתקבלו בברכה
במערכת: m7696400@gmail.com

תוכן עניינים:

6 **וקול התורה הולך ויחזק**
מסע בין היכלי התורה של קהל
עדתנו ברחבי הארץ: מבט אל תנופת
ההתפתחות של עולם התורה בציבור אנ"ש

16 **לאמצם ולחזקם בתלמיד תורה**
שיח תלמידי חכמים
עם כמה מחשובי הת"ח דקהילתנו שהעניקו
עיזוז וגבורה לעמלי התורה בטהרה

לקט מאמרים נבחרים מתוך גליונות 'חלקנו בתורה שי"ל בשנים עברו:

26 **תורתו של נשיא**
סקירה רבת היקף על דרך לימודו וגדולתו בתורה
של מרן הגה"צ רבי משה מידנר זי"ע

34 **כל חיים היא שיחתי**
זהרי אורה מהתמדה מופלאה בלעותא דאורייתא
במסכת חייו של כ"ק מרן בעל ברכת אברהם זי"ע,
בני ביתו ויוצאי חלציו ראו וחזו ומספרים בערגה.

46 **תורה שלמדתי באף**
פניני עובדות והדרכות
גיליים חדשים מחייו ומשנתו
של כ"ק מרן בעל הנתיבות שלום' זי"ע

58 **גדלותה של תורה**
שביבי אור הזהר מעסק התורה של רבותה"ק ותלמידיהם
בימי צר ומצוק

מכתב כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
לקראת המצבית השנתית 'עמליה בטהרה'
לטובת רשת הכוללים 'כנסת ישראל' סלונים קרית גת - חזון יחזקאל

שמואל ברזובסקי
בהה"צ מוהרש"נ זצללה"ה
מסלאנימא

ב"ה עיה"ק ירושלים
חשון התשס"א

לקהל אנ"ש בכל מקומות מושבותיהם הי' עליהם יחיו

מה אשיב להי' כל תגמולוהי עלי, בהתפתחות קהילתנו הקדושה בקרית גת ובחזון יחזקאל, אשר היא פינת יקרה בקרב חבורתנו, בבחינת מנורה שבורות, אשר הם עומדים בתנופת עליה והתרחבות בלתי נלאה, בהקמת מוסדותינו הקדושים בתי מדרשות ובתי החינוך לבנים ולבנות כי', ומהראשית שהיתה מצער נתקיים בהם ואחריתך ישגה מאד.

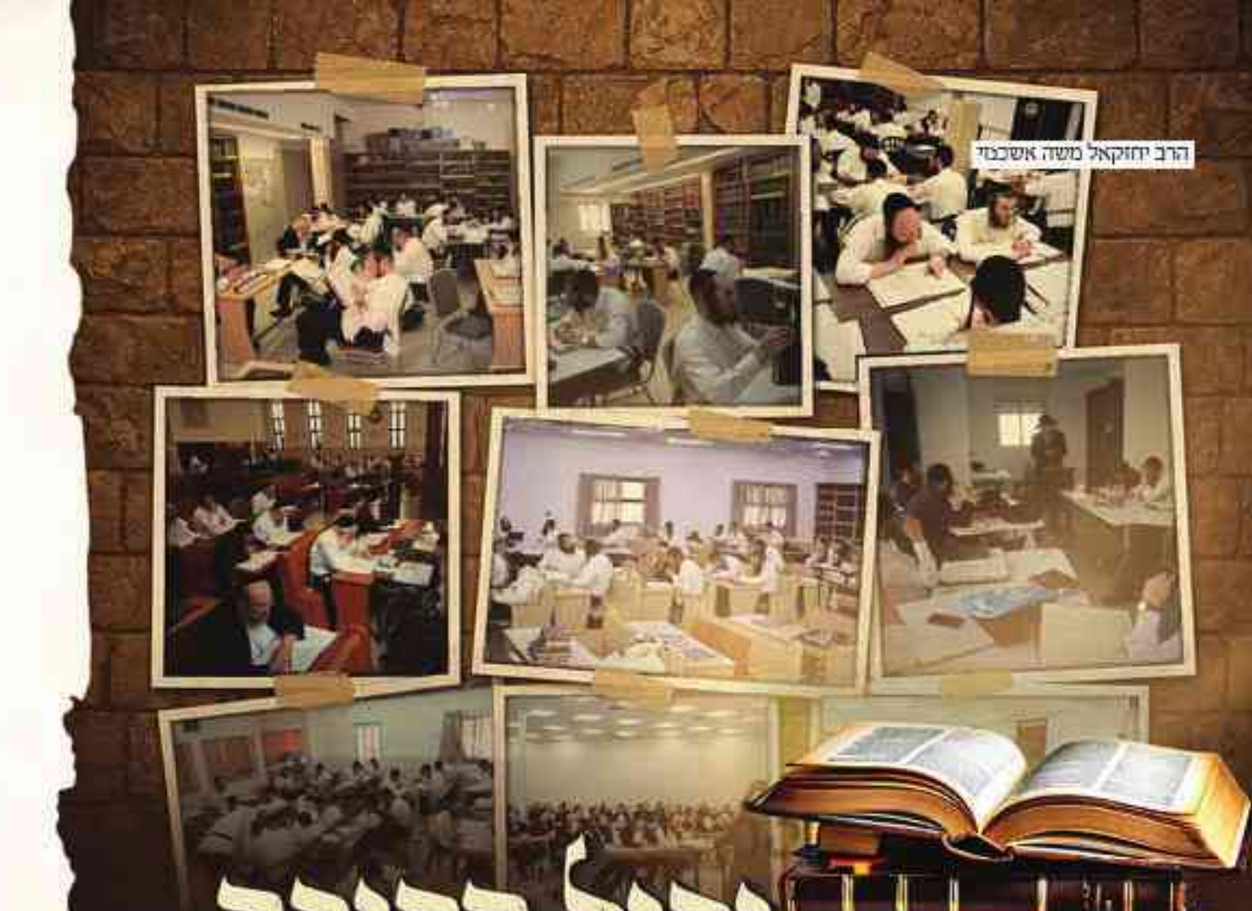
ובראשם כוללי האברכים "כנסת ישראל" המיוחדים במינם, בראשות הגה"ח רבי גדליה ריזל שליט"א, בהם שוקדים על התורה ועל העבודה עמלי תורה ביגיעת התורה, בהתמדה רבה מבלי הפסק, אשר שמו לנגד עינם להפריח את השממה ולהפוך ארץ ציה למוצאי מים, להקדיש חייהם לתורה ולעבודה, ולהתעלות וללמוד תורה מהוך הדחק. וחפץ הי' בידם הצליח עד שנהפך המקום - כפי שאמר א"א מרן אדמו"ר זי"ע - ל"מקום תורה". וכשחישוב הוא מקום תורה ומחנכים בו לתורה, אזי כל המציאות היא בבחינת "איני דר אלא במקום תורה".

ועתה הנני לחוק את ידם במנבית השנתית למען הצלחת והרמת קרן לומדי התורה, ולמען ביסוסו והמשך קיומו של מקום תורה נעלה זה, והנני פונה לכל אנשי שלומינו בכל אתר ואתר העומדים על ערבה של החזקת התורה, להשתתף ולהתייצב לימינם בנדיבות לב ובנפש חפיצה, ועי"ז שנותנים ומסייעים עבור עמלי התורה העוסקים בה בכל כוחם, זוכים למה שנאמר במשלי (ג,יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר".

ברכת שמים תלוה את כל העוזרים והמסייעים, הקב"ה ישלם שכרם ויסיר מהם כל מחלה וכל צער ועגמת נפש, ובזכות התזקת התורה יזכו לראות בנים ובני בנים עמלי תורה ועוסקים בתורה הקדושה בטהרה אכי"ר.

קול התורה הולך וחזק

מסע בין היכלי התורה של קהל עדתנו ברחבי הארץ: מבט אל תנופת ההתפתחות של עולם התורה בציבור אנ"ש

אלעד

אלעד

אלעד

הכניסה אל כל אחד ואחד מהיכלי השטיבלאך דקהל עדתנו בכל רחבי הארץ מלוזה בהד תמידי ובלתי פוסק: קול גדול ולא יסף, קול תורה המהדהד כרמה ואינו פוסק אף לרגע אחד. מי שמבקר ביומים אלו בהיכלי התורה של אנ"ש ברחבי ארץ הקודש, אינו יכול שלא להתרשם מקולה של אש התורה המלוכדת בין כתליהם. מאות אברכים הישובים על תלמודם ומתיתים עצמם בהיכלה של תורה; כוללים עמוסים מקיר אל קיר, שיעורי תורה והברותות שהפכו לחלק בלתי נפרד מהנוף של כל שטיבל.

בשנים האחרונות חלו קהילות אנ"ש בהתפתחות ניכרת כמעט בכל תחום ופינה; בכמות ובאיכות, בבניין חיצוני ופנימי כאחד. לא ייפלא אפוא כי מקומו של עמוד התורה ההולך לפני המחנה וחזה אף הוא מהפכה עצומה של ממש: כוללים ותיקים והתרחבה; מגמות חדשות נפתחו; תוכניות מהפכניות של הספקים, חזרה המבחנים פתחו את שעריהם לאברכים צעירים ומבוגרים המצטרפים להיכלי קניין וידיעת התורה, כאשר לצידם ישמבים תלמידי הכמים וישובי שורה, זקנים עם נערים, חסידים ואנשי מעשה, עמלי תורה ואנשים העמלים לפרנסתם ונפשם חשקה להיות דבוקים בתורה בקשר של קיימא כל ימות לעולם ועד.

כאשר התלבו בסקירה היחודית של הנעשה והנשמע בהיכלי התורה בחברתנו לא פיללנו לראות עד לאן יגיעו ומידות שיחת התורה, כאשר מקבלין דין מן דין ויחד הולכת ומקבלת תמונה מרהימות של ויהי תורה הפורחים בקהילות אנ"ש. בשורות הבאות נבוא למסע בין היכלי התורה, נביד את המפעלים שהתחוללו ואת המסורות שהתפתחו, נעמוד מקרוב על הנעשה בבתי המסירים בהם מתשקיעים אנשי שלומנו להוסיף חיל בעסק התורה, מתוך רגב אהבתה אשר עליה שוקדים הם תמיד.

אלעד

ותלמודו בידו

במשך שנים רבות פעלו כוללים עבור חברי השטיבל דאנ"ש באלעד, אולם לאחר שבמשך מספר שנים קפאה העיר על שמריה ולתקופה מסוימת לא חלה בעיר התרחבות משמעותית, הדבר השליך גם על הקהילה שמספר בניה כמעט ולא גדל, ובוודאי שלא באופן משמעותי, עד שאט אט הגיעו הבוללים אל סף סגירה. בשנים האחרונות שאחרי שנות הרעב - הגיעו שנות השבע וההתמונה השתנתה מקצה לקצה, ועם בואם של כוחות צעירים החלה תנופה מחודשת ומיוחדת בעולם התורה האלעדי.

כולל הבוקר הוקם מחדש לפני כמה שנים בראשות **הרה"ג ר' שמואל נוסבוים שליט"א**, וכיום לומד בו ציבור גדול של אברכים, רובם הגדול מאנ"ש. הכולל עוסק בהלכה, ובהמשך נפתחה בו גם מגמת עיון בראשות **הרה"ג ר' יוסף קסטלניץ שליט"א** בשעות אחר הצהריים פועל הכולל בראשות **הרה"ג ר' משה (בהר"ש) ויצברג שליט"א**, ואף בו ניכרת התרחבות גדולה ובלתי פוסקת והוא הפך לכולל מבוקש המשפיע על כל סביבותיו.

התפתחות מיוחדת התרחשה בחצי השנה האחרונה, עם פתיחתן של מגמות עיון חדשות לצעירים, הן בשעות הבוקר והן אחר הצהריים. המגמות פועלות במקום נפרד ונושאות אופי של לימוד ישיבתי מעמיק, בסגנון המוכר לאברכים משנות לימודם בישיבה. ציבור אברכים בני עליה צעירים וצעירים ברוחם התרכזו במסגרות הללו; דומה כי אין אברך שאינו נושא בלבו את זיכרון שנותיו בהיכל הישיבה, אותן שנים מופלאות שבהן היה כל עולמו נתון בין כתלי בית המדרש בשבע שנות השבע, וכל מעייניו שקועים בעומקה של סוגיה. אלא שמאז חלפו השנים, הבית נבנה, הילדים גדלו, וריחיים נוספו על צווארו. באלעד זוכים האברכים לשוב ולטעום מאותה מתיקות ישנה, לחזור ולהתפלפל בסוגיות השיים, להעמיק בקושיית האחרונים ולשמוח בשמחת התורת הספקות, באופן מופלא של נטילת אותה אש נעורים והפיכתה לאש תמיד של תורה, הטוערת בלב האברך גם לאחר שיצא מבין כתלי הישיבה ובנה את ביתו. אשרי מי שזוכה להמשיך את שנות הישיבה בכל שנות חייו.

התפתחות הכוללים השפיעה על הנעשה בשטיבל כולו. אברכים רבים קבעו בו את מקום לימודם, גם מחוץ למסגרות הרשמיות ניתן למצוא חברותות ולומדים היושבים בהיכל במשך שעות היום במקביל לכוללים ובשעות בהן הכוללים אינם פעילים.

סדרי התורה מתחילים כבר לפני תפילת שחרית, בשיעור דף היומי. לאחר התפילה מתקיים שיעור יסודי ועיוני בגמרא, מפי רב קהל עדתנו באלעד **הגר"מ קופילוביץ שליט"א**, באשר בשעות הערב הוא מוסר שיעורים בספרי חסידות ובושאים שונים ומשתנים העומדים על הפרק, ובנוסף בכל יום שני מתקיים שיעור מיוחד לצעירים.

לצד כל אלה פועלים שיעורים וחברותות המיועדים לאנשי מעשה העמלים לפרנסתם, כך שגם מי שאינו נמנה עם אברכי הכוללים מוצא את מקומו בסדרי הלימוד ובאוהלה של תורה.

בני ברק

לא ימוש ספר התורה

ראשון השטיבלאך ומי שאת דמותו עיצב כ"ק מרן אדמו"ר זיע"א כיסוד הראשון לכינון המחודש של בתי החסידים בארה"ק ברמותם וצלמם של בתי החסידים שעלו על מזבח העקדה האירופי, וצביון מיוחד לו. בהיותו השטיבל הותיק ביותר ואחד השטיבלאך הגדולים של אנ"ש הרי שקשת הגילאים של בני המקום משתרעת מנער ועד זקן כל העם מקצה אל קצה, כלשון הכתוב.

מי שזוכר את השטיבל בבני ברק לפני שנים, ויגיע בעת למקום, יתקשה שלא להתרשם מן השינוי העצום שחל בו. בעבר, מלבד מניני התפילה והכולל הותיק שפעיל אחר הצהריים כבר עשרות בשנים, הרי שבחלקים ניכרים מהיום היה השטיבל שקט. כיום השטיבל תוסס ושוקק חיים ופעילות ענפה של עשרות רבות של לומדים הגודשים את המקום סביב השעון ממש, כאשר בהיכלי השטיבל נערכת פעילות תורנית רצופה משעות הבוקר ועד שעות הלילה, ושיעורים וחברותות ממלאים את ההיכל.

בבני ברק מקבל המושג 'שטיבל' את משמעותו העמוקה והמקורית. אותו בית חסידים שנוסד לפני שנים רבות, מוסיף למלא את שליחותו, אך עתה בתנופה מחודשת של תורה, בין כתליו, שספגו את תפילותיהם ואת עבודתם של זקני החסידים מדורות קודמים, יושבים כיום אברכים צעירים שרובם כלל לא זכו להכיר את אותם חסידים של מעלה אך זכרם הטוב ממשיך לחיות בין כתליו. אותה שלהבת שהודלקה בשעתו בידי רבותינו הקדושים מוסיפה לבעור, והדור החדש בא ומוסיף לה שמן משלו. אמת מה נהדר לראות כיצד בית המדרש הותיק ביותר של התנועה אינו מסתפק בתפארת עברו, אלא מוסיף והולך, מתחדש ומתרחב, ונעשה בית יוצר לתורה עבור דור נוסף של חסידים.

בשעות הבוקר פועל כיום במסגרת מפעלי 'היכל התורה' כולל לאברכים צעירים, ובו שתי מגמות המאגדות יחד כחמישים אברכים. מגמת ההלכה בראשות **ראש הכולל הרה"ג ר' ישראל פרלמן שליט"א**, כאשר לצידו הרב אהרן כהן והרב שלמה פרנקל, ומגמת העיון הפועלת בראשות **הרה"ג ר' אשר גבירר שליט"א**, כאשר לצידו **הרב אלימלך ויינברג והרב יהודה פרל**, לצד הכולל לצעירים יושבים באותו היכל, ספסל על יד ספסל, גם אברכים מבוגרים, בהם תלמידי חכמים מופלגים ואנשי מעשה כאחד, אשר קבעו את מקומם בבית המדרש בכולל שהוקם עבורם ובו מעל שלושים לומדים. במהלך הבוקר מתקיימים עבורם שיעורים במושאים מתחלפים, ובין השיעורים נמשכות חברותות קבועות. ואמת, מה נהדר הוא המחזה לראות את ההיכל העמוס ולא ניתן לדעת מי הוא בן עשרים ושבע ומי בן שבעים ושתיים, בן כ' כבן ק', יחד כולם קדושה לך ישלשו.

בשעות אחר הצהריים פועל כולל 'אוהל מרים' בראשות **הרה"ג ר' מנחם כץ שליט"א**, שבו לומדים כיום עשרות רבות של אברכים. בעוד בעבר למדו אברכי הכולל בעזרת הנשים של השטיבל, הרי שבשל ריבוי האברכים הוחלט להעתיקו אל היכל השטיבל, מה שתרם, מטבע הדברים, לאווירת הלימוד והתורה בשטיבל, כאשר קול התורה מהדהד ברמה על ידי עשרות האברכים.

במסגרת הכולל הומהגה תוכנית מיוחדת של מבחנים וחזרות תחת השם 'יודעי תורתך', תכנית שמטרתה היא להביא לקניין תורה של ממש ומועדה להביא את הלימוד לידי ידיעה ברורה, מי שעומד בראשה הוא הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א, והיא מדגישה את חשיבות הלימוד ברציפות והחזרה על החומר הנלמד.

עם סיום סדרי הכוללים מניע הורם של שיעורי הקרב, שבהם משתתפים אנשי מעשה, צעירים ומבוגרים, כל אחד לפי נטיית לבו.

בין השיעורים הקבועים ניתן למנות את שיעורי דף היומי שנמסרים על ידי **הרה"ג ר' מרדכי רוזנברג שליט"א והרה"ג ר' יעקב אפלברד שליט"א**, שיעור שבועי בחושן משפט מפי הדיין **הרה"ג ר' אהרן אקר שליט"א**, שיעור במצוות לפי סדר פרשת השבוע מפי **הרה"ג ר' יוסף לוריא שליט"א**, שיעורים בבבא מפי **הרה"ג ר' יעקב קלירס שליט"א**, שיעור משניות מפי **הרה"ג ר' מנחם חסידה שליט"א** ושיעורי גמרא מפי **הרה"ג ר' שלמה ריזל שליט"א, הרה"ג ר' שמואל (בר"י) לוריא שליט"א והרה"ג ר' שלום נח ויכלרר שליט"א**, דיבורי השיעורים והמסגרות מאפשרים לכל אחד למצוא את חלקו בלימוד, וכך הפך השטיבל למקום תורה, תורה שלא משה מבין בתלי המקום כמעט בכל שעה סביב השעון.

והגית בו יומם ולילה

בביתר עילית קיימים הריכוזים הגדולים ביותר של ציבור אנ"ש בארה"ק, ובה מתקיימת מערכת ענפה של כוללים ושיעורי הורה, הפרושה בין השטיבלאך השונים בעיר. לצד מסגרות הכוללים הרשמיות ניתן למצוא חברותות רבות הקובעות את מקומן בהיכלי בתי המדרש, בעזרות הנשים ובחדרי הלימוד, במשך שעות היום והערב, כאשר יחד הן מקיימות מניפת ענק של מפעלי תורה באופן

מעורר השתאות.

בביתר עילית נדמה כי עולם התורה כבר מזמן פרץ את גבולותיו של כולל זה או אחר. בעוד בערים אחרות מתקיים עיקר ריכוז קהל אנ"ש סביב שטיבל מרכזי אחד, הרי שבביתר מדובר בעיר שלמה בה פרושים היכלי תורה, וכל אחד מהם נעשה מרכז של חיים רוחניים עבור בני השכונה והחבורה, אברך המתגורר בהגפן, חברו שבהדס, ואחרים בשאר שכונות העיר, כל אחד מהם מוצא את מקומו באהלה של תורה, כשכולם יחד שותפים למפעל אריג אחד. מתוך ריבוי המסגרות, השיעורים והחברותות מתגלה יופיו של ציבור אנ"ש הביתרי, שאף על פי שמתרבו בניו ונתפזרו בשכונות העיר, לא אבדה בה תחושת החבורה האחת, הקשורה ודבוקה באותה אהבת תורה שהנחילו לנו רבותי"ק.

בשטיבל שבשכונת הגפן, השטיבל הגדול ביותר של קהל עדתנו, פועלים בשעות הבוקר שני כוללים, שבהם לומדים יחד מעל מאה אברכים כי"ר. הכולל בראשות **הרה"ג ר' חיים קיניג שליט"א** עוסק בהלכות תערובות, והכולל בראשות **הרה"ג ר' משה רוזובסקי שליט"א** בהלכות שבת.

אחד ממפעלי הדגל שלו הוא תוכנית 'עלי כתב', שבמסגרתה כותבים האברכים מדי חודש סיכום מסודר של החומר שלמדו, ובסוף השנה מקבל כל אברך ספר המכיל את סיכומיו, פרי עמלו במשך השנה כולה

מלבד אברכי הכוללים יושבים במקום לומדים רבים נוספים, בחבורות קבועות הנמשכות לעיתים עד שעות הצהריים המאוחרות. הלומדים פזורים ברחבי השטיבל, בין ההיכל המרכזי לעזרת הנשים ועד לשטיבל שני, בהתאם למקומות הפנויים והמשתנים בין מניני התפילה והכוללים.

בשעות אחר הצהריים פועל במקום כולל 'תורת מתתיהו', בראשות **הרה"ג ר' מאיר גולדבלט שליט"א**, המיועד לאנשי מעשה העמלים לפרנסתם בשעות הבוקר ובתורת ה' חפצם בשעות אחר הצהריים. בכולל משתתפים עשרות לומדים, כאשר לצד הכוונה לנושאי לימוד שונים ניתנת לכל אחד האפשרות ללמוד בתחום שלבו חפץ.

במשך שעות היום מתקיימים שיעורים רבים בדף היומי, בשעות הבוקר מוסר **הרה"ג ר' ישראל פרלמן שליט"א** שיעור קבוע, **והרה"ג ר' מתתיהו בונצל שליט"א** מוסר שני שיעורים נוספים, אחד אחר הצהריים והשני בשעות הערב, כמו כן מתקיים שיעור נוסף מפי **הרה"ג ר' אלעזר קיניג שליט"א**, ובשעות הלילה נמסד בעזרת הנשים שיעור **מפי הרה"ג ר' ישראל (בר"י) לוריא שליט"א והרה"ג ר' נתן ברנר שליט"א**, לצעירי הקהילה מתקיים שיעור נוסף מפי **הרה"ג ר' שלמה וינשטוק שליט"א**.

בנוסף לשיעורים אלו בימי שלישי נמסר שיעורו הנודע של **הרב דקהל עדתנו שליט"א**, ובימי חמישי מתקיים שיעורו ב'אור החיים' הקדוש. ביום שישי מתקיים שיעור מיוחד לבני 'המשמרה הראשונה' בספר 'נתיבות שלום', כאשר הנוכחים לומדים יחד בספר בשית ודיבוק חברים.

בשטיבל בשכונת הדס, השטיבל המרכזי בגבעה א', מתנהל בשעות אחר הצהריים הכולל שבראשות **הרה"ג ר' מרדכי קלירס שליט"א**, ובו למעלה ממאה אברכים. מכיוון שבהיכל לומדים אברכים נוספים מבני השטיבל הגיעו הדברים לידי כך שההיכל העמוס אינו עומד בעומס וחלק מן הלומדים נאלצים לשבת בעזרת הנשים; קול התורה הנשמע במקום מושך אליו גם יהודים שאינם נמנים עם אברכי הכולל, המבקשים להצטרף ללימוד באש התורה הבוערת במקום בלבת אש.

במסגרת הכולל פועל מפעל 'רצוף אהבה', המעודד את האברכים ללימוד ברציפות במשך השנה. אחד ממפעלי הדגל שלו הוא תוכנית 'עלי כתב', שבמסגרתה כותבים האברכים מדי חודש סיכום מסודר של החומר שלמדו, ובסוף השנה מקבל כל אברך ספר המכיל את סיכומיו, פרי עמלו במשך השנה כולה.

בנוסף לכולל, הרי שבשעות הערב מתקיים שיעור דף היומי מפי הרב יוסף ויינברג, ולצדו שיעור נוסף וחברותות קבועות של אברכים מבוגרים, בשטיבל נערכים כסדרם חבורות חסידות לצעירים, שבהן משתתפים כשישים אברכים העוסקים בצוותא חדא בנושאים העומדים ברומו של עולם וניצבים על הפרק. ביתר חמישי נמסר שיעור ב'אור החיים' הקדוש מפי **הרה"ג ר' מרדכי ברנר שליט"א**, בהשתתפות אברכים מכל שכבות הגיל.

בית שמש

חזון יחזקאל

ירושלים

אחד המאפיינים המעניינים של השטיבל הוא ריבוי סופרי הסת"ם שבין באי שעריו, בשל כך מתעוררים לא אחת דיונים הלכתיים בענייני סת"ם, כאשר הלומדים נושאים ונותנים בסוגיות העולות מתוך מלאכתם.

בימי השובבי"ם מתקיים בשטיבל שבשכונת הדס כולל ערב מיוחד, שבו משתתפים אברכים רבים. השפעתו של הכולל נמשכת גם לאחר חום התקופה, כאשר חברותות שנוצרו במסגרתו מוסיפות להתקיים במשך השנה.

לשדשרת הכוללים המעטרת את ביתר התורנית בנוי של כבוד הצטרף לאחרונה כולל נוסף - כולל הוראה חדש בראשות **הרה"ג ר' ישראל מאיר אירום שליט"א**, שבו לומדים כמה עשרות אברכים. פתיחת הכולל מצטרפת להתרחבות מסגרות התורה בעיר ולשאיפה להעמיד אברכים הבקיאים בהלכה וראויים להוראות בישראל.

יחד, בהיכלות השטיבלאך, בכוללים, בשיעורים ובחברותות מתנגן בביתר ניגון מופלא של תורה; אברכים שעזבו הבלי עולם ומלואו וכל יומם ומהותם היא עסק תורת ה' ואנשים שאולי עובדים לפרנסתם ומוסרים כל רגע ושעה פנויה בכדי לשקוד על תלמודם. גם בשעות המאוחרות של הלילה ניתן למצוא חברותות היושבים על תלמודם, והלימוד נמשך כל עוד מצויים בבתי המדרש מבקשי תורה.

בית שמש

מה טובו אהליך

השטיבל החדש של אנ"ש בבית שמש זכה כבר מראשית הקמתו להיות מקום תורה ובנבה מראשיתו במתכונת המתבססת על עמוד התורה כיסוד איתן לחבורה הצעירה והמתפתחת. כבר סמוך לפתיחת השטיבל בדירת מגורים קטנה נוסדו בו הכוללים, ובמשך הזמן הלכו והתבססו סדרי הלימוד, כאשר ציבור האברכים מוצא בהם את מקומו.

התרגשות מיוחדת למראהו של שטיבל צעיר, שטרם הספיק לצבור שנות דור של זכרונות, וכבר הולך ונעשה בית יוצר לתורה ולתפילה. עדיין טריים הזכרונות מאותם ימים שבהם נדחקו בני החבורה בדירת המגורים הקטנה, וכבר הנה והם זוכים לראות את בית מדרשם עומד על תילו, כשקול התורה שהתנגן בין כתליה הצרים של הדירה ממשיך להשמע, ביתר שאת וביתר עוז, בהיכל החדש. כמה נאה לראות כי גם בתוך כל טרדות התבססות הבניין וההתפתחות של הקהילה הצעירה, לא המתינו בני החבורה עד אשר יושלמו כל צרכיהם הגשמיים; כבר מן הרגע הראשון דאגו לקבוע את עמוד התורה כיסוד שעליו ייכון כל הבניין.

עדיין טריים הזיכרונות מאותם ימים שבהם נדחקו בני החבורה בדירת המגורים הקטנה, וכבר הנה הם זוכים לראות את בית מדרשם עומד על תילו, כשקול התורה שהתנגן בין כתליה הצרים של הדירה ממשיך להשמע, ביתר שאת וביתר עוז, בהיכל החדש. כמה נאה לראות כי גם בתוך כל טרדות התבססות הבניין וההתפתחות של הקהילה הצעירה, לא המתינו בני החבורה עד אשר יושלמו כל צרכיהם הגשמיים; כבר מן הרגע הראשון דאגו לקבוע את עמוד התורה כיסוד שעליו ייכון כל הבניין.

בשעות הבוקר פועל הכולל בראשות **הרה"ג ר' יהודה וינברג שליט"א**, ובו כעשרים אברכים, רובם הגדול מאנ"ש, העוסקים בהלכות יורה דעה חלק ב'. בשעות אחר הצהריים מתקיים הכולל בראשות **הרה"ג ר' בנימין שפיגל שליט"א**, שבו לומדים הלכות ברכות.

בכולל הבוקר ניכרת במיוחד ההשקעה האישית בכל אחד מן הלומדים. על אף שמדובר במסגרת שאינה קטנה במספר משתתפיה, מצליח ראש הכולל להתאים לכל אברך את קצב ההתקדמות ואת דרך הלימוד המתאימה לו, מתוך היכרות עם כוחותיו וצרכיו. אברכי הכולל מספרים בהתפעלות על המסירות המיוחדת בעניין זה, המאפשר לכל אחד להתעלות בלימודו ולהתקדם באופן הראוי לו והמתאים לו באופן פרטני.

בתחילת זמן הורף הנוכחי נרשם ציון דרך משמעותי בתולדות הקהילה המתפתחת, ועם המעבר לבניין הקבע ולשטיבל החדש הועתק גם הכולל ממקומו הקודם אל היכל השטיבל החדש. חלק נכחלק מתנופת הבניין שמוסיפה למרץ ולחיות המלאים את כתלי בית המדרש החדשים, לצד הכוללים

חזון יחזקאל

להגדיל תורה ולהאדירה

עולם התורה שבנתיבי חזון מעורה הוא היסב בעולמה של תורה הקריית גתי, אך גם בקהילת חזון יחזקאל ניכרת בשנים האחרונות התפתחות נרחבת בעולמה של תורה, בכמות, באיכות, בסדרי הכולל, ובפרט בכל המגע לחזרות ולידיעת הלימוד.

בכולל הבוקר בראשות **הרה"ג ר' אברהם רוזנשטיין שליט"א** לומדים זה כמה שנים הלכות יורה דעה חלק ב' והלכות טהרה. האברכים, צעירים ומבוגרים כאחד, משקיעים עמל רב בלימוד ובחזרות, ובאשר לפני תקופה קצרה נבחנו עשרות אברכים על תלמודם באופן מופלא חכו לקבל היתר הוראה - יורה יורה. הרבנים הבוחנים הביעו התפעלות מיוחדת מהבקיאות העצומה שהפגינו הלומדים באופן בלתי מצוי גם בקרב לומדי ההלכות המורכבות.

על מירת ההתמדה השורדת בכולל ניתן ללמוד ממעשה מיוחד שהתרחש בין כתליו. שני אברכים שקיבלו על עצמם לחזור על תלמודם בקביעות, נהגו במשך קרוב לשנתיים ללמוד יחד מדי יום שישי במשך חמש שעות רצופות. גם בימי שישי הקצרים של החורף לא ויתרו על סדר החזרה, ישבו בהיכל השטיבל החזוני שכבר לבש את מראהו השבתי והמשיכו בו מתוך מסירות מיוחדת לקניין התורה; יום שישי, אין צורך לומר, אינו עוד יום מן הימים שבהם כל העתים נתונות בידו של האברך, הלא זהו היום הקצר והעמוס ביותר בשבוע, כשהבית מתכונן לקראת שבת מלכתא והשעון הולך ודוחק. וכי מה יש בה, באותה חזרה על סוגיות שכבר נלמדו, עד שיהודי מוכן להקדיש לה את השעות היקרות הללו? כאן מתגלה דבר נפלא: מי שזכה לטעום ממתיקות קניין התורה, יודע שאין רומה ידיעה שנרכשה בעמל ויגיעה עד שהפכה לקניין נפשי לידיעה שנלמדה על הסדר. כאשר התורה נעשית יקרה כל כך, אין האדם מתפש את השעה הפנויה כדי ללמוד בה, אלא מפנה את שעותיו למען התורה, חמש שעות של יום שישי, שבוע אחר שבוע, במשך קרוב לשנתיים, מספרות את סיפורה של אהבת תורה שאין לה שיעור, אהבה הספוגה בין כתליו של השטיבל הותיק זמלא טעם זקנים שרוח רבותינו נוחה הימנו.

נערכים בשטיבל שיעורי חסידות מדי יום שני, שיעור ביאור החיים הקדוש וחברותות קבועות, עם התבססותה והתרחבותה של הקהילה, הולכים ומתרבים גם סדרי התורה, והשטיבל נעשה למקום שבו מתקיימים לימוד ושיעורים במשך שעות היום.

ירושלים

להגדיל תורה ולהאדירה

העיר ירושלים כוללת בחובה כמובן את מעוז התורה של חבורתנו, ישיבת בית אברהם, ורבים הם האברכים אשר בתורת ה' חפצם ומקום משכנם קבוע הוא להם בין כתליה, לעיתים, דווקא בשל נוכחותה המרשימה של הישיבה בעיר, הזרקור אינו מופנה לעולם התורה התוסס במקביל אליה, ודווקא בשל כך, מרתק היה להתבונן אל עולם התורה התוסס ובוער של ציבור האברכים הירושלמי, זקנים עם בני תשחורת כאחד, שכן בהיכלי התורה של אנ"ש בירושלים מתקיימת מערכת רחבה של כוללים ושיעורים, המאגדת ציבור גדול של אברכים לצד זקני החסידים ותלמידי חכמים ותיקים.

ניקח כדוגמה את שעות הבוקר ועד שעות הצהריים, מאות אברכים ממלאים את קריית הישיבה בשורת כוללים שמרחיבה את הלב וממלאת את אויר העולם בהבל פה הספוג באהבת תורה ויראת שמיים: באולם וואהל פועלים כולל העיון בראשות **הרה"ג ר' אברהם (בר"צ) וינברג שליט"א** וכולל ההלכה בראשות **הרה"ג ר' שמואל גרינברג שליט"א**, באולם החסד מתקיים הכולל בראשות **חו"ב הגאון רבי פנחס הכהן שלאף שליט"א**, ובהיכל השטיבל עצמו פועל כולל מיוחד למבוגרים, שבו נמסרים מדי יום שיעורים **מפי הרה"ג ר' יעקב שפיץ שליט"א והרה"ג ר' חיים פרידמן שליט"א**.

המחזה בהיכל השטיבל מעורר התרגשות מיוחדת. זקני אנ"ש, מהם יהודים מופלגים בשנים, יושבים על תלמודם בקביעות, כשחלקם לומדים בחברותות עם בני גילם ואחרים עם נערים צעירים, מקיימים בעצמם זקנים עם נערים ימללו את שם ה' ותורת ה'. ישנם גם לומדים רבים שקבעו לעצמם מקום קבוע בהיכל, והם פוקדים אותו יום אחר יום לשעות של לימוד בלתי פוסק.

בשעות אחר הצהריים מתמלא אולם וואהל בארבעה כוללים נוספים, בהם הכולל בראשות **הגאון רבי ברוך ברזובסקי שליט"א**, הכולל בראשות **הרה"ג ר' שמחה ריזל שליט"א** הכולל בראשות **הרה"ג ר' אברהם ברוובסקי שליט"א**, והכולל בראשות **הרה"ג ר' דוד רבניצר שליט"א**, ההיכל כמעט ואינו עומד בעומס הלומדים הממלאים כל פינה עד אפס מקום, וקול התורה נשמע בו בעוז.

עד לא מזמן פעל בשטיבל גם 'כולל ערב', שלאחרונה הוחלף במתכונת של חברותות פרטיות, הממשיכות בלימודן בקביעות ללא מסגרת ארגונית כוללת.

באותו הזמן, בהיכל השטיבל, נמשכים ונערכים שיעורים וחברותות שונות, בהם שיעור הדף היומי של **הרה"ג ר' יחיאל**

ירושלים פרי הארץ

ירושלים פרי הארץ

עמנואל

וועג שליט"א המושך משתתפים רבים, כשבשעות הערב מתקיים שיעור נוסף בדף היומי מפי **הרה"ג ר' שמעון טננהויז שליט"א**, בדרך כלל בהשתתפות לומדים מבוגרים יותר. מדי לילה נמסר שיעור נוסף לאברכים העמלים לפרנסתם שבסוף עמל יומם מפנים הם את עצמם לשעה של קורת רוח בעולם הזה ועומדים בקשר בל יינתק עם כתרה של תורה, בשיעור מיוחד שנמסר על ידי **הרה"ג ר' שלמה ריזל שליט"א**.

נוסף על השיעורים הקבועים רבר יום ביומו נערך מדי יום שני שיעורו הנודע **של כבוד ראש הישיבה שליט"א** ב'נתיבי חיכמך', ובליל שישי נמסר שיעור ב'אור החיים' הקדוש מפי **הרה"ג שרגא טננבוים שליט"א**.

באופן מיוחד מצטיין השטיבל בקשת הגילאים הרחבה אותה הוא כולל ומכיל בחובו, כאשר הזקנים משפיעים אל הצעירים יותר ואלו מסייעים בעד המבוגרים; זקני אנ"ש שמאחוריהם עשרות רבות של שנות עמל ויגיעה בתורה יחד עם אברכים בני תשחורת המסבבים אותם כחומה; אלו כמו אלו אומרים אשרי מי שתלמוד בירו, ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמיה עילאה.

כמה הוד והדר יש באותם זקני חסידים, אשר עשרות בשנים עברו עליהם בעמל שקידת התורה ובהתעלות בדרכי החסידות, ועדיין משכימים הם מדי בוקר אל בית המדרש, ומראה פניהם באילו זו להם הפעם הראשונה בה הם זוכים להיכנס בשעריו, הם שהיו עוד משומעי לקחם של רבה"ק זיע"א, וכבר עברו עליהם ימים ושנים של תורה ועבודה, ובכל זאת לא פג טעמם ולא נס ליחם, ואדרבה, אותה אש שלהבת רק עולה ומתלקחת בליבותם ומציתה אור יקרות סביבם, סוחפת בדרכה את הצעירים הרואים אותם יושבים ושוקדים על תלמודם; אלו כבר אינם זקוקים עוד לשיחות חיזוק על מעלת ההתמדה; די במראה עיניים כדי ללמוד אהבת תורה מהי, והתקשרות של חיים אל התורה הקדושה הכיצד היא, ובצוותא חדא עולים מתיבי החיים של איש חסיד כפידושו של יהודי אשר כל ימיו הם מסכת אחת ארוכה של תורה ועבודה.

עמנואל

ואתם הדבקים

העיר עמנואל לבשה צורה ופשטה צורה בשנים האחרונות. ממקום קטנטן ושקט היא צומחת במהירות, כשלהצטרפותם של עשרות רבות של אברכים ומשפחות מאנ"ש לבני בית החסידים המקומי חברו גם הקמתם של קהילות וחסידויות שקבעו את משכנן בעיר ההולכת ופורחת. גם בגשמיות לא חסר המזג, והשטיבל החליף את מראה פניו מקצה לקצה, היכל גדול נבנה בקומה העליונה של השטיבל והיכל השטיבל עצמו הורחב ושטחו כמעט והוכפל.

אך סודו של המהפך הגדול שעבר על היכל התורה בעמנואל. איש סמון רק בריבוי האברכים, בהרחבת כתלי בתי המדרש ובקולות הלימוד הנשמעים למרחוק, אלא בעיקר באותה תחושה נפלאה של יהודי היודע את הדרך יילך בה ואת התניב אליו פניו מועדות. אין הוא יושב ללמוד רק את אשר יזדמן לפניו באותו היום, אלא צועד בדרך סלולה, נדבך על גבי נדבך, סוגיה אחר סוגיה, סימן אחר סימן, כשמול עיניו ניצבת השאיפה להגיע לקניין אמיתי בתורה. מתוך עמל של יום ועוד יום, הולך ונרקם בהיכל השטיבל ציבור שלם של 'גדולי תורה', כהגדרת ראש הישיבה שליט"א, ציבור של אברכים אשר תורתם אינה רק שעשועי נפשם בשעת הלימוד, אלא קניין עולם המלווה אותם בכל אשר יפנו.

כל מי שנכנס כיום בשעות הבוקר להיכל הכוללים בעמנואל מוצא את עצמו בבת אחת בעולמה של תורה, היכל מלא מפה לפה באברכים השקועים בלימודם, במסגרות מיוחדות של מסלולי לימוד יעודיים שנבנו באופן פרטני כדי לאפשר לכל אברך למצוא את מקומו ולהתקדם בתורה על פי כוחותיו. הכולל פעל בעבר בביהמ"ד דחסידי גור, אלא שלאחר שהמקום צר להכיל את פני הבאים בשעריו הוא הועתק ממקומו אל עבר הקומה העליונה שנבנתה בשנים האחרונות מעל השטיבל, ומשם נשמע קול התורה בעוז. האברכים עימם אנו משוחחים מספרים ומתארים בחיוך את הרעש העולה מן ההיכל, עד שלעיתים קשה לשמוע איש את רעהו ואין להם ברירה אלא לצעוק בקולי קולות בכדי לגבור על רעש הלימוד ההומה...

בשנים האחרונות התחולל שינוי משמעותי בסדרי הכוללים, עם הנהגתה של תוכנית 'דבקים בתורה'. אברכי הכוללים מספרים כיצד התוכנית שינתה את פני הלימוד בכוללים מן הקצה אל הקצה, כאשר במקום סדרים המתנהלים במתכונת רגילה וכפי הנהוג בעולם הכוללים הרגיל, נקבעו תוכניות מסודרות המשתרעות על פני שנים, עם יעדים ברורים, הספקים וחזרות המאפשרות לכל אברך לדעת את מקומו וייעודו, לבחון את שאיפת לבבו ולקבוע לעצמו את הדרך ילך בה.

קרית גת

כי הם חיינו

הכוללים בקריית גת מדעו זה שנים רבות כאחד ממפעלי התורה המפוארים של אנ"ש, המנורה הטהורה של הדרום ופניה זוהרת בראש כתר התורה של קהל עדתנו, גידלו הכוללים אברכים מופלגים ושקידתם המיוחדת הקנתה לכולל שם טוב גם מחוץ לקהל אנ"ש, בשנים האחרונות נוספה על המעלה הוותיקה התרחבות גדולה, עם ריבוי המשפחות בקריית גת ובחזון יחזקאל והצטרפותם של עשרות רבות של אברכים צעירים לסדרי הכוללים.

בכולל הבוקר בראשות רב קהל עדתנו בקריית גת **הגאון רבי גדליה ריזל שליט"א** עוסקים זה כעשרים שנה ברציפות בלימוד חושן משפט באופן מעמיק; במשך השנים הגיעו הלומדים לדרגות גבוהות של ידיעה והעמקה, וכיום כבר ניתן לראות את פירות הלימוד גם למעשה; אברכי הכולל משמשים כיום כדיינים בבית הדין של קריית גת. שם משמש הגר"ג ריזל בתפקידו כראב"ד. אברכי הכולל הוכשרו לכך במסגרת לימודם ועושים שימוש חכמים בבית הדין, כאשר חלקם אף זכו לסמיכת חכמים. שמו של הכולל יצא למרחוק, והלמידי חכמים מופלגים מקהילות אחרות באים ללמוד בו ובשערין, כאשר בין המצטרפים אף דומ"ץ קהילת בעלז, שבחר לקבוע את מקומו בכולל בשל רמת הלימוד הגבוהה השוררת בו.

השפעתה של התוכנית ניכרת גם מחוץ לשעות הכוללים. בעקבות ההתעוררות נוסד כולל ערב, הפועל ללא מלגות, מתוך רצונם של האברכים להוסיף שעות לימוד

לצדו פועלת מגמת העיון בראשות **הרה"ג ר' אלימלך ויסבלום שליט"א**, קבוצה יחודית של אברכים משכמם ומעלה העוסקים בסוגיות בעיון מעמיק, ולאחרונה עם הצטרפות קבוצת צעירים חדשה נוצרו בתוך המגמה שני קבוצות לימוד פנימיות של אברכים צעירים ואברכים יותר מבוגרים, שבבבל אחד מהם מוסרים האברכים שיעורים וחבורות ומלבנים יחד את הסוגיות, מדובר במסגרת עיון יחידה מסוגה בעיר, והיא נעשתה אבן שואבת למבקשי תורה.

הדרך יילך בה.

במסגרת זו פועלים בשעות הבוקר שני מסלולי הלכה, הנבדלים בעיקר בנושאי הלימוד, ולצדם מסלול עיון ישיבתי ומסלול הלכה בעיון. פתיחת המסלולים הנוספים נועדה לתת מענה לאברכים חדשים שביקשו להצטרף, אך חפצו במסגרת שתתאים לשאיפותיהם בדרך הלימוד. גם בשעות אחר הצהריים פועלים שני מסלולי הלכה.

התוכנית בנויה כך שבמשך השנים יוכלו האברכים להקיף את ההלכות היסודיות של איסור והיתר, שבת ויו"ד וח"ב, ובה בעת יימצאו מסלולים נוספים למי שכבר השלים חלקים אלו ומבקש להמשיך ולהרחיב את ידיעותיו.

אחד החידושים המרכזיים של תכנית הכוללים הינה כאמור האפשרות של כל אברך לעקוב בעצמו אחר התקדמותו. ההספקים נקבעים מראש, החזרות משתלבות בסדרי הלימוד, ולמעוניינים נערכים מבחנים מעמיקים ומקיפים בידי הגאון רבי שלמה קליין שליט"א, רב הקהילה הכלל חסידית בעמנואל, ובנו של עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי משה שאול קליין שליט"א, וכך יודע האברך בכל שלב היכן הוא עומד ומה עליו להשלים בדרך למבתן המסכם והקובע את רמת ידיעתו. קבוצות אברכים נבחר אף מתכנסת בקביעות אחת לשבועיים בבית ההוראה בראשות רב הקהילה הגרמ"א גולינסקי והר"ש קליין ושם הם עורכים שימוש חכמים בפועל להוראת הלכה למעשה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

לצד אברכי הכוללים יושבים גם אברכים מבוגרים שאינם נמנים עם המסגרות הרשמיות ואינם מקבלים מלגות, אך קבעו את מקומם בין הלומדים והם חלק בלתי נפרד מהווי הכולל, משפיעים ומושפעים מאווירת התורה הממלאת את חלל האוויר של השטיבל ויחד מתחממים הם באישה של תורה.

השפעתה של התוכנית ניכרת גם מחוץ לשעות הכוללים, בעקבות ההתעוררות נוסד כולל ערב, הפועל ללא מלגות, מתוך רצונם של האברכים להוסיף שעות לימוד. במסגרת זו מתקיים שני שיעורי דף היומי, ובנוסף שיעור בתלמוד ירושלמי מפי רב הקהילה **הגרמ"א גולינסקי שליט"א**, לצד חברותות קבועות.

עמנואל

עמנואל

קרית גת

מפירות הלימוד במגמת העיון יצאו לאור עולם בדמותה של סדרת ספרים של חידושי תורה, אשר הגיעה לבתי מדרש ולישיבות שונות ואף נכללה במאגר 'אוצר החכמה'. התגובות הזורמות כל העת ומגיעות ממקומות שונים, לצד פניות של לומדים המבקשים לעיין בחידושים ולהרחיב בהם את המשא ומתן, מעידות על ההערכה הרבה לתורתם של אברכי הכולל.

מדי שבוע ביום חמישי מתכנסים כל האברכים יחד למשך שעה, לכתיבה מיוחדת שהיא כעין מבחן, בו כל אחד מעלה על הכתב את כל אשר למד במשך השבוע החולף. מטרת הכתיבה המסכמת היא להבטיח שגם הלימוד העיוני, שבו עלול האברך להעמיק בסוגיות רבות ולהתבלבל בין כל הפרטים והשיטות, יישאר בידו כקניין ברור.

בשתי המגמות התפתח גם המסלול 'עמודי הכולל' שהפך למושג בפני עצמו, אברכים המקבלים על עצמם מסירות מיוחדת ללימוד, עם חזרות מקיפות ומבחנים מורכבים, מתוך שאיפה להגיע לידיעה יסודית ומעמיקה.

בשעות אחר הצהריים מתגלה בשטיבל מחזה מיוחד במינו, ההיכל השלא מפה לפה עמוס וגדוש בלומדים, עד כדי כך שאין בדירה והבימה נדחקות במשך ימות השבוע אל קצה בית המדרש. כדי לפנות מקום לספסלים. אברכים לצד בעלי בתים, צעירים ומבוגרים, חסידי סלונים וחי"ת מקהילות אחרות, כולם יושבים ועוסקים בתורה.

לפני כשמתיים ייסד הרב ריזל שליט"א כולל נוסף בשעות אחר הצהריים, ובו עשרות אברכים הלומדים ברמה גבוהה, בדומה לסדרי כולל הבוקר. במסגרת זו משתתפים גם יהודים העמלים לפרנסתם בשעות היום, אך מבקשים להקדיש את שעות אחר הצהריים ללימוד מעמיק כמו צעירי האברכים שריחיים עדיין אינם מוטלים על צווארם והם שקועים בעולמה של תורה. לצדו פועלות מגמות נוספות בהלכה, בש"ס ובנושאים שונים, מגמת אחרת בראשות הרה"ג **ר' יחיאל יהודה דייטש שליט"א**, המונה בארבעים אברכים, נאלצה לעבור להיכל אחר מחמת חוסר מקום.

רק לאחרונה, לקראת חג הסוכות, זכו עשרות מהאברכים לקבל היתר הוראה בעניני ארבעת המינים לאחר לימוד ושימוש מעשי.

גם לבעלי הבתים ישנן מסגרות לימוד מיוחדות, ובהן שיעורים בעיון העמוד ובדף היומי בעיון, בשעות הערב נמשכות חברותות רבות, ולא אחת ניתן למצוא אברכים שכבר למדו שעות ארוכות בבוקר ואחר הצהריים, ובכל זאת מוסיפים לשבת וללמוד גם לאחר סדרי הכוללים.

שני אברכים שיקיבלו על עצמם לחזור על תלמודם בקביעות, נהגו במשך קרוב לשנתיים ללמוד יחד מדי יום שישי במשך חמש שעות רצופות, גם בימי שישי הקצרים של החורף לא ויתרו על סדר החזרה

דומה כי סוד קסמו של עולם התורה בקריית גת טמון וצפון דווקא באותה תביעה פנימית שאינה יודעת שבעה. אין די בסדר בוקר של שעות ארוכות, ולא בסדר אחר הצהריים של עמל ויגיעה. גם כאשר מסתיימים סדרי הכוללים והאברכים שבים אל ביתיהם, עודם חשים כי לא דוו דיים ממימיה של תורה, ושבים אל היכל השטיבל לעוד שעה של לימוד, לעוד חברותא, לעוד סוגיא שתתברר ותתלבן. גם מי שכבר יצא לעמל יומו לפרנסת ביתו, אף הוא אינו מוותר על חלקו ונחלתו, ומוצא את השעות שבהן יוכל לשוב ולהסתופף באוהלה של תורה, ליאוד באור החיים של המצוה שבדרום. מאותן שעות נוצר מחזה מרומם של ציבור שלם שהתורה היא לו משאת נפש ותשוקת חיים.

ואם נרצה למצות את הגדרה מציאות היכלי התורה בקהילתנו שבקריית גת, על צביונם המיוחד והמראות הנהדרים שבהם, נשתמש בביטוי שאמר לנו אחד מבני המקום עת תיאר את הנעשה בשטיבל, במשפט פשוט וממצה: 'בית חרושת של תורה'...

חדשים גם ישנים

גם בשטיבל דקהל אנ"ש בשכונת רמת שלמה בירושלים מורגשות בשנים האחרונות התפתחות גדולה, לאחר תקופה ארוכה שבה שמרה הקהילה על היקפה הקבוע, בעקבות פרוייקטים של דירה בהמחה, מחיר למשתכן וכדומה, לצד הגעת 'דם צעיר' של חתנים שהגיעו בעקבות ההורים, הצטרף אליה ציבור גדול של משפחות מאנ"ש, ועמו התרחבו גם מסגרות התורה.

חינה המיוחד של רמת שלמה מתגלה דווקא במפגש שבין הישן לחדש. החברותות הוותיקות, אותן פינות קבועות של לימוד שכבר הפכו לחלק בלתי נפרד מנופו של השטיבל, ממשיכות להתקיים כסדרן, ובסמוך להן הולך ומתבסס דור חדש של אברכים צעירים. אלו באו ומצאו לפניהם בית מדרש שכבר ספוג בשנים של עמל תורה, ואלו רואים כיצד ממשיכים הצעירים את אשר החלו הם לפני שנים רבות. חוברים הם יחד לתוספת של חוליה חדשה לשלשלת הזהב, כשכל דור מעניק ממשנתו לחברו, וביחד הולכים ונבנים נדבכים חדשים בבניין התורה של החבורה.

לפני כשנה נפתח כולל הבוקר 'אור שרגא', בראשות הרה"ג **ר' אברהם (בר"ש) אייכלר שליט"א**, ובו קרוב לעשרים אברכים. במסגרת הכולל מתקיימים שיעורים וחבורות, והוא הוסיף לשטיבל נדודים של אברכים השוקדים על תלמודם בשעות הבוקר, שהתווספו לחברותות הקבועות שמקום משכנן בשטיבל מימים ימימה היה ממעצבי דמותו וצביונו של השטיבל.

בשעות אחר הצהריים ממשיך לפעול הכולל הוותיק בראשות הרה"ג **ר' חיים ויכלדר שליט"א**, בו לומדים עשרות אברכים. עם תחילת הזמן הנוכחי נפתח בו מסלול מיוחד של סיכומי הלימוד, המאפשר לאברכים לסדר ולסכם את הסוגיות שבהן עסקו ולהעמיק את ידיעתם בהן באופן של 'תלמדו בידו', מסלול שהעניק תנופה של טעם ומתיקות לאברכים השוקדים על אוהלה של תורה.

לצד הכוללים שיצא שמם לתפארת מצטיין השטיבל בשיעורי תורה שמתחילים את דרכם עוד טרם תפילת שחרית, או מתקיים בשטיבל שיעור דף היומי מפי הרה"ג **ר' אלימלך בילר שליט"א**, ובשעות הערב מוסר הרה"ג **ר' שלמה לוריא שליט"א**, שיעור מסוף בדף היומי, דבר יום ביומו. בליל שישי מתקיימת חבורה ללימוד 'אור החיים' הקדוש, אשר צמחה מתוך התעוררותם של צעירי הקהילה, המתכנסים יחד ללימוד משותף, לאור באור החיים.

כאמור, לצד המסגרות החדשות ממשיכות לפעול גם החברותות הוותיקות, שחולקן קבעו את מקומן בשטיבל כבר לפני שנים רבות. אליהן מצטרפים כל העת אברכים צעירים וכוחות חדשים, והיכל השטיבל זוכה לריבוי לומדים ולחיות מחודשת.

אשרי העם שככה לו

ירושה היא לנו מאבותינו; נחלת מורשה יקרה הנחילו לנו רבותינו הקדושים, לדעת ולהרגיש כי התורה הקדושה היא עצם חיינו, אין מתיקות כמותיקותה ואין אושר כאושרו של יהודי הזוכה לשבת באהלה. מי יאמר גודל מאר זכות האוצרות הסמונים וספונים בין כתלי דבי מדרשא בהיכלות חבורתנו, ספונים המה באינספור שעות של עמל ויגיעה, אהבה תורה ושקידתה. עדים המה לכיסופי ערגת אהבה של אברכים המבקשים לדבק את נפשם בתורת ה', לקנות עוד ידיעה בתורה הקדושה, לרדת לעומקה של סוגיה, לזכות לעוד רגע של דבקות בהשי"ת מתוך עסק התורה. מכל אותם רגעים שאין איש רואה ויודע עומקי לבבם חולך ובנבנת עולמה המוסלא של חבורתנו, עולם שכל יסודותיו נטועים באהבת תורה ובתשוקה בלתי פוסקת לקרבת אלוקים.

אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יהודים, ומה נעים גורלנו שאנו חסידים ומה יפה ירושתינו שאנו חסידי לעבודתיש קוברין סלונים, מקושרים בחבל החיים, שלשלת הזהב של עבותות האהבה המחברים בין היהודי לבין קונו. כל שעה ושעה שאדם משים עצמו כמדבר היא שעה של קדרת רוח בעולם הזה, רגעי נצח של קדושה הנאספים יום אחר יום, ומהם נבנה בניינו הרוחני של כל יחיד ויחיד ושל החבורה כולה. אשרי עין ראתה כל אלה, אשרי עין ראתה קהל קדושים רונשים כל יום ויום בבית קדש הקדשים.

דוד המלך ע"ה העתיר בתפילתו "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו"; זו משאלת לבנו, היא חלקנו וזו נחלתנו, לזכות לשבת בבית ה', להתענג על זיו תורתו, לחזות בנועם ה' ולהיות מיושבי אוהל המבקרים בהיכלו, המאושרים באושר החיים אשר כל ימיהם קשורים ודבוקים בה, מתוך התקשרות איתנה לתורה ולנותנה, ומתוך תשוקה תמידית להוסיף ולעלות במעלות התורה והעבודה במסילה העולה בית ק-ל.

אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו. אשרי העם שככה לו.

שיחת תלמידי חכמים

הרב נחמן דרקסלד

לרגל הופעת הגיליון השביעי לשמחת לב כל אחד ואחד מקהלנו, קיימנו שיחות מפעימות עם כמה מגדולי תלמידי החכמים בעדתנו, מרביצי תורה מפורסמים ספוגים בעמל התורה ואהבתה, ובקשנו מהם לפתוח פיהם המתגבר בחכמה ולהעניק עידוד ומילות חיזוק לאותם אלו מאנשי שלומנו, היושבים ועמלים בתורה מתוך הדחק. הטינו אוזננו כאפרכסת והעלנו בחכתנו מרגליות מאירות עניינים אלו באור יקרות, ומעניקות חיזוק עצום לעמלי התורה. אשרי העם שככה לו. אשרי אלו שעמלם בתורה ועושים נחת רוח ליוצרם. ישמע חכם ויוסיף לקח, הטו אזניכם לקול הגדול, הכניסו בלבבכם, והוקירו זכייתכם על עסקכם בתורת ה'.

הגאון החסיד רבי מאיר לודיא שליט"א

ישנו פיפור ממרן היסוד העבודה זי"ע, לאחר שכתב מאמר על זאת חוקת הפרה, נתן לתלמידו הגה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל לעיין בזה, והרי"ל מאוד התפעל ואמר "אה רוח הקודש", וענהו היסוד העבודה: "למדתי תורה מתוך הדחק וכתוב שהלומד תורה מתוך הדחק שורה עליו רוח הקודש". הרי היסוד העבודה למד תורה מתוך הדחק ממש, וכפי ששמעתי מהגה"ת רבי ויעלריל ברזובסקי זצ"ל שלפני שהיסוד העבודה היה ראש ישיבה, בביתו לא הייתה פרנסה, עד כדי כך שלא היה לו לחם לאכול. באותה העת, בוצר המשותפת לכל השכנים עמד תנור משותף [הרי לא היה לכל אחד תנור פרטי בביתו], וכל השכנות היו מביאות מדי ערש"ק את הסירים עם הטשולנט ומניחות בתנור, ובש"ק בבוקר היו לוקחים את הסיר לביתם.

הרבנית מאוד התביישה שאין לה בבית מאומה, ואפילו אין לה חמין כדי להביאו לתנור, הביאה איפוא סיר עם מים, כשעליו המכסה, כך שאף אחד לא אמור לדעת שאין שם כלום מלבד מים. שכנה מרשעת אחת שיערה שהבית של היסוד"ע ריק ואין להם כסף אפילו עבור חמין לכבוד ש"ק, פתחה את הסיר, שפכה את תכולתו, והראתה לכולם שאין בסיר מאומה מלבד מים. היה זה עבור הרבנית בזיון נורא. לאחר מכן כשחזרה לביתה ספרה בבכי על מה שקרה. וכששמע היסוד"ע את דבריה אמר לה "שוין גענוג" – מספיק! ובאותו שבוע הציעו לו את ראשות הישיבה בסלונים, ומאז היה מקבל משכורת, וממילא היה לו כסף כדי מחייתו.

מרן אדמו"ר זי"ע ריבר פעם על הלומד מתוך הדחק', וסיפר את הסיפור על היסוד העבודה, והוסיף שגם היום שיש לאנשים מה לאכול, עדיין יש את המושג של תורה מתוך הדחק, למשל – אמר הרבי – ביום חמסין, והרי באותן השנים לא היו מזגנים, ואברך מתאמץ ללמוד ולא מתייחס לחום הכבד, או כאשר קר מאוד וממשיך ללמוד, הרי זה תורה מתוך

הדחק, ובלא ספק שגם לימוד כזה מביא את האברך לדרגות גבוהות.

יש לפעמים תורה מתוך הדחק כאשר יש טרדה מסוימת או דאגות וכדו' וכמובן קושי כספי, ואברך ממשיך ללמוד ולא מתעסק עם הטרדה, ומשתדל ללמוד, והרי תדיר ישנם נושאים כאלו ואחרים שמציקים לאברכים ולאו דווקא ענייני ענינות, ובכל אופן יגעים בתורה ומניחים את הטרדות בצד, מגיעים בכל לימוד כזה לדרגות גבוהות בבחי' שורה עליו רוה"ק.

הגאון החסיד רבי מרדכי אייכלר שליט"א

ישנו פיוט 'אפתר במעשי' המובא במחזור לר"ה בפתיחה לסדר זכרונות בחזרת הש"ץ במוסף ליום שני של ראש השנה [שאינו נאמר ע"פ מנהגנו] ובין הדברים נאמר כך " פָּנָה אֲלוּקִים בְּיוֹשְׁבֵי גַּנִּים, מַקְשִׁיב לְנִדְבָּרֵימוֹ בִּזְנוֹת לְזָכְרָן, פְּעָלָם לְפָנֶיךָ וּשְׁכָרָם אִתָּךְ, אוֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים בְּפִקָּפָ לְזָכְרָן".

ובמטה לוי מפרש את הדברים כך: **פנה אלוקים ביושבי גנים** תפנה לתלמידי חכמים היושבים בביהמ"ד לזכות זכותם לנו כי אתה **מקשיב לנדברימו בדת לזכרון** כמו"ש אז נדברו יראי ה' ויקשב ה' וישמע **פעלם לפניך** גלוי וידוע **ושכרם אתך** כתוב בספר **אוכלי לחם העצבים** ת"ח העוסקים בתורה ואוכלים לחם התורה בעצב ויגיעה, יכתבו לפניך **בספר לזכרון**.

מה אנו מבקשים ביום הדין בהקב"ה? רבונו של עולם, יהי"ר שזכותם של אלו היושבים בעצב, היגעים בתורה מתוך הדחק יעלה לזכרון לפניך עבור כל כלל ישראל, **ובפרט הלומדים בתוך הדחק**, שהרי לימוד זה הוא הלימוד החשוב ביותר לפני ה' והיא זכות עצומה לכלל ישראל ביום ר"ה.

וזהי התפילה שלנו, הו המהות של התפילה הזו, שיזכור ה' אותנו לטובה ולברכה בזכות אלו הלומדים מתוך הדחק, ודווקא בגלל שהלימוד הזה הוא הלימוד הכי חשוב והכי יקר אצל הקב"ה, והסט"א לוחמת כנגד זה בכל הכח. וכפי ששמעתי זה עתה שעצרו חתן ביומי שמחתו בעתן לימוד תורה.

בריסיה – זועק הרב שליט"א מנהמת ליבו – נלקחו יהודים לבית הסוהר ע"י גויים וכאן לדאבוננו נלקחים ע"י יהודים, ולפעמים בעידוד אנשים שמניחים תפילין ולומדים תורה,

וכנראה זו התוצאה של אלו הלומדים לא בקדושה וטהרה.

ובודאי בזכות לומדי התורה נגאל גאולת עולם, ונצא מכל המצב הזה שאנו נמצאים בו היום. ובעז"ה אין ספק שנצליח בכל מעשי ידינו אמן ואמן.

הגה"ח רבי ברוך ברוחנסקי שליט"א

רבי ברוך שליט"א סיפר בפתח דבריו את הסיפור על העניות ששוררה בביתו של מרן הי"סוה"ע זי"ע ועל הבזיון שנגרם לרבנית מאותה אשה מרשעת שפתחה את הסיר כדי לביישה ברבים, וכאשר הי"סוה"ע שמע את הסיפור מפי הרבנית אמר 'שוין נענוע' ומיד לאחר מעשה קיבל את המשרה הרמה בישיבה בעיר סלונים.

רבי ברוך הוסיף ששמע את הסיפור מפ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, וכך הוסיף הרבי לאחר שסיפר את הסיפור בהרחבה: "ממש כפי שהיה ליסור העבודה פירוש מיוחד על 'תורה לשמה', כך היה לו פירוש מיוחד על 'תורה מתוך הדחק', ולא כפי ששנוי היום בפי הבריות שאם חסר משהו מהצרכים כבר נקרא 'דחק', אצל הי"סוה"ע הייתה זו דחקות ערב דבדוכה של נפש".

עוד מוסיף רבי ברוך מזכרונותיו: כידוע אאמו"ר שליט"א היה מוסר שיעור בדף היומי מדי יום לפני התפילה, לאחר שסיים את הש"ס ערך מסיבת 'סיום הש"ס' מצומצמת לפני המשפחה ובהשתתפות מרן אדמו"ר זי"ע. אאמו"ר שליט"א אמר שיחה באותה המסיבה, ובין הדברים אמר שיש לו במסיבה זו שמחה גדולה ומיוחדת, משום שהלימוד היה כרוך הרבה פעמים מלימוד מתוך הדחק. באותה השיחה, אומר לנו רבי ברוך הרחיב הרבי שליט"א שהשיעור נאמר גם בזמנים קשים מאוד, שהרי לא ריתר על אף יום, יום לאחר נישואי אחד מילדיו, ערב י"כ, ערב פסח, ממחרת הפסח וכדו', הרבי תיאר כמה וכמה זמנים קשים שעברו עליו ובבו"א השיעור היה נאמר כל יום, והעניין הזה, מוסיף רבי ברוך, הביא את אבי מרן שליט"א להתרגשות מיוחדת.

עוד סיפר באותה המסיבה, שהשר שלום מבעלזא זי"ע ביקש לזכות לגילוי אליהו ואמרו לו מן השמים שאם יהיה ער אלף לילות ויהגה בתורה הק' יזכה לכך. בלילה האחרון עשה הבע"ד ככל שביכולתו להפריע לו – שרד קור מקפיא, נשבו רוחות סערות, ירדו שלגים, ומן הער נכבה לו, והקב"ה עזר לו ולא נרתע והמשיך ללמוד, ואכן זכה לגילוי אליהו. וכך דיבר על כמה נקודות בעניין הזה של תורה מתוך הדחק. לאחר הדברים שתה מרן זי"ע לחיים וברך את אאמו"ר שליט"א בוה"ל: "ה' יעזור שתלמד מתוך הרחבה, אני מברך כמו שכל אבא מברך את בנו, והרי אין אב שיברך את בנו שילמד מתוך הדחק".

עוד שמעתי ממרן זי"ע, שעמל התורה זהו לא רק אמצעי כדי להגיע לכדי הבנת התורה, אלא היא מטרה לכשעצמה, שע"י עמל התורה זוכה הלומד להגיע לאור התורה ולדביקות בה'. ללא עמל התורה גם שיהיה מוכשר לא יגיע ל'אור הגנוז הגנוז בתורה לעמלי תורה. והיה חוזר מרן זי"ע על השאלה מדוע בסיום מסכת נאמר 'הם עמלים ואינם מקבלים שכר', הרי כל אחד שעמל לפרנסתו מקבל שכר? ואמר בשם החפץ חיים זי"ע שהעמלים לפרנסתם לא מקבלים שכר על העמל אלא על התוצאה, אבל בעמל התורה זה אחרת, אדם שעמל על סוגיה ולא זכה להגיע להבירות, מקבל על כך שכר שהרי עשה נחת רוח לבורא ית"ש. הוא היה מביא את הפסוק "על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית", הכוונה על תורה שבע"פ שיש בה צער גדול, ובדמים קנוהו. דווקא ע"י עמל התורה שמנדדים שינה מעיניהם, או אז זוכים לכריתת ברית עם הקב"ה, וזהו גם הענין שנאמר 'תורה מתשת'.

עוד היה שואל הרבי זי"ע על דברי רש"י בפר' בחוקותי "שתהיו עמלים בתורה", מהיכן רש"י לקח את זה שכוונת הכתוב 'אם בחוקותי תלכו' הינה שתהיו עמלים בתורה? ואמר שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וכל השכר שנאמר לאחמ"כ ונתתי גשמיכם בעיתם וכו' חייבים לומר שזה לא שכר על המצוות, אלא על עמל התורה, שזהו תוספת על לימוד התורה, והיה מוסיף שאדם העמל בתורה נפתחים שערי תפילה כמוש"כ בנמ' על הלומד תורה מתוך הדחק 'תפילתו נשמעת', תוכה ע"ז לקרבת אלוקים, והקשר שלו עם הקב"ה הינו קשר של דביקות בה'.

> "ושמעתי ממנו שהעיד פעם על עצמו שבשעסק בסוגיה של חליצה פסולה ביבמות, הרגיש שהשיער שלו נשר מראשו מרוב עמל התורה"

ושמעתי ממנו שהעיד פעם על עצמו שבשעסק בסוגיה של חליצה פסולה ביבמות, הרגיש שהשיער שלו נשר מראשו מרוב עמל התורה.

לסיום מספר בי ברוך שליט"א: שמעתי שכשהג"ר משה לודיא זצ"ל הגיש להגר"ח שמואלביץ זצ"ל רה"י דמיר את אחד מספריו 'אבני שהם' על רבית, פתח הגר"ח את הספר ולאחר עיון בדברים אמר לו על אחד השטיקלאך שהוא השטיקל החזק ביותר, והגר"מ אמר לו שהחידוש הזה התחרש לו בעת מצוקה קשה, ובעת הזו התעמק בכל כוחו למרות הקושי הגדול, ובזכות זה זכה וקיבל מן השמים מתנה ברמות חידוש תורה נפלא.

הגה"ח רבי אודי דיסבלום שליט"א

בשערי תשובה סימן תקמ"ה, הלכות זאל המועד, מביא דבר נפלא מה'ברכי יוסף' בשם 'שו"ת מן השמים' וכלשון ה'שערי תשובה' על שו"ת מן השמים' "שהיה קרמון ושואל שאלות מן השמים ומשיבים לו" - ששאל אם מותר לכתוב פירוש פסוק הלכה בחוה"מ והשיבו לו מן השמים כלשון הזה: "אוהב ה' שערי ציון המצוינים בהלכה שמחדשים חידוש בהלכה ומעמידים אותם על בורי' אותם שערים נאהבים יותר מכל משכנות יעקב וכל אותם החושבים מחשבות וסברות בהלכה חמורה ובפוסקים החמורים **אהוב ונחמד לפני המלך העליון**".

אברך יושב בכולל וחושב לעצמו סברא על העניינים שלמד זה עתה, ותוך כדי שחושב עולה בדעתו עוד מחשבה – מאי נפק"מ אם אחשוב כך או כך.... אותו אברך צריך לדעת שכל מחשבה שלו או סברא שחושב, עליו נאמר את האמור לעיל "**וכל אותם החושבים מחשבות וסברות בהלכה חמורה ובפוסקים החמורים אהוב ונחמד לפני המלך העליון**".

ובהמשך השע"ת נאמר – על פי הדברים של שו"ת מן השמים – פוסק להלכה: "אם על אבידת כסף התר מלאכה בוחה"מ כ"ש וכ"ש שיש לחוש על **אבידת המורגליות היקרות שהם סברות ומחשבות התורה היקרה שיש לכותבם שלא ישתכחו ויאבדו** וכל הכותב אותו מקבל שכר עליהם זה פירשו לו ושמו בפי אמת".

ואם יעלה במוחו הרהור או מחשבה – אולי חידושי התורה שלי או 'המחשבות' שלי אינם אמיתיות ולא ניתן לכנותם 'חידושי תורה', לאותו אברך שעולה בדעתו מחשבות אלו אצטט את הלשון של הקונ'יצי מגיד זי"ע בספרו עבודת ישראל פרי ויחי על הפסוק "אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה וְלַשֹּׂרֵקָה בְּנִי אֲתֹנוֹ כִּבֶּס בַּיַּיִן לְבֻשׁוֹ וּבְדַם עֲנָבִים סוּתֹה": "כבס ביין לבושו. במדרש (בראשית רבה צח, ט) שמחזור להם התורה, **ובדם ענבים סותה שמחזור להם טעיותהון**, כי כתיב (איכה ג, ו) במחשכים הושיבני זו תלמוד בבלי (סנהדרין כד א) ועל זה ספרי גדול הוא בשישך (מגילה ו א), הם הש"ך ריינס שמתווירין בפלפול התלמוד בבלי ונעשים מהם הכתר בתכשיטי הלכה.

ושם לו ברקת זו טבריא, זה הקו"ף של רקת נתחלף בך' של ששך שגם הוא ג'מטריא כתר, אלא רקת הוא מה שעולם עליון מכתר לעולם התחתון, ושששך הוא העולם התחתון שנכתר מעולם העליון. **ואמר שבעת המשיח יתגלה הסוד שבתלמוד בבלי שהכל מיוסד בגנזי אורייתא בזה יחוד להם בין שהוא הסוד, ואמר שהגם שאדם יאמר שמא אני טועה בפלפולי ואמר שהקב"ה יחוור הטעות שהוא כעין תכשיטי כלה** כאמור בזוהר שיר השירים והכל מכוונים ליפות הכלה לכן כולם דברי אלקים חיים".

אברך יושב בכולל, וחושב מחשבות של תורה, ואף אחד לא יודע עליהם, הוא לא מפרסם את מחשבותיו לאיש, לא מוציא ספר, ולא חיבור וכדו', עליו לדעת שמחשבותיו מאירות את העולם כולו, הוא אהוב ונחמד לפני מלך העליון כפי שאמרנו, ואפילו שחידושיו יסודם בטעות הכל הם גנזי אורייתא ולעתיד לבוא הקב"ה ילבין אותם יחוור אותם ויהיו כעין תכשיטי כלה, ולא מדובר על שיעור לרבים, או ספרים וכדו', מדובר על מחשבות!

כידוע הגר"מ שך וצוק"ל כתב בצוואתו ...**שאפילו אם יחשבו לע"ג מחשבה אחת של מוסר**, והיה זה שכרי כי גם אני מסרתי את נפשי להצלחתכם בלימוד, ואם יהיה בידי לעשות ולהמליץ לטובתכם אעשה בל"נ... הוא אשר דברנו, מחשבה אחת של תורה, לא פסק הלכה של אסור או מותר, מחשבה אחת ואפילו של טעות, סמוך בזה אור עצום, וכאשר קולטים את הדברים עד היכן הם מגיעים זה נותן וחיזוק עצום לכל אברך בן תורה שיושב ולן באהלה של תורה, הרי במשך הדורות היו כל כך הרבה תלמידי חכמים וצדיקים שישבו ולמדו לעצמם, צדיקים נסתרים שאינם מפורסמים שלא חברו כל חיבור, או שחברו חיבורים ובמשך הזמן נעלמו מן העולם, בודאי שהערך של הלימוד שלהם והחידושים שלהם האיר את העולם אגם שהכלל לא ידע מחידושיהם.

יכולה לחרור לראשו של אברך המחשבה, מי מסתכל עלי, מי יודע מחידושיי, עליו לדעת: אתה מאיר את העולם, בכל מחשבה של תורה, בכל הרהור, אפילו של טעות, אתה אהוב לפני מלך העליון, אשריך ואשרי חלקך!

הגאון רבי גדליה ריזל שליט"א

כידוע הגה"צ רבי משה קליין זצוק"ל מרא דאתרא בעיה"ק סבריה, היה בילדותו בדחקות נוראה, ומאידך הייתה בו אהבת התורה גדולה מאוד, ובהיותו בחור צעיר היה לומד

בבתי כנסיות לאור הנר, למרות שהחלונות בבית הכנסת היו שבורים והקור היה חודר לעצמות. לאחר שנים סיפר הגר"מ שהיה מדליק נר כדי שיוכל ללמוד, ומגן על הנר עם הכובע מפני הרוחות, ומחמת חום האש נצרבו בכובעו כמה וכמה חורים. פעם אמר לאחר ששיפר על אותן השנים: "אם אנשים היו יודעים את הטעם הערב של תורה מתוך הרחק, היו ערובים הכל ולומדים תורה אך ורק מתוך הרחק".

זאת אומרת, שאין בתורה מתוך הרחק הבחי' של 'ויעבר' אלא יש בה מעלה מיוחדת שאין בתורה שאינה נלמדת מתוך הרחק.

לאחר שמרן היסוד העבודה זי"ע טיים אטת המאמר על "זאת חוקת התורה", התפעל תלמידו הגה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל מאוד ממה ששמע, עד שאמר 'רוח הקודש' וכששמע היסוה"ע את דבריו אמר לו "רוה"ק איני יודע, אבל למדתי תורה מתוך הרחק, וכתוב שהלומד תורה מתוך הרחק שורה עליו רוה"ק".

מה מחפש חסיד בעולם הזה, אם לא מעט רוח של קדושה? ואדם הלומד תורה מתוך הרחק יכול להגיע לכל הדברים הללו, ובכוחו להגיע לדרגות גבוהות מאוד.

בהקדמה לספר 'חסד לאברהם' מתאר כ"ק מרן הדברי שמואל זי"ע את ה'תורה מתוך הרחק' של זקינו רבינו היסוה"ע זי"ע מתוך ייסורים נוראיים, וזה לשונו: "קיים מתוך הרחק ומתוך יסורין של אהבה ולילה כיום יאיר וכארי יתגבר על משמרתו משמרת הקודש לפני ולפנים להקדיש כל עיתותיו ורגעיו קודש לה' ובחר קטירא אתקטר למלכא עילאה. **וכל רובי תורותיו לאלפים אשר המה אתנו בכתובים הן בגגלה והן בנסתר כתב רק בעת שהתגבר עליו חלישת בריאותו והוכרח להנפש סעט ולנוח מעמלו**, אז שתל ארזים בלבנון ונטע פרד"ס לטייל בו לבאים בסוד ה'".

כלומר, שדווקא כאשר שרדה עליו חולשה וחולי היה כותב את ספריו הק', ועמל בתורה עמל נורא מתוך ייסורים, זהו שנאמר תורה מתוך הדחק.

ישנו סיפור נוסף על הרבי היסוה"ע שכאשר נסע לחתונת נכדו הדברי שמואל בהיותו זקן, הנסיעה ערכה כל הלילה, וכשהגיעו לאכסנייה היו מותשים וחלשים מטלטולי הדרכים שהיו עבורם לא פשוטים, ובמצב הזה פנה היסוה"ע לנכדו הדב"ש זי"ע ואמר לו "בודאי הכנת דדשה לומר בשמחת החתונה, אולי תחזור עליה" הדברי שמואל אמר לו שאולי לא זו העת וצריך שהסבא קדם ינוח ויחזור לכוחותיו לאחר הדרך המפרכת, ואמר לו היסוה"ע "התורה היא הרי החיים שלנו, ועכשיו בעת הזו לא צריכים אנו לחיות?".

עלינו לדעת שאין חילוק בין הזמנים, וכך לומדים אנו ממשנתו של הסיהר"ע שדחוקא בעת הרחק הזוקא בעת הקושי, אז מסוגלים ליותר, ויכולים להגיע להשגות יותר גבוהות בתורה הק' ולחדש חידושי תורה.

הגה"ח רבי ישעיה קסטלניץ שליט"א

כ"ק אדמו"ר זי"ע בספרו 'נתיבות שלום' מרחיב בחשיבות עמל התורה ואומר שהעמל אינו אמצעי כדי להבין את הלימוד, אלא כמטרה בפני עצמה, ומביא מדרש תנחומא בפר' נח וזה לשונו "לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך...כל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומגבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעה"ב שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שנגנז הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה". ועוד כתב מרן זי"ע: "דברי תו"ל אלו הם אור גדול מאירי עיניים ומשמחי לב עמלי התורה שבע"פ כי יש שכר ליגיעתם ועמלם בתורה, ועל ידי זה הם זוכים לאור הגנוז שנגנז לעמלי תורה".

> "אין יצר הרע שולט אצל התורה, ומי שהתורה בלבו אין יצר הרע שולט בו ולא נוגע בו"

ויש טעם להזכיר דברי האוה"ח הק' בפר' אמור, על הדרגות הגבוהות שיגיע האדם היגע בתורה "או לצד התעצמות באמצעות עסק התורה, וכמו שכתב בזוהר הקדוש (ח"ג צא ב) בפרשת שור או כשב או עז כי יולד כי האדם יכול להשיג מה כפי התעצמותו בתורה וכו' אפילו יהיה במדרגה שאין למטה ממנה אם ישריש ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור היגיעה". ודבריו קילורין לעיניים בחשיבות יגיעת התורה וההקרבה למען התורה המגביהה את האדם למדרגה העליונה, והרחיב בענין זה בספר 'נועם מגדים' כי עיקר לימוד התורה הוא רק ע"י העיון וההעמקה.

אמרו חו"ל בסנהדרין פרק חלק דף קה: על הברכות של בלעם הרשע: "אמר רבי אבא בר כהנא: כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך, קללה, ולא קללות". ושמעתי לפרש היכן רמז דבר זה בפסוק: הנהכל הברכות לא נאמרו בלשון נוכח, מלבד הברכה 'מה טובו שנאמרה לשון נוכח - 'אהליך' 'משכנותיך', וזהו שנאמר ויהפוך ה' אלוקיך 'לך', היינו הברכה שנאמרה בלשון 'נוכח' לא נהפכה לקללה. ואפשר להוסיף בזה שכל הברכות הם מתנה שה' נותן לכלל ישראל, אבל הברכה שהיא בבחי' 'לך' היינו שמסרת נפשך עליה ביגיעה ובמסירות נפש, זהו קנין שלך, וקיים לעד בברכה מהקב"ה, וזהו יגיעת התורה, שישראל מקרבים עצמם להקב"ה, ונעשית קנין שלהם, לכן נשארת ברכה זו לעולמי עד.

הגמ' ביומא (נב:) אומרת "משנגנז ארון נגנזה עמו צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלקי ישראל". משמע מהגמ' שהמקל של אהרן נגנז שעליו שקדים ופרחים יחד, והקשו בתוס' ישנים, הרי אם יש שקדים אין פרחים, שהרי הפרחים נהפכים לשקדים, וכיצד היו שניהם יחדיו, ויש שכתבו שהיה זה נס, וצריך להבין מה ענין הנס בזה. ראיתי שכתבו לפרש בשם מרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל על פי הנאמר בחז"ל "אשרי מי שעמלו בתורה", שהגמ' באה לומר שהעמל בתורה היא מצווה ולא כשאר המצוות ולהבדיל שאר ענייני העולם שהעיקר היא התוצאה, ודבר זה נלמד ממטה אהרן. דהנה הפרי הוא התוצאה של הפרח, והפרח הוא רק הדרך להגיע אליו, וכפי שהפרי במטה אהרן נשאר לעולם כך הפרח נשאר לעולם, והוא רמז לענין היגיעה בתורה שנמשלה כאן לפרח שנשארת לעולם, שהרי הצער והיגיעה שאדם משקיע בלימוד התורה קיים לעולם, ובפרט אלו שיגעים בתורה מתוך הדחק, שכרם גדול מאוד וקיים לעולם.

נפיים בדברי המדרש (תהלים, שוחר טוב מזמור קיט) "בלבי צפנתי אמרתך וגו'. אין יצר הרע שולט אצל התורה, ומי שהתורה בלבו אין יצר הרע שולט בו ולא נוגע בו, וכן הוא אומר אני חבמה שכנתי ערמה (משלי ח יב), במקום ששכנתי סביבותי ערמה, ובערמה אין יצר הרע שולט, וכן הוא אומר תורת אלקיו בלבו לא תמעד אשוריו (תהלים לז לא), וכן משה אומר ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם (דברים יא יח), לכך נאמר בלבי צפנתי אמרתך".

הגה"ח רבי יהושע יואל ויבורג שליט"א

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. משמעות הבקשה אינה רק במובן המצומצם של מספר השנים שבהם נעסוק בתורה - שאנו מבקשים מהשי"ת להיות שתולים בבית ה' וללמוד תורה במשך כל שנות החיים, אלא יש בזה משמעות הרבה יותר רחבה, שאנו מתפללים ומבקשים מהשי"ת שהחיים שלנו יהיו חיי תורה - חיים של דבקות בתורה ובבתינת "כי הם חיינו", שנראה בחיים הרוחניים של עסק התורה את עיקר החיים שלנו ולא רק כתוספת מעלה ושבח בלבד, ולכן גם נעסוק בתורה כל ימי חיינו.

וזה בא לידי ביטוי כמה האדם מוכן להקריב ולהשקיע ולהתאמץ ולהתמודד בשביל לקנות את חיי התורה הרוחניים ובשביל שלא לאבדם, כי על דברים שהם באמת העיקר אצלו בחיי - הוא לא מוכן לוותר עליהם - והוא משקיע ומקריב ואפילו סובל בשבילם, משא"כ על דברים משניים שאינם עיקר חיין, אף שהם חשובים אצלו, הוא משקיע בשבילם הרבה פחות.

וזה גם בא לידי ביטוי כאשר יש לאדם תירוצים אמיתיים למה אינו משתקע בלימוד התורה כראוי וכנכון, וזה מצוי מאוד אצל אברכים שיש להם לכאורה סיבות צודקות לכאורה למה הם בכיכול צריכים להתפשר ולהתגמש ולוותר על חלק משאיפות החיים שלהם של חיי תורה וחיים רוחניים מלאים, מחמת טרדות או תנאי החיים שלהם. אבל כאשר העיקר אצל האדם הוא חיי תורה ורוחניות, הוא לא יכול לצייד לעצמו מצב בו הוא מוותר על חיי הרוחניים ושהוא לא יהיה בן תורה, והוא עושה הכל - מעל ומעבר - בשביל שלא לרדת מדרגתו, ואז נפתחים לו שערים חדשים, ומתקיים בו דברי חז"ל "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו מן השמים".

וכמאמר החידושי הר"ם על טענת בני אשר לא יכלו להקריב את הפסח מחמת טומאתם - "למה נגרע", שהם אכן ידעו את טעם הדבר שהם טמאים לנפש וממילא אינם יכולים להקריב את הפסח, וגם הייתה סיבה צודקת לטומאתם מחמת שהם נשאו את ארונו של יוסף או את ארונות שאר שבטי י-ה, והיה להם תירוץ טוב אף כלפי ב"ד של מעלה - והיו פטורים מצד "אונס רחמנא פטריה", אלא שלא יכלו להשלים עם מצב כזה שלא יהיה להם שייכות לקדושת קרבן הפסח וכל הרוממות הרוחנית הגנוזה בו, וצעק לבם אל ה' למה נגרע, ובזה נפתח להם שער חדש של הקרבת פסח שני. דווקא ע"י זעקה זו של "למה ניגרע" - הם פתחו שער חדש שלא על פי הסדר הרציל, אשר הקב"ה קרבם לעבודתו להקריב את קרבן הפסח - אעפ"י שלא היו ראויים וכשירים לכך מחמת טומאתם, מידה כנגד מידה, כמידת תוקף זעקת לבם למרות שהם היו פטורים עפ"י דין מלהקריב - כן קירבם הקב"ה לעבודתו גם את מי שהיה צריך לדחק עפ"י דין מלהקריב. כן גם כאשר יהודי אינו משלים ואינו מסכים בשום פנים ואופן לוותר על הדבקות בתורה ובנותן התורה, והוא נאחז בחזקה בקרנות המובח ולא מוכן לנטוש את חיי התורה הרוחניים המלאים, נפתחים לו שערים חדשים עצומים וגדולים מן השמים, והוא זוכה לשבת בבית ה' כל ימי חייו.

וכדאיתא בגמ' המעשה עם תלמידו של רב פרידא שלא היה מבין ומכיל את דברי התורה עד שחזר אותם ארבע מאות פעמים, אשר בפשטות היה לו תירוץ הגון ומתקבל על הדעת שלא

ללמוד תורה - כאילו מוכח מתוך מגבלות כישרונותיו שהשי"ת לא הועידו ללימוד התורה, וממתבר שהתירוץ היה מתקבל גם בבית דין של מעלה. אבל כאשר מרכז חייו היה תורה ורוחניות, הוא לא שת את לבו לתירוצים, ולא פטר את עצמו בתואנה ובתירוץ זה שיש לו את המוח האטום ביותר את הכישרונות הכי גרועים שיש בעולם - וכי בוודאי הקב"ה אינו רוצה שילמד תורה ואין זה תפקידו בעולם, אלא התמודד בכל כוחות נפשו - והתייגע והתאמץ לאין שיעור - ולא עזב את לימוד התורה הקדושה אפילו יום אחד, כי הוא ידע שהתירוץ לא יועיל לו כמאומה ולא יצמיח אותו בתורה כלל, ולכל היותר ישמש כהסבר טוב למה צמח בור ועם הארץ וכלי ריקן, ואילו אותו תלמיד חשקה נפשו בתורה ובחיים הרוחניים העילאיים, והוא כחר להתמדד ולהשקיע ולהתגבר על הקשיים הגדולים כל כך, ולא השלים בשום פנים עם זה שהוא לא יהיה קשור לתורה. לא היה אצלו מצב בשום צד ואופן שהוא לא יהיה בן תורה ושהוא לא יחיה חיי תורה, והוא לא נמנע מלהתייגע במס"נ וללמוד ד' מאות פעמים וד' מאות פעמים.

הגה"ח רבי שמואל בנימין קויאט שליט"א

כתוב ב'הדרך' שאומרים בסיום מסכת "אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר". וידועה הקושיה שהרי כל אחד שעמל לפרנסתו מקבל שכר, ומתרץ החפץ חיים שבלימוד התורה השכר הוא על העמל גם כשאין תוצאה, משא"כ בעמל גשמי, השכר הוא על התוצאה, ואם פועל עמל ולא הגיע לתוצאה, אינו מקבל שכר.

המהר"ל אומר שהשכר שמקבל הלומד תורה, הוא שכר רוחני לכן נאמר 'הם עמלים ואינם מקבלים שכר', שעל העמל בתורה מקבלים שכר רוחני 'והם' אינם מקבלים כל שכר רוחני, ואולי אפשר להוסיף, שאנו מקבלים שכר על העמל שלנו בתורה, הכוונה שכר גם בשלם הזה, השכר שיש לנו -העמלים בתורה- הוא שכר של חיים מתוקים, שהרי התורה

> "
> עמל התורה זהו לא רק אמצעי כדי להגיע לכדי הבנת התורה, אלא היא מטרה לכשעצמה, שע"י עמל התורה זכה הלומד להגיע לאור התורה ולדביקות בה'

המתוקה שלנו מעניקה לנו חיים מתוקים שאין כמותם, וזאת א"א לומר על העמלים לפרנסתם.

הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שוחח פעם עם גבירים מחזיקי תורה, וכל כך שיבח את החוקת התורה שלהם, עד שהיה נראה מדבריו שהחזקת תורה עדיף יותר וחשובה מהלימוד עצמו... ואמר לו אחד הגבירים שאם כך אולי ראש הישיבה יצטרף להיות מאלו המחזיקים תורה... ואמר לו הגר"א: "איני רוצה לזחר על העולם הזה שלי, שהרי מי שלומד תורה זוכה לחיים מתוקים וערבים"...

וזה הפשט שמקבלים שכר על לימוד התורה גם בעולם הזה – החיים המתוקים – אפילו ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, משום שהשמחה שיש בלימוד התורה, היא בנוסף למצוות לימוד התורה, והשמחה הזו היא 'שמחת החיים' כי הרי התורה הק' היא חיינו ואורך ימינו.

בעניין הזה אפשר להוסיף סיפור נוסף, אומר לנו הגרש"ב - הרב קסטל למד בצעירותו אצל רבי יחזל הסבא מנוברדהק, ובאחת הימים אמר לר' יחזל שהוא נוסע לרבנו בסלונים [רבינו הרבני שמואל ז"ע], ר' יחזל מאוד התפלא שהרי כל רגע שלומדים תורה מרוויחים עולם הבא, ואמר לו הרב קסטל "אני נוסע לסלונים בשביל עולם הזה, אינני נוסע לעולם הבא"...

עלינו לדעת שכל רגע שלומדים את התורה הק', מלבד השכר הצפון לעוה"ב, יש בזה עולם הזה, שהרי התורה נותנת לנו חיים טובים ומאושרים.

הגה"ח רבי צבי שמני שליט"א

עלינו לדעת שכל אברך שזכה לישב באהלה של תורה צריך להאריך את עצמו במאוד מאוד. ונפסיק לזה את מה שכתב בבית הלוי [דרוש י"ז] שכמו שהגריל של הס"ת הוא קדוש משום שעליו נכתב ס"ת, כך תלמידי חכמים הינם הגויל של התורה שבע"פ.

ואת ועוד, בטור [או"ח הלכות קריאת ספר תורה סימן קלט] כתב וזה לשונו: "ומטבע של ברכה אחרונה כך הוא, אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, פי' תורת אמת היא תורה שבכתב, וחיי עולם נטע בתוכנו היא תורה שבע"פ, דכתיב (קהלת יב) דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים". והכוונה בזה שכמו שנטיעה פרה ורבה, כך חידושי התורה שכל אברך מחדש הוא מרחיב את התורה שבע"פ, ממש כנטיעה שכל הזמן פרה ורבה, חוהי זכות שאין למעלה ממנה.

בגמ' בשבת [דף סג:] "אמר רב הונא: מאי דכתיב שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט - עד כאן דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב. ריש לקיש אמר: עד כאן - לדברי תורה, מכאן ואילך - למעשים טובים". וברש"י "עד כאן לתורה - שמח בתלמודך, למוד משמחה ומטוב לב".

יש ואברך יושב ולומד תורה מתוך הדחק ופניו נפולות, הגמ' אומרת לאחר כזה – עליך לשמוח בתורתך, תתבונן איזו מתנה נפלאה ה' נתן לך, אתה מוסיף נטיעות לתורה הק', אתה הגויל שעליה נכתבה התורה שבע"פ, תשמח!

לפעמים אברך מרגיש נפילת הרוח משום שזש שדודך במקום ולא מתקדם בלימוד, ראשית המחשבה הזו לא נכונה, התקדמות, אבל אתה לא מרגיש בזה, ומשל למה הדבר דומה, לאדם שעולה על סולם ומטחבל על שליבות הסולם, גם כשיעמוד על השליבה החמישית לא יראה כל הבדל, משום שסוף כל סוף השליבה החמישית נראית כמו השליבה הראשונה. אברך חושב שהוא לא התקדם כי הוא לא רואה התקדמות, אבל עליו לדעת שהוא התקדם בלימודו רק שאין הוא רואה את זה. ובשביל שאברך יבחין בכך שהוא מתקדם, רגיל אני להציע לאברכים שירכשו קלסר וכל יום יזמיים יסכמו את מה שלמדו ויכניסו את הסיכומים לקלסר וכך יראו במוחש שהספיקו והתקדמו, זה יתן להם המון סיפוק, עד כדי כך שאברך ששמע ממני את העצה הזאת פגש אותי לאחר זמן ואמר לי 'הקלסר שלך הציל אותי'...

בני התורה מגיעים בלימודם לדרגות הגבוהות ביותר שאין לתאר ואין לשער. בספר 'שיעורי רבי שמואל' מהגר"ש רוזובסקי זצ"ל [סוף מסכת מכות] מוצאים אנו כדברים הללו: "והנה כתיב (דברים ד, לה) אתה הראת לדעת כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו. ובפירש"י שם, כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקורע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת, ע"כ. והיינו שגילה להם הקדוש ברוך הוא את כל מסתרי הבריאה ופתח לפניהם הכל וראו עין בעין כי אין עוד מלבדו. והנה בפשטות ענין זה היה שייך רק במעמד הר סיני, אכן בתוס' חגיגה דט"ו הביאו בשם הירושלמי במעשה דאבוה שזימן לר"א ורבי יהושע ונתעסקו בר"ת וירדה אש מן השמים והקיפה אותן, אמר להן אביהם מה באתם לשרוף ביתי, א"ל ח"ו אלא יושבין היינו וחוזרין בד"ת וכו' והיו הדברים שמחזין כנתינתן מסיני, לא באש ניתנו עיין שם. ומבואר בזה וכל הענינים הנשובים שהיו במעמד הר סיני אינם ענינים מיוחדים לאותה שעה בלבד, אלא כך היא מציאותה של תורה, ובכל עת שאדם זוכה ללמוד תורה בשלימות כנתינתה מסיני ישנם לאותם הענינים עצמם, והאש יורדת מן השמים כמו במעמד הר סיני, [וכן הוא בתורה מסוימת בכל דרגה ודרגה של לימוד לפי עניינה]. ולפי"ז נראה דכמו"כ הוא לענין הנ"ל, **דכשאדם זוכה ללמוד תורה כנתינתה, הריהו זוכה לאור נפלא של בהירות בהשגת האמונה בה', ושוב אין הוא זקוק להשגה שכלית אלא שהוא זוכה לראיה פנימית בהירה, כי כך הוא מציאותה של תורה שהעוסק בה כנתינתה מתדבק בשרשה, ואז נפתחים לפניו כל מסתרי הבריאה והוא רואה ומשיג בבירור כי ד' הוא האלקים אין עוד מלבדו".**

וכך אני אומר לכל אברך: אתה לומד, ונשמח עם הלימוד. הרי בלימודך אתה יכול להגיע לדרגות שהשינו בנ"י בעת עמדם לפני הר סיני, שאין דרגה גבוהה מזו.

הגה"ח רבי משה פינקל שליט"א

בשיר השירים נאמר "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בוז יָבוּזוּ לוֹ". ובגרש"י מים רבים - האומות: ונהרות - שריהם ומלכיהם: לא ישטפוה - על ידי חוזק ואימה ואף על ידי פתוי והסתה: אם יתן איש את כל הון ביתו - כדי להמיר אהבתך: בוז יבוזו לו - כל אלה הקדוש ברוך הוא ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה".

התרגום מבאר את הפסוק באופן שונה, ואומר "ואילולי יהב גבר כל ממון ביתיה למקני חוכמתא בגלותא אנא מהדר ליה כפיל לעלמא ראתי וכל בותא ריבזון מן משריתיה דגוג יהי דיליה", פירוש, מי שיקנה וחכמה בקושי הגלות בשיש צער ומציק ויתן כל הון ביתו עבור זה – לקנות החכמה – בוז יבוזו לו, מלשון ביזה, ה' יתן לו לעתיד לבוא כפל כפליים ביזה כשכר על הקושי שקנה חכמה מתוך צער.

בפרשת המן נאמר "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מְלֹא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֹא הָעֹמֶר מָן

וְהִנֵּה אַתֶּם לְפָנַי ה' לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם". וברש"י: למשמרת - לגניזה: לדורותיכם - ביימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים גניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיהו ב לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון לירא'ו.

'רבינו בחיי' שואל מדוע משה רבינו לא הניח בעצמו את המן בצנצנת, אלא נתן זאת לאהרן הכהן, ומתרץ תשובה כזו שנותנת חיזוק עצום לכל עמלי התורה שמתקשים בפרנסה: ומפני חשיבות הדבר נצטט את לשונו: "ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת. לא אמר: ויקח משה צנצנת אחת ויתן שמה, והיה ראוי לומר כן, שהרי אהרן לא נבחר עדיין לכהן, ואחרי זאת מצינו כי משה היה המקריב והמקטיר ראשונה באהל מועד עד שנתנה הכהונה לאהרן. ויתכן שנאמר כי מה שצוה בזה לאהרן שבא לרמוז כי **הכהנים הלוים מורי התורה שיעתידין לצאת מאהרן יהיו מזונותם בהרוחה ולא בעמל כאוכלי המן, וכענין שכתוב: (דברי הימים - ב לא, ד) "ויאמר לעם לישובי ירושלם לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורה ה'", והזכיר תחלה "והנח אותו לפני ה'" לבאר, כי מזון תלמידי חכם שובכל דור ודור הוא מסור לשם יתברך והוא מזנה לפני ה'".**

עמלי התורה שיחיו, אתם צריכים לדעת שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא מפרנס אתכם, וזה באמת אחד מהפלאים הגדולים ביותר שישנם, שרואים שבני התורה מצליחים לחתן את צאצאיהם, זה הרי דבר לא טבעי, אין זאת אלא מצנצנת המן מונחת לתלמידי חכמים שבכל דור, כלשונו.

יהודי הגיע להרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע וביקש ממנו ברכה לפרנסה, רבי יחזקאל ענה לו, תהיה דבוק בתורה וכך תזכה שכל עם ישראל יתפללו עליך ולא תצטרך את ברכתי, שהרי כל אחד שאומר קדיש דרבנן יברך אותך בזה"ל 'על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון וכו' **ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון שלמא רבא חינא וחסדא ורחמי וחיי אריכי ומזוני רויחי".**

עוד אמר הרה"ק מקוזמיר: המן היה שורש הפרנסה לכל הדורות, והציווי היה להניח לפני העדות, להראות שעיקר שורש הפרנסה היא מכח התורה, ועל כן כל הדבוק יחבר בתורה יש בו יותר משורש הפרנסה.

רבותי, אין מה לדאוג וממש כמו שאבותינו ברוך המדבר התפרסנו מהמן, כך ממש, מתפרנסים גם אתם מהמן והוא מוכן לכם לעולמים.

הגה"ח ר' מנחם בן שליט"א

חמיו של הגר"ן מבריסק זצוק"ל היה עשיר גדול והוריש לו רחובות שלמים בוורשא. ובעקבות מלחמת העולם הראשונה, כל הרכוש ירד לטמיון ולא נותר בידי הרב מבריסק מאומה מהירושה, ואמרו עליו שאם היה יורש את כל הרכוש הזה והיה נהפך לעשיר, לא היה צומח לנו כזה 'בריסקער-רב', לא היה צומח לנו כזה גדול עם כל העשירות הזו.

בתחילת דבריו מזכיר ו' מנחם בצער את ענין הפרנסה אצל אברכים: בוודאי שההתמודדות עם הפרנסה היא לא דבר קל, אני יודע ומכיר מקרוב התמודדויות לא פשוטות של אברכים עם הפרנסה, וליבי בוכה. עלינו להתפלל להקב"ה שלכולם יהיה פרנסה ברווח.

מצד אחד חינכו אותנו שעבור התורה יש להקריב, ומאידך על כל אברך להתחשב בצרכי ביתו, שהרי יש בכל בית צרכים בסיסיים, ובוודאי אין בכוחי וביכולתי לענות על שאלה של אברכים האם עליהם לוותר על שעות לימוד עבור פרנסה, ומה שאני יכול לעשות זה להתפלל.

אבל דבר אחד ברור, אין כל מחיר שעלה על השווי של לימוד התורה הק', גם עסק שיכנים מליונים לא מגיע לשווי של לימוד התורה ששווה הרבה יותר, על כל אברך לדעת שהוא מרווית מיליארדים!

הבה נתבונן במשנה (מסכת אבות ו, ט) "אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אפרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה". אותו 'אדם אחד' בוודאי האריך מאוד התורה, ולכן הסכים לתת סכום כסף עצום כדי שרבי יוסי ידור במקומם, ועם כל זה רבי יוסי הסכים לוותר על הכסף כדי לדור במקום תורה, ואם הסכים לוותר על כל כך הרבה כסף רק כדי לגור במקום תורה, על אחת כמה וכמה ללמוד את התורה עצמה, כמה היא חשובה, וכמה היא שווה, לאין ערוך.

> "
> רבותי, אין מה לדאוג וממש כמו שאבותינו ברוך המדבר התפרסנו מהמן, כך ממש, מתפרנסים גם אתם מהמן והוא מוכן לכם לעולמים.

הגמ' בסוטה (כא.) שואלת על הפסוק "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הון בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בוֹז יָבוּזוּ לוֹ": מאי בוז יבוזו לו? אמר עולא: לא כשמעון אחי עזריה, ולא כר' יוחנן דבי נשיאה, אלא כהלל ושבנא: דכי אתא רב דימי אמר: הלל ושבנא אחי הוו, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עיסקא, לסוף א"ל: תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה: אם יתן איש את כל הון ביתו וגו'.

כך פירושו: הלל ושבנא היו אחים. הלל עסק בתורה. שבנא עבד עיסקא. אך לא פירנס שבנא את אחיו הלל. לסוף, לאחר שלמד הלל תורה, מבלי שיפרנסו אחיו, אמר ליה שבנא להלל: תא, בוא נערוב, נשתתף יחד, הן ברוחת מהעסק שלי, והן בשכר התורה שלך, וליפלוג, ונחלוק את הכל בינינו. יצתה בת קול ואמרה: אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, עבור הזכות בתורה שלמד אדם אחר - בוז יבוזו לו!

אין לתורה מחיר! כמובן שיש לשאול שאלת חכם עד מתי אפשר למשוך ללא פרנסה, וכמה אפשר ללמוד על חשבון העתי, אבל בוודאי ללא כל ספק שהתורה היא הדבר הכי יקר בעולם, עד שנאמר על מי שרוצה לשלם עליה 'בוז יבוזו לו' כי זה הדבר הכי חשוב בעולם, ובפרט תורה שנלמדת ברוחק. צריך להאריך כך את התורה, וכך אכן חתנכנו, שהתורה היא חינו וכל מחיר כדאי לשלם עבודה.

ה' יעזור שכל בני התורה יצליחו בלימודם והקב"ה יתן להם כל צרכיהם ברווח גדול.

הגה"ח רבי אייזיק מנדלוביץ' שליט"א

יהודי עשיר נכנס פעם לליקוד לישיבתו של מרן הגר"א קוטלר זצוק"ל וביקש בחור למדן עבוד ביתו שעמדה בתקופת השידוכים. רבי אהרן הציע לו בחור ת"ח, ולאחר שאותו עשיר שוחח עם הבחור, ניגש שוב לרבי אהרן ואמר שאינו חפץ בבחור שרה"י הציע לו משום שהבחין בעת השיחה שאינו מספיק בעל כשרון. לאחר שיעזב את חדרו פרץ הגאון רבי אהרן בבכי ואמר "אני בוכה על השוטה הזה שלא רצה את הבחור שהצעתי לו לחתן, שהרי נתתי לו בחור שלומד מתוך עמל ויגיעת התורה, ובאותה מידה אני בוכה על עצמי, שהרי בעל כשרון, למרות המעלה שיש לו, אין לו את המעלה הגדולה של 'יגיעת התורה'".

מעניין לענין אני נזכר, אומר רבי אייזיק, ראיתי פעם סיפור שרבי ברוך בער התייצע פעם על סוגיה בעמל נורא, ולאחר שאמר את החידוש, אמר לו מאן דהו שהגאון רבי מנחם זמבא חידש את החידוש הזה תוך כדי שגלגל את הסגריה... וכששמע את הדברים אמר הגרב"ב "אינני מקנא בו משום שאמר זאת ללא יגיעה".

ואגב, העניין של עמל לא מצאנו בשום מצוה, אין עמל השבת או עמל הסוכה וכדו', רק במצוות ת"ת מצאנו את הלשון הזה של יגיעה ועמל התורה.

הרמח"ל אומר שכמו שאור השמש נכנס לבית אך ורק ע"י החלון, כך אור התורה מאיר את נשמתו של הלומד רק אם לומד ביגיעה, כי היגיעה היא החלון שדרכו נכנס אור התורה לנשמת האדם.

מרן הברכת אברהם ד"ע אמר פעם משל לאדם שהיה בעל כשרון עצום, ועבר בשורות המדינה. יום אחד עבר אותו אדם על החוק ורצו לפסוק לו עונש, אבל היה חבל למדינה שאותו אדם יעבוד עבודות שירות מפרכים, משום שהמדינה יכולה להנות מגאונותו. לכן אמרו לו שיש לו ברירה לשבת כמה שנים בחדר סגור, ושייתן את המח שלו עבור בטחון המדינה, וכמובן שבחר בעונש זה, שהרי עדיף לשבת בחדר ולאמץ את המוח מאשר לסלול כבישים וכדו', והיה הברכ"א מסמיך את מה שאומרים באקרמות בזנב השבועות "צבי וחמיד ורגיג דילאון בלעותא" – עדיף לאדם לסבול את צער העמל בלימוד התורה מאשר צער מרברים אחרים, שהרי אין אדם ללא ייסורין ואשרי אדם שה"סורין שלו מהתורה הק' ומעמלה, ממש כמו שעדיף לאותו עובד מדינה צער עמל המחשבה מאשר עמל מפרך של עבודת כפיים, והוא צבי וחמיד, עדיף לאדם, דילאון בלעותא, עמל התורה על פני עמל אחר.

בעניין הזה מתאים לצטט פסוק במשלי "בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר" ודברי הילקוט על פסוק זה שאומר שבכל עצב הכוונה עמל התורה, יהיה מותר – כלל שאדם עמל בתורה, בזה יש לו יתרון על חבירו.

הגר"ח מבריסק כותב בהקדמה על הגר"א מוילנא זי"ע "כמה יגיעות יגע האדם הגדול בענקים לא יאומן, ידיו רב לו ברוחב שכלו ובעומק בינתו יותר מכמה דורות, עם כל זה לא שמח בזה ויגע יגיעה נוראה לא אכל ולא שתה כמה ימים ונתדד שנתו עד כי חשך משחור תארו עד שהתניא העניין ברור לאמיתו". כלומר שה'גאון' על אף שבוודאי התברך בגאונות עצומה ובכישרונות עילויים שלאו כל מוחא סביל דא, שמח בעיקר בחידוש שהוציא לאחר יגיעה עצומה בתורה.

תורתו של משה

הגאון הצדיק רבי משה מידנר זי"ע

סקירה רבת היקף על דרך לימודו ומשנתו, תעלומות חכמתו ופלאות חידושיו.

האחד והמיוחד שבאריות חבורתא קדישתא דבית סלונים, היה הגאון הצדיק והחסיד רבי משה מידנר זצ"ל.

ברבדים שמשא אחרי מסתו מרן בעל 'בית אברהם' זי"ע, היה מתנה התולך שבחו של כל אחד מתלמידיו של מרן ה'יסוד העבודה' זי"ע, שזה היה בוחל בבאותנת, זה בבגלה וזה בבסתר, זה גדול בצמח וזה גדול בלב, ואילו אצל רבי משה מידנר נתאחדו כל המעלות הללו באדם אחד והיה האיש משה גדול מאוד בכל המדרגות כולם.

"לבני לב ארי, מחר אין להשיג" – זו ההגדרה בשערי 'תורת אבות' – "לפי שכל מי שבא במחיצתו הרגיש בעמדו לפניו כבנם בפני ענק רוח, רעיונותיו חריבויו, הליבותיו תנועותיו, היה תוכם רצוף גדלות ועמקות באוניות".

ואם על יחס גדלותו כלפי רוחו המשילוהו ללחייתן שאיקלע לפלג מים של רבי רקק, הרי אמנם קטני קטנים לא נתכל איפוא ברל קולמוסינו לפרוס את רום זרועתו עלי גליון, בהוראי שלא להקיף את כל גחני דמותו הבלתי מוקפות, שאינה ברת-השגה לבן דורינו אנו.

רק כדי הצצה מבין חורים, לגלות קמעה פני הלוט המסתורין אשר אפפו את האי גברא רבה עמיקא וסמירא, אמרנו נלקטה נא באמרים, מפי ספרים וסופרים, מכל המעט לגדלותו בתורה, שזהו נתשאו של הקובץ הנתכוי, אם כי בכגון דא בלתי אפשר שלא לצאת מן המכוון ולצמצם הדיבור רק על פן אחד, שכן, משוא מאמרינו, נמסכו בו כל המעלות בהרכבה מונית ולא יפרדו ולקיו.

דראי להעלות בפתח הדיעה, את דברי הגרי הגרי שאמר בשעתו מרן בעל 'ברכת אברהם' זי"ע להרה"ח ר' אהרן סורסקי יבלחט"א בתחילת כתיבתו פרק על הרמ"מ זצ"ל, כי אמנם הוא כשלעצמו ריחק ומאוד בחזיו כל עניני תוארים ושבחים, אך עתה בוראי יש בבך תועלת מרובה לתורת הדור, ובאותו סגנון, עם שיבחבו של הפרק בספר 'דמיות הדר', אמר כ"ק אדמו"ר הנתיבות שלום זי"ע, כי טוב הוא ומצוה לפרסם את הדברים, וכי זכות גדולה היא להעביר את כל מה שהיה לנו לדור הזה – למען יהיו דור אחרון.

הרב שמואל לוריא

הביא נפשו בכפי הדעת

מן המפורסמות לשונו הזהב של הרמב"ם בסוף הלכות מקואות, שמסביר ענין הטבילה המטהרת, כיון ש"מביא נפשו בכפי הדעת"

אשר במטבע לשון זה נשתמש מרן בעל 'דברי שמואל' זי"ע בהוראתו לכל בן תורה שצריך יהיה לו שיעור אחד בעמקות יתירה בלי תערובת מחשבה אחרת חוץ מהתעמקות המוח באותו ענין שלומד שהוא בחינת **סגילת המוח בכפי הדעת של התורה** הקדושה המטהרת כל המחשבות, על דרך הטובל במקוה שמטהר את גופו, כשאין שום חציצה.

"יראינו סוג לימוד כזה בפועל ובדרגה מיוחדת במינה במרן הגה"צ רבי משה מידנר זצ"ל - העיד תלמידו המובהק בעל נתיבות שלום זי"ע - שהיה לומד לילות שלמים כל ימיו, אף בחולשתו לעת זקנתו, שהיה שקוע בליבוד ממש כבחור צעיר בשנות העליה שראשו ודובו בתורה".

באהבתה ישנה תמיד

במסורתא, היכן גר באן משה מידנר? - נשאל עזבר האורח שנקרה ברחוב מול השואל שלא מצא ידיו ורגליו במבואות העיר ואף לא ידע איה ביתו.

השאלה המפתיעה הזו נשמעה לא פעם ברחובות בריסק מרבי משה המחפש את דרכו אל בית מגוריו, ולמול העיניים המשתאות, כבר המליצו חכמינו (עירובין נר:) את הפסוק באהבתה תשגה תמיד, על כגון רבי אלעזר בן פרת שאמרו עליו שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי, גם על ריש לקיש סיפרו (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ה) שהרהר בדברי תורה בלכתו בדרך ויצא מחוץ לתחום שבת והוא לא ידע, לקיים מה שנאמר באהבתה תשגה תמיד. וההוא צדוקי דחזייה לדבא דקא מעיין בשמעתתא כשאצבעו נמעכת מתחת רגליו ויצא דמה ולא הרגיש בכך מחמת סדרת הלימוד, אמר לו: עמא פזיזא... אכתי בפחזותייכו קיימיתו. אבל רבא: השיב לו: אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם.

מאז דור האמוראים, ידעו ספסלי בית המדרש לרוב, גדולים וחכמים שכיסופי התורה כבשו את מוחם ולבם והשכיחו מהם כל דיקה למאוזי הגוף', סיפורי התהילה של עמלי תורה שבטרדת לימודם לא הרגישו בדברי העולם, אלו הם פניה של ההתלהטות שדיבר בה ה'אור החיים', הנאחות ביודעי מזיקות התורה, שבאהבתה ישגו תמיד. מה שיכול להראות לחדלי השגה כבהילות ופזיזות, אין כמותה לישרות ושלימות – אנן דסגינן בשלימותא, תומת ישרים תנחם.

כך רבי משה, הוי מסגי בשלימותא באהבתו את התורה, בהשימו לילות כימים בלעותא דאורייתא, כולו אחוז דביקות ושרעפי קודש, לא ינוח וישקוט עדי ימצא ארוכה לסוגיא שעמד בה, בלא שימת לב כלל לענין אחר זולתה.

ביקה בת"ת בבריסק

והיה רבי משה ניצב לילה שלם בעמידה על רגליו, פני ההיכים שלו ספונות בין שתי עזיות חלב בוערים, ידיו השוסות בצרעיו ומוחו הכביר צולל אל תוך הספר אשר לפניו..

בביקוריו בעיר מינסק, אכסניתו היתה בבית החסיד ר' יעקב טוביה רפאפורט זי"ל ופעמים ששהה בצל קודתו מספר שבועות ועסק שם בתורה ובחסידות. על ביקורים אלו סיפר בנו הרה"ח ר' ישראל רפאפורט ז"ל:

"סדר יומו היה שונה מהרגיל; במשך שעות היום הקדיש זמן ניכר לקבלת קהל או למנוחה עראית, אך הלילות היו כולם קודש לתורה ולעבודת הבורא, מבלי לעצום עין אפילו לרגע אחד. את ארוחות הצהרים, לדוגמא, נהג לאכול בשעה שלש לפנות בוקר. הוא ישב בחדר מיוחד שהוקצה בעבורו, ישב ועסק בתורה כשכל בני הבית ממו את שנתם מכבר, וארוחתו הוכנה מראש, בכלים מיוחדים. אירע פעם שבני הבית הבחינו בבוקר, שרבי משה החליף בטעות סיר מרק בסיר מלא מי אפר שהעמידו לנקותו, מבלי שהרגיש כלל בטעם וברוח המוזר, תפוס שרעפים היה גם בעת אכילתו ולא שם לבו"...

קומי רוני בלילה

וענין לעצמו היו הלילות. ידוע מה שכתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג הלכה יג) שאין אדם לומד רוב חכמתו

---

1 דברי שמואל, ליקוטי אמרים אות נט.

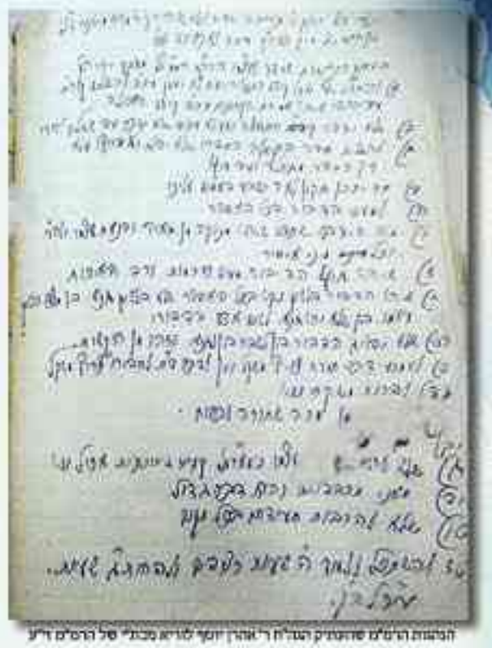
2 נתיבות שלום, שבבריים עמ' נט.

3 ומירש רבנו חננאל שמחמב עסקו בתורה שכח את חלוקי העליון בציפורי.

4 הראב"ד בספרו ספר מדע מפרש ענין של פסוק זה: "בעבור אהבתה תשגה בענין, שלא השים אליהם לבו".

5 כדברי הראשית חכמה (שער האהבה פ"ב). "ימצא בעסק למוד התורה, שיגבר בו רצון הנפש ויתאמלו כל חושי הגוף ותדבק נפשו בענין התורה עד שלא ירגיש רבר בדברי העולם הזה מפני רוב התדבקו בתורה. וכן שמעתי מהרבה חכמים האחרונים, שהיה להם הדבקות בגדול הזה בתורה עד שלא היו מרגישין ברברי השלם הזה כלל".

6 בר ישראל עמ' כ.

הכתובת הרמ"מ שהתקבלה הגר"ח ר' אהרן יוסף לוריא מכתבי של הרמ"ם ז"ע

אלא בלילה, וכדבריו, זו הדרך לזכות לכתר תורה:

הרב החסיד רבי אהרן יוסף גולדברג זצ"ל היה אומר כי הלילות האחרונים היו נקראים בפי הצדיקים 'די היילינע נעכט' (=הלילות הקדושים). באחד ממכתביו הביא מה ששמע בענין זה מפי הרמ"מ בשם צדיק אחד שאמר דרך צחות: מאי רבותא הוא על הצדיקים שהם כל כך גבוהים, הרי יש להם בחודף לילות ארוכים ובקיץ ימים ארוכים, ומה זה חידוש על בעלי בתים אשר המה כל כך נמוכים, מפני שיש להם בחודף ימים קצרים ובקיץ לילות קצרים...

על לילותיו הקדושים של רבי משה מידנר התהלכו סיפורים, בכל לילה היו תריסי חלונו מוגפים היטב והיה רבי משה ניצב לילה שלם בעמידה על רגליו, פני הלהבים שלו ספונות בין שתי נרות חלב בוערים, ידיו תפוסות בצדעיו ומוחו הכביר צולל אל תוך הספר אשר לפניו, ולא שניתן היה לחזות בשופי במחזה פלאים זה, יען איסור מוחלט הטיל רבי משה לבל יהיו איש להכנס בלילה אל חדרו פנימה, ואפשר שלעולם לא היה מתגלה סודו, אלמלא אותם מקרים בודדים בהם שכח להגיף את התריסים...

כך סיפר הרה"ח ר' שמואל הכהן רוזנבסקי ז"ל תלמיד הישיבה בברנוביץ :

"היה זה ליל חורף קר מאד, אכסנייתי היתה אצל בעל-הבית אחד, ופעם אחת חזר הבעה"ב לביתו בשעה מאוחרת ומצאני

באתי אל רבי משה לפנות ביקר ומצאתיו עומד ובעיין בספר כשרגלו אחת על חריצפה ורגלו אחת על הספסל. היה ניכר שעשמד מכה זמן רב. בשהרגיש בי, התעלא, האם מבר קריב חיום להאיר, הלא זה עתה ירד הלילה...

ער במטתי תחת הכסת החמה, נגש אלי ואמר: שמע בני, אם לא תתעצל ותתלבש מיד, תוכל לילך לביתו של רבי משה מידנר, כי עתה עברתי שם וראיתי שתריס חלונו פתוח ותוכל לראות כיצד רבי משה לומד בעמידה ופניו רומים למלאך ה'. וכן עשיתי וראיתי בעיני את המראה הנורא שנשאר חקוק בזכרוני ולא ימוש ממני לעולם".

אל קצות דרכיו ותהלוכותיו מתוודעו מתוקף תפקידים גם משמשיו. הרה"ח ר' צבי רוזובסקי, אביו של ר' שמואל, שאף הוא זכה לשמשו פרק זמן, במוצאי שבת אחת מתבקש מרבי משה להבין עבורו סעודת מלוה מלכה, רק שמקודם לכן עליו לעיין קמעה באיזו סוגיא. נכנס רבי משה לחדרו והוציא ספר ממדף הספרים שלו, הרים רגל על הכסא, כשרגלו האחת על הריצפה, וכך שקע בספר במשך כמה שעות רצופות. ולפתע בוקר, כשהתחילו האיברים להגיע עם סחורותיהם, הטה רבי משה אזן לקול שאון המרכבות ושאל: מה זה הרעש הלזה? וענהו: הלא התחיל יום השוק. ותמה רבי משה: איך זה שבאמצע הלילה עושים יום השוק? ואמר לו שכבר האיר הבוקר".

סיפור דומה אירע באחת השבתות לעת זקנותו, בשובו מתפלת ליל שבת עם אחד הבחורים, וכך סיפר אותו בחור: "בהגיענו לביתו שח לי רבי משה כי הנו מוטרד כעת ואינו יכול במצב זה לעשות קידוש. מיד הבנתי כי בוודאי המדובר הוא על רמב"ם מוקשה שמסדיד אותו, או סוגיא שאינה מחוורת לו כל צרכה, שהרי לא יתכן שיהיה מוטרד מדבר מה גשמי. ואכן הוא פרש להדרו והתעכב שם שעות ארוכות. לאורך כל הזמן הזה התהלך אנה ואנה בחדרו ועיין בספרים. רק כשנחה דעתו, נפנה לקדש על היין".

וכה סיפרה זוגתו הרבנית לנאמן ביתו הר"ר זיידל שאצקעס במהלך שיחה: אתם תספרו לי מי הוא ר' משה מידנר? הרי אני יודעת אותו כל השנים מאז נישואינו כל לילותיו קודש לתורה.

עשרים וארבע ספרים

בעמדו בלילות כשהוא ספון בחדרו, אז העלה את חידושיו על הכתב. יש והיה שולח את אחד הבחורים לרכוש עבורו גליונות מכורכים, מבלי שיהיה לו שמץ של מושג איזה שימוש יעשה בהם. במדף מיוחד שכנו הספרים הכתובים בכתב ידו, ובחיי חיותו לא ידע הדבר לאיש.

והיה זה סניף לעבודתו בצניעות והסתרה, כמו שמתאר כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיחותיו: "בענין הספרים התבטא במיוחד גדל עבודתו בהצנע לכת, שבחייו לא ידע איש מכל הספרים

1 מחיבי ישורון, שיחות ומאמרים עמ' יד.

8 כמחימת אבות, תורה עמ' נב.

9 מחימת שלום, הילולא כ"ו חשון תשניח.

שחיבר, ורק לאחר פטירתו נתגלה הדבר ונודעה גאונותו העצומה בכל מכמני התורה, כשהספרים היו מונחים בבית מרן ה'בית אברהם' זי"ע, וזכיתי ללמוד בהם הרבה והייתי מתפעל כ"כ מחידושי תורתו שהיה נראה כי אין זה בכוחו של מח אנושי לחדש חידושים כאלו. כל חידוש שלו היה כמו 'פצצה', והייתי חושב שלא נמצא עוד גאון כמותו בכל הדור הזה שיחדש חידושים כאלו, וכל החיבורים הללו מכתבו בתוכלית ההסתר והצינעה... היו שמועות שהוא כותב ספר על מסכת יבמות, אבל איש לא העלה על דעתו שמדובר בהיקף כזה של כ"ד ספרים בכל מקצועות התורה".

"וסיפר לי אחי הרנ"ו זצ"ל שבערב פסח עסק בניקוי הספרים אצל הרמ"מ, ובדד"כ פותחים כל ספר ודופקים מהאבק, אבל הרמ"מ הזהירו לבל יפתח שום ספר, רק יטול כל ספר בידו וינענע מבחוץ ויחזירו למקומו... רק אחר פטירתו בשנודע ענין הספרים הזכן הענין שלא רצה שיראו את הספרים הכתובים בכתב ידו".

עוד מצינו בדברות קדשו של מרן זי"ע[9]:

"כשזכיתי ללמוד הרבה בספריו בבית אדמו"ר ז"ל על עניני נזיקין ומסכת יבמות ב' חלקים, נתגלה בפני אור גדול ובהירות בשיטת הלימוד, בכל פעם שהייתי עובר על אחת ממעדכותיו בהדר"ת, היה נדמה לי כי לא השאיר פקפוק כי אזו תורת אמת ולזה מתכוונה התורה הקדושה, העמקות והניתוח המופלא של הדין, שהתחיל מהפסוק שבתורה, ודרש המכילתא, הספרא והספרי, והביא כל הראשונים עד לאחרונים ממש, ואז חידש את חידושו שלא השאיר שום גמגום, והרגשתי אז פירוש אור התורה...".

עם נאוני הדור

את דרך לימודו קיבל הרמ"מ בראש ובראשונה מאת זקינו, אבי אמו, מרן בעל 'יסוד העבודה' זי"ע שנתחנך על ברכיו. הוא שהאציל עליו מחכמתו הכבירה וקירבו בחיבה עד לאחת. ואף בנגלות התורה קבע עמו שיעורים בלימוד העיון שעות מספר בכל יום.

לימים סיפר, כי במשך חודף שלם הספיקו ללמוד רק תשעה דפים ראשונים של מסכת שבת בענין מלאכת הוצאה, לרוב העיון. ועוד אמר בחכמה: בהנהו תרי ענייני שלמדתי עמו, יצאו מפיו זיקי אש - מלאכת 'הוצאה' בשבת ו'זיקה' ביבמות[11].

בצל זקינו הגדול הסתופף והתבסם מאור תורתו עד להסתלקותו של של היסוד העבודה שהיה אז בן כ"ד שנה בלבד וכבר גבה מאד שיעור קומתו וגאומתו כאחד הגדולים.

תקופה קצרה לאחר נישואיו קבע רבי משה את מקום מגוריו בעיר בריסק, שלא הרחק מן הכפר 'מידנא' בו ישב חותנו, שם התקרב אל גאון הדור רבי חיים סולובייצ'יק זצ"ל, יצק מים על ידיו והוסיף במחיצתו לגדול בתורה.

ראשית הקשר עם הגר"ח נתרקם אחרי תתגתו בעקבות כך שהיו בידו מעות והתחיל קצת לסחור בהן ובכל שאלה שנתעוררה בעניני רבית, שם פעמיו אל הגר"ח לברר את ההלכה[12]. אדהכי והכי נקשר קשר עליון דאורייתא בינו לבין גאון הדור, רבי חיים שעמד על יחודו וצפונותיו, מינהו להיות הכותב אצלו, ומעתה היתה זו פרנסתו לכתוב את המכתבים בעבוד הגר"ח ולהשיב על כל המכתבים שנתקבלו אצל הגאון מבריסק, ובכל יום ויום, כפי שסיפר בנו הגרי"ז מבריסק, בטרם התחיל הרמ"מ לכתוב המכתבים, שאל הרמ"מ להגרי"ז על אודות השיעור שאמר אביו ביום שלפניו וביקש ממנו להרצות לפניו את תוכן השיעור[13].

היו שמועות שהוא מיתב ספר על מסכת יבמות, אבל איש לא העלה על דעתו שמדובר בהיקף כזה של כ"ד ספרים בכל מקצועות התורה

מרן הגאון רבי חיים מבריסק זי"ע

ומה מאד היו חביבים עליו דברי תורתו של הגר"ח, ומטו משמיה כי מוחו של הגר"ח כמו טרוסט (=קיבוץ) של אלפיים מוחות. ופעם אמר לו הגרי"ז איזה חידוש בשם אביו, ואח"כ נזכר בעוד חידוש ובאשר אמר להרצותו בפני הרמ"מ, סירב באמרו שמקודם צריך להעביר במוחשבתו את החידוש הראשון כמה פעמים, ורק לאחר מכן יוכשר לשמוע חידוש נוסף.

כאמור, ראה הגאון רבי חיים מבריסק שעומד לפניו תלמיד חכם ועמקן גדול, ומאז היה מטייל עמו ארוכות בסוגיות סבוכות ועמוקות, על גודל הערצתו כלפיו ילמד המעשה המודע שפעם אחת בערב ראש השנה, הגיע רבי משה למעונו של הגר"ח כדי ליטול ברכת פרידה, סרם נסיעתו לסלונים אל הרבי בעל 'דברי שמואל', הושיבו הגר"ח בשלחן והגיש לידיו גליון מחידושי תורתו, כשהוא ממתין לחוות דעתו של רמ"מ על החידוש. לאחר שסיים רבי משה לעבור על החידושי תורה, הבחין הגר"ח בפניו סימן קל של הוסר שביעות רצון ונטלם מידו באמרו לקוכם אל הכר הדלוק שעמד על השלחן, מחרד הרמ"מ והתנצל שלא אמר כלום, אך די היה להגר"ח האות בפניו של רבי משה ברי לגנוז את אותם חידושים[14].

וכששוחח בדברי תורה עם הגאון רבי אברהם שמואל

11 נתיבי ישורון, שיחות ומאמרים, מאמרי הכוונים, כנס הסיום.

12 נתיבי ישורון, שיחות ומאמרים, עמ' יא (כמה"ג נרמז בלשון נתמל על לשון: "יצאו כגבי 'הוצאה' דזיקי אש בגבי 'זיקה').

13 מוקדים אחבתך ח"ב עמ' ס.

14 שיח זקנים (חלק ו עמ' שלא - שלב) מפי הגה"ח רפאל סולובייציק. וסיפר שאביו הגר"ז היה מאד בידידות עם הרמ"ם ובם שמע הרבה פיטורים על גדולי המסידות מפיו.

הירשוביץ זצ"ל[15] והשמיע הגר"ש סבדא אחת בעין שהיו מדברים, שאלו רמ"מ: כלום ברורה לו סברא זו עד שהיה מתיר עגונה בהסתמך עליה? השיבו הגר"ש: עד כדי כך לא ברור לי אמיתותה, אך לבירור הענין יתכן לומר כן. מיד נענה הרמ"מ ואמר: סברא שאינה ברורה עד שיהיה אפשר להתיר בה עגונה, מוטב שלא לאומרה כלל, אפילו בתוספת משא ומתן של הלכה גרידא!

ומדת חוזקה של הסברא תהיה לפי רוב הקושיות שמתיישבות על ידה, כך מטין משמיה דהגר"ח שכאשר ישנם קושיות רבות, אין עונים בתירוצים הרבה, אלא בהכרח שישנו תירוץ אחד העונה על כולם[16], והיה זה לאבן יסוד בשיטת הלימוד, ולכשתמצי לומר, גם אבן בחן לאמיתות החידוש. כמו שהיה אופן לימודו של הרמ"מ שהיו נערמות אצלו קושיות לעשרות, ולאחר מכן הניח חידוש משלו בעיקר יסוד הענין שהאיר את העינים והכל התיישב, כפי שהדברים מוסברים ומובהרים ב'נתיבי עולם הישיבה' (ח"ב פרק א) וכי הכלל הוא שיעל קושיא אין לחפש תירוץ מקומי, כי אם למצוא את הנקודה העיקרית, שהיא נשמת הסוגיא, או אז מתיישבים מאליהם כל הקושיות והתמיהות.

בשבתו בבריסק הביר לראשונה את ידידו הקרוב אליו הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, שעל ידידותם בימים הבאים יסופר רבות. רבי אלחנן שח פעם בפני תלמידיו בשבחו של רבי משה מידנר ואמר: הלא גם אני הייתי מקורב אצל רבי חיים מבריסק, אף על פי כן היו זמנים שלא הורשיתי להכנס אליו, אך באותו זמן ממש בשורבי חיים הבחין ברבי משה ההולך אליו, מיהר לפתוח את הדלת והכניסו לפני ולפנים[17].

פעמים תכופות היו נפגשים שניהם, להמתיק סוד במעמקו של רבי משה באשמורת הבוקר. הדבר נודע מפיו של הגר"ו בהלווייתו של הרמ"מ בברנוביץ. הוסיף וסיפר: פעם אחת באתי אל רבי משה לפנות בוקר ומצאתיו עומד ומעיין בספר כשדגלו אחת על הריצפה ורגלו אחת על הספסל. היה ניכר שעומד ככה זמן רב. כשהרגיש בי, התפלא, האם כבר קרוב היום להאיר, הלא זה עתה ירד הלילה... ברוב עיוטו לא שם לב שחלפו השעות[18].

תלמיד מקורב לרבי אלחנן, הרב אריה ליב בארון ז"ל, מעלה זכרונות מן ההווי הישיבתי והחסידי בברנוביץ: ...יעלה גם זכרם הקדוש של מאות חסידי סלונים מהעיר ברנוביץ המסולאים בפז, בראשות רבם הגדול והקדוש האדמו"ר רבי אברהם זצוק"ל ובנו רבי שלמה זצוק"ל היד והגאון החסיד רבי משה מידנער זצוק"ל מגדולי החסידים, גאון בתורה ומתלמידי הגאון רבי חיים מבריסק זצוק"ל, שבעיני ראיתי כיצד מו"ר הגאון רבי אלחנן זצלה"ה רגיל לבא לביתו ולפלפל עמו בדברי תורה[19].

הגאון רבי אלחנן וסרמן ז"ל הי"ד

ברחובי ברי"ל העתקתי כמה מאמרים, ביניהם גם פלפול עמוק בסוגיא וביבמות ל"ט. ותיתה בזה השגחה פרטית להשאיר קצת מדבריו שיגע בהם הרבה

וסיפר הרה"ח ר"א ארקוביץ ז"ל כי באחד הפעמים שאל הגר"ו מרבי משה שיבאר לו דיבור מוקשה של המהרש"א שלא עלה בידו להבינו. אמר לו הרמ"מ כי הוא לומד במהרש"א מדפוס סלאוויטא שנדפס ע"י האחים שפירא, נכדי הרה"ק רבי פנחס מקורץ, מתוך קדושה יתירה, והראה לו כי לפי הגירסא שם מובן המהרש"א. והסביר הרמ"מ כי המדפיסים הנ"ל היו יראים ושלמים ולפיכך סייעום מן השמים שלא תצא תקלה מתחת ידם.

סמר המהרש"א - רמת מלאניטשא

עדות מופלאה על הקשר האחרון בין הני תרי גאונים, מסר תלמיד נוסף בישיבת 'אהל תורה' הג"ר יצחק אליהו ברנשטיין ז"ל[20]:

"באחד הימים רבי אלחנן ביקש ממני שאלך לשאול מרבי משה את ספר המאירי שלו על מסכת יבמות. מיהרתי במרוצה לביתו שברחוב וילנסקי,

15. הוא שכתב בו הרמ"מ לעשות בראשית הישיבה 'זמרת חסר', היה נכדו של הגאון רבי אליעזר גורדון מטלז ונודע בשלום הישיבות כהילולי מטאלסק. בקובץ התורני 'אחיעזר' שהו"ל הרב חיים חיקל גרינבלט מולא"ג (קובץ א עמ' מב) סביא מה שפשט מפיו של רמ"מ אודותיו: "יהר אית דאך א כשרינר א קרליכער ראש ישיבה".

16. חזיליה מהסוגיא בסוטה יג:) שלושה דברים שהקושיה אותם נקרא שוטה, והלכה שקושיה את כל שלשתם, משום שבקושטו רק אחד מהם, או חלקן באחת הקושיות האמורות שם. היוצא ר' חיים. הלא גם כשקושיה כל השלושה עדיין אפשר לתלות בשלושה סיבות נפרדות, אלא שפשוט יותר לחפש תירוץ אחד השונה על הכל מאשר שלושה תירוצים דחוקים. ריש לקיש שקיבל זה מבואר בספר 'עבודת העבודה' לרבי ברוך מקאסוב (קונטרסים להוכחת אמת עמ' קמא) ז"ל: "יקרה לפעמים שאדם לומד בגמ"א ויקשה לו קושיות עצומות - מחמת שלא עמד על המיוחד האמיתי של דברי הגמרא... וצריך ליישב את עצמו בעיון רב ובסברא על מיוחד האמיתי וראוי שאפילו קושיא אחת מכל הקושיות שהיה קשה לו בתחלה לא יקשה עתה, מזה יהיה שהמיוחד הזה בודאי הוא מיוחד אמיתי".

17. מובא מפי השמועה בקובץ מאמרים ואגרות הגר"ו חי"ב עמ' צמ.

18. אור אלחנן עמ' על פי עדות תלמידים.

19. במאמר שנדפס במאסף תורה - ברנוביץ עמ' קנט.

20. מבחירי תלמידי 'ישיבת אוהל תורה' שבראשות רבי אלחנן וכתב שיעוריו בדייקנות. מתוך מחברתיו משנת תרצ"ג נדפסו לימים שיעורי הגר"ו על מסכת חולין. גלבי"ע בירח תמוז תש"ע.

מרחק של 5 דקות, לבקש את הספר, וד' משה אמר שהוא מוכן להשאילו בתנאי שבעוד ארבעה עשר יום יוחזר לו הספר. כשהגעתי לרבי אלחנן והעברתי לו את הדברים, החוירו פניו כסיד, וביקשני לשוב ולשאול את רבי משה מה פשרן של דבריו, הסביר ר' משה שיותר מאוחר לא יזדקק לזה עוד. — לאחר ארבעה עשר יום פטר רבי משה מידנר".

ובהגיע ההלויה לבית הכנסת של החסידים, ניגש רבי אלחנן וקרא אחר מיטתו: **הנה מטתו שלמה באה לנגדך וחגן עליך בזרכן!**[21].

רבי משה מדע בבקיאותו ובחידושיו הכבירים בהאי מסכתא, ונחשב בעולם הלומדים כ'מרא דשמעתתא דיבמות'. ומסופר שהגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל הר"מ דקלצק, באחד הימים שלח ביד אחד מתלמידי הרמ"מ , קונטרס חידושים שלו בעניני זיקת יבמין[22], כדי שרבי משה יעביר אותו תחת שבט ביקורתו ויתן את הערכתו עליו[23].

רעת תורה

מן העובדא הבאה המסורה על ידי הג"ר צבי יוסף מיסקי ז"ל מחשובי יקירי התבורה[24], ותהא לנו תפיסת מה בסברת הלב של רבי משה, וממנה אנו מתוודעים אל רוחב דעתו - דעת התורה ששכנה בקרבו.

החסיד ר' יצחק גוניצער היה ידוע בין אנשי שלומינו בברנוביץ כבעל מחשבות ודיעיונות. בימים הללו היתה גולת אירופה נתונה למשיסה, המצב הכלכלי של בני ישראל לא היה משופר, מה שהביא את הבארון דה הירש בשנת תרנ"ו להקמת חברת יק"א וליסודם של קולוניות (=מושבות למהגרים) על אדמת ארגנטינה, שם יתיישבו יהודים מתוך חיי רווחה כשפרנסתם מצויה להם בעבודת השדה. החסיד ר' יצחק הנ"ל סבור היה כי טוב הדבר, וכדרכם של יהודים טובים שאינם משעינים על בינתם, שם ר' יצחק פניו אל הרב הצדיק רבי משה מידנר והציע לפניו את הרעיון, וכאשר מטבעו היה בעל רגש והתפעלות הציע את הדבר בהתלהבות גדולה בהסבירו את התוצאות הברוכות הצפויות לצמות מזה מבחינה רוחנית.

משמיים את דבריו נענה רבי משה והשיבו בשאלה: אלמלי היה עליך לבחור באחד משני מקומות, האחד יש בו צדיקים ויש בו גם רשעים, והשני אין בו צדיקים, אולם אף רשעים אין בו, כולם אנשים פשוטים וישרים, באיזה משניהם היית בוחר?

הגאון החסיד ר' משה מידנער זצ"ל.

ידיעה בעיתון מסחרית מרן הרמ"מ זי"ע

שתק החסיד, ורבי משה המשיך בדבריו: צדיק אדם להתיישב במקום שמתגורר בו לפחות צדיק אחד, אף שיש שם הרבה רשעים, כי נדרש לאדם צדיק אחד למופת ולדוגמא שיהיה לו ממי ללמוד ולמי להתדמות, בשוותו לנגד עיניו את התנהגותו של הצדיק שדר במקומו, והיה אם אין לפניו דוגמא כזאת לא תועיל העובדא שאין רשע בסביבתו[25].

כח ההכרעה בשאלה מעין זו, הלא היא הדעת האמיתית הנמצאת בסברת הלב של אדם גדול בתורה, כדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע שיש לראות בכך דוגמא לדעת תורה, כפי שאמר באחת משיחות קודשו[26]: "צמצינו למדים מזה המעשה יסוד כביר בהשקפת התורה, בעוד שמסברא היצונה אולי היה מקום לצדד אחרת, אבל הוא ז"ל הכריע שעדיף לגור בין אנשים יותר ירודים ובלבד שיש בתוכם איש המעלה". ואחרית דבר היה, כנודע, שמרביתם של אלו שהלכו לאותם מקומות עזבו את דרך התורה והרבה מהם נטמעו בין הגויים.

לבל יחסר הבוז

בשנת תרע"ח נוסדה בברנוביץ הישיבה הגדולה 'תורת חסד', היא שהביאה את בשורת המזיגה הנפלאה של הלהט החסידי

21. עיין רש"ז עם בעל המשנה שהעיד במוסף תורתי יהר נאמן ביש"ס פרשת בלק תשס"א. וראה גם אור אלחנן עמ' מו. ובספר זכרונותיו שהו"ל באפאיו בחשון תשנו פרט נוסף, כי כשסמכו את המשובות הבלתי מסבנת, הרגיש מיד שיש חשיבות בכל מלה שאמר, ולכן בעודנו עומד על מסמכו של הרמ"מ רשם את הדברים על מחקא, מחשש שלא ישנה במסירת הדברים על דיוקם.

22. נדפס לראשונה מחדש כתב יד באוסף הדושי תורתו שלו ירושלים תשמ"ג.

23. אש התורה, למולחותיו של הגר"א קטלר זצ"ל, עמ' קנו - עיין עוד בעל המשנה, הרב צבי יוסף מיסקי ז"ל. ראה אודותיו בהערה הבאה.

24. לשון מרן הבכרת אברהם אודותיו בהסכמתו לישיעורי הלכה', חיבורו המונומנטלי, שנתעמר גם בהסכמתו של מרן העתיקות שלומי בדברי קילוסין לידיד נפשיה: "המובלט בו ביותר הבהירות בכל ענין - מעולה נפלאה אשר מעבלים מתוכן בה כאשר מוכר לי עוד מאותה התקופה הבהירה שלמדנו בישיבה בברנוביץ". ולך בליטא שלמני מלחמת העולם הראשונה, לאביו ר' שמואל יעקב ז"ל מחשובי תמידי סלונים שהיה מקושר בקרבת משפחה עם הרמ"מ, גדל והתחנך כאמור, בברנוביץ, בהשואת רבותיה"ק מסלונים, גלבי"ע כ"ה סיון תשמ"ו.

25. המעשה מובא בספרו 'גיאונים ורעיונות בפסוקי התלים' (מעצר לה' הארץ ומלואה וגו') בהוספת הסבר, כי הרשת מחתכא באורם עצמה, בפניהתו, ובכל רגע עלול הציר הרע למשכו לרדת פחות. ומשם בברנוביץ תורה מפולם החסידות עמ' קמ.

26. נדפסות שלום, הילולא כ"ג מרחשון תנש"א.

עם הלימוד העיוני על פי שיטת הישיבות המקובלת בליטא, כשהגדול העומד על גבה הוא רבי משה מידנר, מנהלה הרוחני, אשר בעת יסוד הישיבה טבע את האימרה כי בדורנו אין מציאות להיות חסיד בלא שיצפין עצמו ראשו ורובו בתורה ויחדש חידושי תורה.

בביאור מימרא זו מצינו בספר דרכי נועם בעבודת ה' (ח"א מאמר תשיעי - תורה וחסידות) שפורס כמה סיבות וטעמים לדבר: "ראש לכל מה שאמרו חז"ל (קידושין ל:) אמר להם הקב"ה לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו. הרי מבואר שכנגד היצר הרע אין שום תבלין אחר זולת התורה וכל דרך אחרת אפילו תהא קודש קדשים לא תועיל נגדו, וכן אמרו (שבת כב:) הבור ריק אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו, ופירש בספר תרדים (פרק סו) שבהיות האדם בטל מן התורה, מיד הנחש הוא היצר הרע מזדמן ונושך וממית, ומי שמכיר בכוחות הנפש רואה זאת במוחש, וביחוד אצל צעירים. שאם אין בו מים של תורה, יש בו נחשים ועקרבים. וממילא כל הרוצה ללכת בדרכי החסידות, עליו ראשית כל לאחוז בלימוד התורה".

ומסיים שם ב'דרכי נועם' על הבחורות העצומים הנדרשים למלחמת היצר, בכדי להאבק כנגד כל האויר של העולם הזה ההולך ומתגשם בדורות הללו, "והכוחות האלו אפשר לקבל רק מכח התורה אשר היא לנו עוז ואורה".

יוקשר לכך המעשה שסיפר הרמ"מ ששמע מחסיד אחד שהיה אצל רבו בחג שבועות, ולאחר מכן נסע שניית להיות במחיצתו בשבת שקודם ראש השנה, ולא הרגיש שום התעוררות והשתוקקות לטובה. למוצאי שבת נכנס אצל הרבי ושפך לפניו את שיחו: הייתי פה שבת ולא הרגשתי שום התעוררות והשתוקקות לטובה, גם בחג שבועות העבר הייתי פה ונסעתי כלעומת שבאתי. נענה הרבי ואמר לו: כשמחפשים מטמון יקר בדרך חתחתים ומכשולים צריך לעשות עצות ותחבולות לבער הקוצים ולהגיע מן הנחשים שעלי דרך, אם כן איפוא זאת עשה, שוב לביתך ותיגע עצמך בתורה, או אז תוכל לזכות להתעוררות ולהתעלות[31].

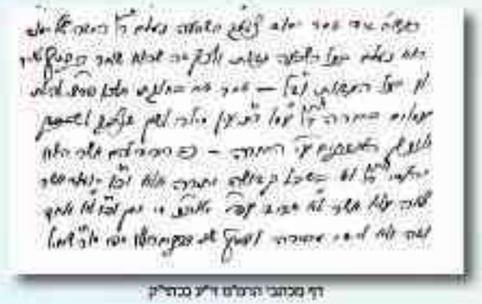
ולכאורה נמצא שכל שהותו של החסיד אצל הרבי לא הועילה מאומה, ואיזו פעולה נפעלת בכל זאת מהנסיעה אל הצדיק -

חמה ושאל הגה"צ רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל והסביר במשל: הגע בעצמיך שני ידידים שיושבים יחדיו וחרב מונחת ביניהם, כלום יחשוש אחד מפני חבירו, בוודאי שלא, שהרי ידידים המה ושלום ביניהם. אמנם אם יש להם מריבה ותהא חרב בנרתיקו של האחד, אז בודאי יוטל על השני פחד ומורא גדול.

ובכן, פתר רבי אהרן את המעשה המעלה את המסקנה, לעולם התורה היא החרב היחידה שכנגד היצר הרע, אלא שמקודם שנסע לרבי היה הוא והיצר הרע שני חברים, ולכן היצר הרע לא חשש כלל מהחרב שלו וכל תורתו שלמד לא הצילתו מידו, רק אחר שהיה אצל רבו ולמד שם שהיצר הרע הוא שונא, שוב נעשו אוייבים זה לזה, ומעתה כשלימוד תורה הרי זו חרב שנונה, ממנה ירתע היצר הרע וינוס[32]. הכלל העולה ששני הדברים נצרכים, תורה וחסידות גם יחד, בבחינת "הא בלא הא לא סגיא".

חישיבה הגדולה 'תורת חסד', היא שהביאה את בשורת המיזנה הנפלאה של חלוקת החסידי העיוני על פי שיטת הישיבות המקובלת בליטא, כשהטיהל העומד על גבה הוא רבי משה מידנר

וכבר הטעים כ"ק אדמו"ר זי"ע לבני חבורה שהועידם לגדולות ונצורות, כי על כן מתגבר היצר הרע ביותר בענין זה, למנוע את האדם ולסדרו מעסק התורה והתמדתה, בידעו שזהו כלי הנשק העיקרי העומד נגדו.

דף מכתבי הרמ"מ זי"ע מכת"ק

העסק בתורה לשמה

הרה"ח הרי"ש קסטלניץ ז"ל אמר משמו של רמ"מ[33] שעמד על דבר הגמרא (שבת קלה:) עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו' שכאמר הנה ימים באים נאם ה"א והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתיב ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, דבר ה' זו הלכה, והקשה שכפי הנראה בדורות האחרונים הלא נתגברו כח התורה ודבר ה' זו הלכה הולך ומתפרסם יותר. ותירץ דהכוונה שישוטטו ויבקשו דרכים איך להתעלות על ידי התורה, ולזכות שיהיה בכוונה שלמה ובריעותא דליבא, וזה לא ימצא בדורות הללו.

ומעשה שסיפר הרמ"מ לאחד מאנשיו, הרה"ח ר' יעקב לכוביצקי ז"ל, שבאה אשה אחת לפני בעל יסוד העבודה וקבלה לפניו על בעלה כי אף שעוסק בתורה הרבה אינו מתעלה בלימודו, ולא סיים המעשה, והיה נראה כמתבוין על עצמו, שעל אף שעסק בתורה הרבה, עם כל זה מרוב שפלות רוחו היצר לו שאינו מתעלה ואין התורה מגדלתו ומרוממתו[34].

כותר מבני היכלא של בעל 'יסוד העבודה' תפס הרמ"מ מחומרי שיחתו בענין 'תורה לשמה': לא די בהתרחקותו מכל שמץ של גינוני כבוד עד קצה האחרון, אלא שכל גדלותו בתורה היתה בהצנע ובהסתר, כמסופר לעיל.

בכתביו[35] מופיע סיפור ששמע מרבי שלמה מבוטשן זצ"ל [שנודע כבעל רוח הקודש] על שני חברים שכרתו ברית, הראשון שיעלה לפני בית דין של מעלה יגיד לחבירו מה נעשה בדינו. ואחר פטירת אחד מהם, זכר את הברית ונתגלה אל חבירו והגיד לו שאע"פ שהיה למדן גדול בעולם הזה, היה אותו הלימוד מעורב בפניות, אכן בשבת היה דרכו ללמוד תומש עם פירש"י וזה הלימוד לא היה בפלפולים ולא היה בו פניות, ובבואו לשם לא נשאר מלמדותו כלום ולא ידע רק חומש עם פירש"י.

הלא כן כתוב בתשב"ץ (מנהגים סי' תקכ"ט) שכשהצדיק נפטר מן העולם, בא מלאך אחד ומזכירו כל מה שלמד לשמה, ועל זה אמרינן אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

ומסופר כי פעם אחת פנה הרמ"מ אל הרה"ח רבי אברהם פנחס שרשבסקי ז"ל ששמש מגיד שיעור בכתה הראשונה בישיבה ושאלו כיצד הוא הלימוד בישיבה, ועניה כי בלימוד הגמרא ב"ה עושים חיל, אך לימוד חומש רש"י צריך חיזוק. ונאנח הרמ"מ למשמע הדברים.

אף הוא היה אומר על כך שבימים הללו נתרבו הספרים ורוחו הפלפולים ומתמעט לימוד המהרש"א, שכל אלה שאינם לומדים מהרש"א הוא מפני שאין להם זכות, וכשסיפרו לו שבישיבה פלונית אין מחשיבים את לימוד הפשט ואינם עוסקים במהרש"א, אמר שלא זכו לכך[36].

ובאופן הלימוד, דווקא הקושי והסיגוף הוא ענין נפלא, ובאשר היסוד העבודה, דיבר נשגבות בסגולת הלימוד חמש שעות בלא הפסק, המביא את האדם לתשובה וכפרה מעולה, היה רבי משה מקפיד מאד לקיים ענין זה[37].

את חידושיו לא אבה רבי משה להדפיס בחייו, אם משום תורה לשמה, שהיו גדולים שהקפידו על כך[38], ואם מטעם הכמוס עמו. אמנם, כאשר העידו בו יודעיו, היה רצונו שיודפסו לאחר פטירתו, ואת ספרו הנקוב בשם 'סור מרע ועשה טוב' כבר הכין בעצמו לדפוס, בשערו הביע את רצונו "שלא ימחה שמו מישראל", אך עלו המה בלהבות השואה, בגזירת שמים.

מאוצרות תורתו הגדולה של הרמ"מ לא נשארו לפליטה כי אם שרידים מעטים: תבריך כתבי אמרים, מילי דחסידותא והנהגות קדושות שרשם בכתב יד, משם כונסו מאמרים רבים בספר 'תורת אבות'. גם מצויים כמה מ כ ת ב י ם ו א ג ר ו ת בעניני עבודת השי"ת ששלח לידידים.

מכתב בכתבי של הרה"ק רבי משה מידנר זי"ע

בתורת הנגלה נותרו שרידים מ ח י ד ו ש י ו ביבמות דף יג ע"ב בדברי התוספות שם שאיסור אחות אשה מ'גלי תלי וקאי', ותמיהתו של המהרש"א שהרי דבריהם נמרא ערוכה. ואשר על כך כתוב במסורת הש"ס: "מצוה לישב". הרמ"מ יורד לעומק הגדרת הדין של 'אין איסור חל על איסור' ומניח את יסודו ומיישב בכך את דברי התוספות[39].

בסוף 'אבקות רוכלים' של הגה"ח רבי יצחק מתתי לוריא זצ"ל, מצורף אל הספר מאמר אחד שהוא סימן א' מספרו על התורה, ועל כך כותב הריצ"מ: הגה"ק רמ"מ זי"ע השאיר אחריו אוצר גדול של ספרים כתבי יד אשר חיבר בגלה ובנסתר, בהלכה ובאגדה, אך כולם עלו בלהבות השואה האיומה ואין זכר למו, רק שרידים אחדים נמצאים בידי, בהיותי בחו"ל העתקתי כמה מאמרים, ביניהם גם פלפול עמוק בסוגיא דיבמות לט. בהא דסד"א מצוה דרמי רחמנא עליה עבדה וכו'. ומסיים שם: "והיתה בזה השגחה פרטית להשאיר קצת מדבריו שינע בהם הרבה".

"

"הוא מת אבל אלקיו קיים" - קרא ה'בית אברהם' אחרי מיטתו של רבי משה מידנר שעלה למתיבתא דרקיעא ביום כ"ג מרחשון תר"ץ, ודבריו חיים וקיימים ואורו הגדול זרח מתוך בישיבת 'בית אברהם' שמחוללה כ"ק ה'נתיבות שלום' ראה בה המשך לדרכו וישיבתו, ועדיין רוחו מפעמת בהיכלותיה.

31 כתבי רמ"מ, אות החתום"ב.

32 אשרי האיש עמ' רכו.

33 נתיבות שלום, שובבים עמ' עד. והביא מחותם אבות (לקו"א אות סט) מכתבי רמ"מ להסהול ללמוד ה' שעות רצופים ולמחות ג' שעות (ראה כאן בהצלום מהמהודיו). ובעבודת מנים (מכתב יט) מייעץ לאחד שיחצול קודם בשלש שעות ליום. ובבתליש (שם) מסיים שגם זה ענין חשוב הקובע מקום לעצמו. ובמחתי תשובה על השו"ע (או"ח סימן קנ"ה) ויקבע עת ללמוד וכו' הביא ממכתי מישה רב מהגהות הגר"א (סימן ס) ללמוד אחר התפלה שלוש שעות בלי הפסק. ומפורש כתונתו ע"ם דאמרינן (ע"ז ג.) שלש שעות הראשונות הקב"ה עוסק בתורה, וצריכין אנו להדבק במעשיו בעלמא מה הוא רחום אף אתה וכו'. וכ"כ בנפי החיים להגריי"ח סופר (שם אות מז): "ואם אפשר יש לקבוע שלש שעות רצופים בלימוד", מן הטעם הנזכר. ועם נתפי לענין זה הלכה הגר"ח פאלאגי בנפש כל חי (סעדרת ם אות סז) ע"פ המבואר בפרי"א (פרק מה) שמעמוד מתן תורה נמשך שלש שעות, "ענפק"ם מובא מזה דאלו השעות בכל יום מתחצא המה מבוררות לעסוק בהם בתורה וידאה סימן יזה בחלמידי". עוד מובא בדעה תכמה ומסבר (לב. לב) בשם הגר"א "שכאשר יהיה לאחד מסק באיזה ענין איך לעשות, ישב ללמוד ג' שעות, ואח"כ כסי שיטול בהחשכתו הראשונה לאחר הלימוד כן ימשול".

34 ראה שם הגדולים מע"ג מערכת ג'ן אות מז.

35 שריד זה מחידושיו נדפס בספר 'בית נבזי' על חומש דברים. וראה גם 'אסיפות שיעורים' הנדפ"ס ובמות סימן כט.

נחמן דרקסלר

כל היום היא שיחתי

זהרי אורה מפיקים נוגה

מהתמדה מופלאה ויגיעת התורה של רבינו כ"ק מרן אדמו"ר ה'ברכת אברהם' זי"ע

טיפורים מופלאים, עובדות מחזקות,
בשילוב עדויות מפעימות
מפי נכדיו הע"י שזכו לחסות
בצל האילן הגדול

באהבתה תשגה תמיד

דוד המלך אומר בספר התהלים (קיט, צז) "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", מפרש המצודות דוד: "מה מאוד אהבתי התורה עד **שכל היום היא מאמר** פי". כה מתאים להביא פסוק זה בפתח מאמר על התמדת ואהבת התורה, במשמתו ובחייו של כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה'ברכת אברהם' זי"ע.

"כל היום היא מאמר פי". אצל רבינו התממש הפסוק ופירושו כפשוטו ממש, כפי שהגדיר זאת נכדו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ביום ההילולא: "קשה לתאר את התמדתו בתורה שהייתה ביגיעה עצומה, כולל בשנות הזקנה המאוחרות שלו, לא היה שייך לדבר אתו בכלל חוץ מדברי תורה ויראת שמים, רק כאשר שאלו בעצתו היה נכנס לענין כדי להשיב שואלו דבר, אך מלבד זאת לא היה אצלו מקום לשום שיחות חולין".

כל ימיו אשר חיה - מקטנותו ועד זקנה ושיבה בהיותו בגיל מופלג - היו חטיבה אחת של התמדה עצומה בתורה הק'. לא היה ניתן במעט לראותו ללא גמרא או ספר אחר על שולחנו, והוא שקוע כל כולו בים התורה. סדר יומו היה גדוש להפליא בלימוד בכל מקצועות התורה הק'.

וההספקים היו עצומים ונרחבים. העיד חתנו כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בהקדמה לספרו ברכת אברהם: "...וכל ימיו קיים דילאון בלעותא, ביגיעה ללא גבולות. שום רגע לא הלך לריק, ומה נפלאים היו סדרי הלימוד שהיו לו, בש"ס בבלי וירושלמי, המדרשים הגדולים והקטנים והזוהר, כך שהיה עובר במשך השנה על הכל, והיו אף שנים שסיים בהם פעמיים את הש"ס".

לימוד התורה - עבודת ה'

לימוד התורה הק' היה אצלו עבודת ה' לכל דבר ועניין, כנין ונכד למרן הס"ק מסלונים זי"ע בעל 'יסוד העבודה', אשר מאריך בספרו בענין חובת הלימוד לשמה דייקא, ובכוונת הלימוד שראויה שתהא לשם דביקות בנותן התורה, היה רבינו סמל מובהק כיצד הוא הלימוד הראוי ובכוונה הראויה.

כך גם חינך את חסידיו ויוצאי חלציו, כי עבודת ה' ולימוד תורה אינם להשגת הנאה כבוד וכדומה, כי אם

תלמד תורה אך ורק "כאשר צוני ה' אלקי".

לעבוד את הבורא יתברך, ואין לך הנאה גדולה מלקיים צווי ה' ולעבדו.

בעניין זה מסופר: בחור אחד היה מתמיד מופלג וראה סימן יפה בתלמודו, לפתע עברו על אותו בחור מספר ימים בהם נדמה היה לו כאילו הקפה עליו משמתו, הוא לא הצליח להבין את הלמד, ומשהבין משהו, מיד שכח. צער רב הצטער, וביקש מאביו, נכדו של הרבי, שידריכו מה לעשות. "בא נכנס לסבא", אמר האב. שניהם נכנסו כשדמעות זולגות מעיני הבן וקולו חנוק מבכי. האב עמד מתחנן לפני הרבי, מתחנן ומצפה שיאציל הסבא הגדול על ראש בנו מברכות פיו, או יעתיר בדרכו בעד יו"ח. אך להפתעתו פנה הרבי לבחור העומד לפניו, הרים את קולו בתוקף ואמר לו: וועך בעט פון דיר זאלסטו קענען, וועך בעט פון דיר זאלסטו נידעמקענען? - מי ביקש זאת מידך, מי אומר שאתה צריך ללמוד כדי לדעת או כדי לזכור? והוסיף לאמור: "איני רוצה שתדע", אמר לו, "איני רוצה שתזכור", תלמד תורה אך ורק "כאשר צוני ה' אלקי"... הנכד יצא מביתו רבינו נבוך במקצת, אך עשה מה שהרבי צווה עליו. וראה זה פלא, לאחר כמה ימים התקשר לאביו ובישר לו "אבא אני כבר מבין את הלימוד, ההצלחה החלה להאיר לי פנים".

ולא זו בלבד, אלא אף כשיהודי אינו מרגיש תענוג בכל עניני עבודת ה', סבר הרבי זי"ע שאם ילמד תורה כדבעי, יחל להרגיש מתיקות בעבודת ה'.

כך אנו מוצאים בברכת אברהם פרשת שלח בשם מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע: עלו זה בנגב, בגימ' דליבא, בשעה שאינו מרגיש שום לחלוחית יכול לעלות ולהתקרב להשי"ת על ידי התורה שנקראת נגב, בדאיתא בזוה"ק (ח"ג קנט:) עלו זה בנגב, אשתדלו באורייתא. ובתנא דבי אליהו רבה (פי"ח) שפכי כמים לבך נוכח פני ה', מכאן אמרו כל תלמיד חכם שיושב

וקורא ושונה ועוסק בתורה, הקב"ה יושב בנגדו וקורא ושונה עמו חש"נ עלו זה בנגב, נגב דא תורה, עלו זה בנגב, רומז להקב"ה שיושב ושונה עמו בעת נגיבו דליבא שלבו יבש מכל לחלוחית, העצה להתעלות היא ע"י התורה ולהאמין שהקב"ה יושב ושונה עמו, ובכח התורה יוכל להתחזק ולהתעלות.

דבריו המזכים תואמים לציווי שקיבל מרבו וחזר כ"ק מרן ה'דברי שמואל' זי"ע ללמוד מדרש, "מי דאדף לערנען תורה אין ווינציג הרגשה" - למד תורה במיעוט הרגשה - אמר לו פעם רבו הגדול והקדוש. אשר לכן הורהו להרבות בלימוד מדרשי חז"ל, משום שקשה לרדת לעומקם.

בדומה לזה אמר מרן הס"ק מלכוביץ' זי"ע כי ללמוד זוהר - חד בדרא איכא שירוג, אך ללמוד מדרש גם חד בדרא לא אשתכח. זו הייתה איפוא כוונת ה'דברי שמואל' כשציווה עליו ללמוד מדרש. בכך לימדו שראוי להתרגל ללמוד תורה גם באופן שלא מרגישים כל כך תעמוג מעצם הבנת הלימוד. מובן מאליו שדבינו קיים את צווי רבו הגדול עד סוף ימיו ממש, והיה מרבה בלימוד מדרשים, בפרט בשבתות.

בין ובכך העביר לנו מזכרונותיו, הוא הגה"ח רבי משה בר"נ ויבברג שליט"א:

"זקני זי"ע ישב ולמד כל היום ממש, סדר יומו היה עמוס להפליא. כל יום היו לו חובות בלי סוף ואבן השלים את חובותיו. היו לו מידי יום סדרי לימוד במדרשים, בתנ"ך עם פירוש רש"ג, בתנא דבי אליהו, בתומש - פרשת השבוע, וכמובן, גמרא, שעליה היה רכון רוב שעות היום ולומד כמות עצומה של דפים, מלבד כל זאת בערב יום-טוב היה מוסיף לחזובותיו גם את המסכתא של הי"ט הקרב, פסחים לפני פסח, ראש השנה לפני ר"ה יומא לפני יו"כ זכן הלאה. זאת ועוד: ספרי המידות למכביר שהיה הוגה בהם, אני זוכר שלמד תפארת שלמה, ספרים מדברי הדרשם של החוזה מלובלין והרל"ק רבי מנדלע דימינובער ועוד. כמו"כ עוללה בזכרוני שלאחר התעשילה בליל ש"ק היה לומד

"יאם רוצה לבחן לשם מה הוא עמל יכול להוכח ממעשיו בשעתיו הפנויות. שאם אן לומד תורה סימן שאכן כל עמלו הוא בשביל התורה והריהו ג"כ בכלל עמלים בתורה. אך אם מבטל את שעתיו הפנויות ואינו לומד בהן סימן שעמלו לפרנסה הוא כדי להתעשר ואינו בשביל התורה"

עד שאמרו לו כי הבמורים סיימו מכבר את המעגדה וכמה מהם כבר לומדים בהיכל הישיבה. אמרו אז שיש לו ענין שלא יפסק קול התורה, לכן לומד בזמן המעגדה של הבמורים וברגע שיש בחורים שפנו ללימוד יכול הוא כבר להתחיל כמעגדת הש"ק.

רוב לימודיו היו לבד, אומר דבי משה שליט"א, אבל לפעמים היה קורא לאחד מנכדיו ומשמיע באזניו את מאמר הגמרא (קידושין ל:) "אמר ריב"ל: כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר: והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמיך ליה: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב", כאומר לו "הבה נלך יחד להר סיני"...

עוד זכור לי כמה פעמים שביקש מאחד מנכדיו שיבוא ללמוד עמו בחברותא מחמת שהחוויא שעמדה לפניו הייתה סוגיא קשה ביותר והרגיש שאם ילמד בחברותא, יבין טוב יותר את הסוגיא. אכן, אומר דבי משה, הידיעה שלו היו עצומות ונראות. אני זוכר שדודי רבי משה שיחי' שאל אותו שאלה חמורה מאחד המובאות בחוז"א והוויוע ענה לו תשובה ולאחמ"כ מצא דודי ר' משה שאף החוז"א מתרץ תירוץ זה, מדובר בהיקפים עצומים, מסיים רבי משה, עינינו ראינו זלא זר".

"כל המלמד את בן בנו תורה כאילו קבלה מהר סיני"
כ"ק מרן בעל הברכת אברהם זי"ע בהנחת תפילין לנכדו רבי שמואל בריד ויבברג שליט"א

קודות ביתו מעידים היו על התורה שנלמדה במעונו יומם ולילה לא ישבותו. אחד מזקני אנ"ש נכנס לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אשר בתחילת ההנהגה, כזכור, קבל את הקהל בביתו של זקינו רבינו זי"ע. אותו חסיד התבטא שבחדר זה למדו תורה לשמה, כשישמע את דבריו, אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"הנך אומר דברים נכונים, לא היה לזקיני זי"ע כל מטרה אחרת בלימודו".**

מעשה בגאון החסיד רבי יצחק מתתי לוריא זצ"ל שיצא פעם מחדרו של רבינו ואמר את אשר על לבו בהתפעלות גדולה - "האז אפילו המנורות שבחדרו מריחים מתורה". כמו כן ידע הגר"מ לוריא שאם זר הוא אחר מקוד מסוים היכן הוא כתוב שואלים את הרבי זי"ע

היכן כתוב מאמר חז"ל פלוני ומיד מקבלים חשובה, הרב יחיאל בר"מ ודעג ז"ל ששימש את רבי מתתי' נשלח על ידו כמה פעמים לברר אצל הרבי מקורות חז"ל היכן הם כתובים. גם בעריכת הספר 'תורת אבות'; כשחסרים היו מראי-מקומות, לרוב מירושלמי ומזוהר, הפנה מרן ה'מתיבות שלום' זי"ע את העוסקים במלאכה אל חותנו הרבי, שהשיב על הכל בבקיאות עצומה.

אף על אחרים הרגיש בחוש הריח הרוחני שבו ניתן האם לימודם הוא לשמה. אחד מנכדיו סיפר ששמע פעם הגדרה מזקינו על מרן 'החזון איש' זצוק"ל שלומד תורה לשמה. רבינו גם נתן ביאור לדבריו ואמר, שכל אחד יכול לדעת על יהודי אם לומד הוא לשמה. "אם תראה יהודי כדוגמת החזו"א שהינו אדם חולני, חי בעניות כה גדולה, ואין לו מאום מכל העולם הזה, מלבד מיטת ברזל שעליה מניח את ראשו מתוך חולין. ובנוסף הרבנית שלו חולנית, ולבנים לא זכה ל"ע. ואף במצב שכזה יושב ומתייגע בתורה יומם ולילה, וכי לא פשוט שהוא לומד תורה לשמה".

פעם אמר שישנו יהודי אחד בא בימים, ואין לו סיכוי בגילו המופלג להיות תלמיד חכם, וגם ברבנות לא ישמש, וכי משום זה יפסיק הוא ללמוד? והרגישו השומעים באילו אומר זאת על עצמו. הכירו הם את עוצמתנותו וידעו מה הוא חושב על עצמו. ובנוסף למה שזכו למחזה המיוחד לראות בעמוה הגדולה של רבינו, קיבלו פרק מוסר איזו כוונה ראויה בלימוד התורה - אך ורק כדי להיות דבוק בה' ולקיים מצוותיו, ולא ח"ו כאמצעי להגיע לתפקיד או למעמד כזה או אחר או כדי שיכבדוהו בני האדם.

בכנס פעם לקו"פ בחור שלא השתייך לחצר סלונים וביקש ממנו ברכה שיזכה לקבלת עול תורה. "קבל עליך עול מלכות שמים תחילה", ענהו הרבי - "ולאחר מכן תזכה לעול תורה". אותו בחור התעקש והפציר שיברכו בקבלת עול תורה, "דווקא לזה זקוק אני ביותר לעת הזו", טען הבחור. לאז זעק הרבי מעומק לבו...די ערשטע זאך איז קבלת עול מלכות שמים, אי אפשר אחרת.

יושב ושונה בנגדו

מרגלא בפומיה דברי התנא דבי אליהו הנזכר לעיל על הפסוק "שפכי כמים לבך נכח פני ה' "כל ת"ח שיושב וקורא ושונה הקב"ה יושב בנגדו וקודא ושונה עמו". רבינו היה חוזר על כך בכל עת, ולא זו בלבד שהיה המאמר מרגלא בפומיה, כי אם היו אצלו הדברים במוחש בעת לימודו את התורה הק'. לכן לא רצה בשום אופן להפסיק מהלימוד, הרי כיצד מסוגל יהודי הלומד תורה להפסיק מלימודו כו בשעה שהקב"ה ממ"ה יושב כנגדו ולא עוד אלא שקודא ושונה עמו יחדיוך עך בדי כך, שפעם המתין יהודי כדי להתייעץ על נושא השוב, והרבי

לימוד התורה במדרגה הגבוהה ביותר'

"התמדתו בתורה הייתה בלתי רגילה, שהיה לומד ללא הפוגה והיה חס על כל רגע שלא יעבור לבטלה. והספיק בימי חייו ללמוד ולסיים את הש"ס עשרות פעמים לאין שיעור. סדר הלימוד שלו הקיף את כל התורה כולה, ש"ס בבלי וירושלמי וכל המדרשים, ומהם מדרשים כאלו שרוב בני אדם חיים כל ימיהם ואינם יודעים בכלל על קיומם, וכל חלקי הזוה"ק וזוהר חדש, ובכל שנה היה עובר על כל התורה כולה, וראו אצלו אין צריך להיות עניין התורה".

(תשמ"ו)

"היה חס במידה מופלגת על הזמן שלא יתבזבז לבטלה, על כל רגע היה לו חבל. ובאמת הספיק ללמוד הרבה מאוד. אינני יודעים בדיוק כמה הספיק, אך זה וודאי שעבר על הש"ס עשרות פעמים, היו שנים שגמר בהם פעם אחת את הש"ס והיו שנים שגמר בהם כמה פעמים את הש"ס, והיה לומד ש"ס בבלי ירושלמי וכל המדרשים הקטנים והגדולים ואת כל הזוה"ק, וע"פ סדר לימודו יצא שהוא עובר על כל התורה כולה שזהו דבר מופלא, ואופן לימודו היה במדרגה הגבוהה ביותר"

(תשמ"ז)

מתוך שיחות כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע הנתיבות שלום בסעודות ההילולא י"ב סיון.

כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע בכלות השבעה למרן הברכת אברהם זי"ע

בכלות השלושים למרן הברכת אברהם זי"ע - י"א תמוז תשס"א

אמר לו הרי עומדים אנו אל מול השי"ת, וביצד ניתן לשוחח, ולו על הדברים החשובים ביותר?

מענין לענין מסופר שפעם חלה אחד מבני המשפחה ומצבו היה בכי רע, באותו הזמן ישב רביגו יחד עם חותנו כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע ולמדו בספר הק' "יסוד העבודה". תוך כדי לימודם הזכירו את שם החולה, באמרם שהלומד צריך לראות כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, ואם כן הרי זה כהזכרה ע"י ציונו הק' של הס"ק בעל יסוד העבודה זי"ע.

כל היום היא שיחתי

עסק התורה היה ממלא את כל יומו של רביגו מהחל ועד כלה, הרבי ישב והגה בתורה הק' - משוש חייו- תמידין כסדרן יומם ולילה לא ישבותו. בימי חול רגילים, בחגים, בערבי ובמוצאי שבתות, וכן בימים עמוסים שרוב בני האדם לא מספיקים כל-כך ללמוד, ישב רביגו ורכן על התורה האהובה עליו והגה בה כמעט ללא הפסקה.

גם כשלא חש בטוב וחום גופו נסק לגבהים, סדר יומו לא היה משתנה מאומה. פעם שכב רביגו במיטתו עם ארבעים מעלות חום. אחד החסידים היה סקרן לראות מה מעשיו במצב שכזה. אותו אחד נכנס לביתו ולתדהמתו ראה שהרבי שוכב על מיטתו כשבידיו גמרא גדולה ולומד בשקיקה כאילו והנו במיטבו.

שנה אחת במוצאי חג הפורים חפץ אחד האברכים להביט מה מעשיו של הרבי בשעה זו לאחר יום עמוס אשר כולו עבודה קשה ומאומצת כל-כך. מיד לאחר תפילת מעריב של מוצאי היום הק, הציץ האברך מבעד לחלון ביתו וראה שהרבי יושב עם הגמרא ולומד במתיקות כדרכו בכל יום ויום כאילו ולא עבר עליו מאומה ביום זה.

ידוע היה לכל באי ביתו ומחלי פניו של רביגו, שלא היה צורך לקבוע תור או להודיע מראש למאן דהוא לפני שנכנסים לקודש פנימה כדי להתברך או להתייעץ. היו פשוט עומדים על יד מפתנו ומתינים שיפסיק מלימודו. פעמים רבות היה הרבי שקוע בלימודו ולא שת לבו שמישהו מחכה לו. כל חושיו היו שקועים בתורה והיה קשה מאוד עד בלתי אפשרי להסיח דעתו מהלימוד.

על אהבת התורה של רביגו ישנה עובדה נוראה:

ביומי אבלו, כשישב שבעה אחר פטירת הרבנית הצ' מרת הדסה ע"ה [נפטרה ד' איר תשל"ה] לא היה מסוגל להמעיט בלימודו ושלח את אחד מאנשיו שיבקש מהגר"ש

אלישיב זצוק"ל שיתן לו היתר לעסוק בתורה הק' משמת אפו אף בימי השבעה, הגר"ש התיר לרבי ללמוד והוסיף שבתלמוד ירושלמי מובא שהלהוט אחר התורה מותר לו ללמוד בימי אבלו, כי ללא התורה אינו מסוגל להתקיים כלל וכלל ועבורו התורה היא אויר לנשימה כפשוטו ממש. גם כשבא גאב"ד ירושלים הגרי"ו ויס בעל ה'מנחת יצחק' זצוק"ל לנחמו שאל אותו אם יש אפשרות שיתירו לו ללמוד אף באמצע השבעה. בששמע המנחת יצחק את שאלתו, פסק שמותר לו ללמוד את סדרי לימודיו הקבועים.

היות והיה מנצל את זמנו כדבעי ההספקים היו עצומים, עד כדי כך שבעשרים השנים האחרונים לחייו היה נוהג לסיים את כל הש"ס פעמיים בשנה, פעם אחת ביום השנה של אביו הרה"צ רבי נח זצ"ל, ובפעם השנייה ביום השנה של אמו הצדקת ע"ה.

נכדו הרה"ח רבי **מרדכי בר"ד וינברג** שליט"א עמו היה לומד הרבי רבות במשך השנים ואף בתור ילד לאחר שחזר מה'חיידר', מספר לנו ממה שראה אצל זקינו הגדול: "רבות עקבתי אחרי הזיידע, ורבות זכיתי ללמוד עמו, כדי לסכם את מה שראיתי כל השנים אומר משפט אחד: כל השנים שהברתי אותו לא ראיתי רגע אחד שלא למד!. במשך שנה וחצי בערך, היינו לומדים חברותא מידי יום כשעה ועשר דקות - משעה תשע ועשרים עד עשר וחצי בבוקר, הלימוד היה בגמ' ורש"י על הסדר, הוא היה קורא את דברי הגמ' ומסביר. היה לו עניין ללמוד עם נכדיו על פי מאמר הגמרא בקידושין כל הלומד עם בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני". אגב, ממשיך רבי מרדכי ומספר אנקדוטה מעניינת מהתקופה שלמד עמו: "באחת ההזדמנויות שלוויתי אותו ברחוב אמר לי 'בא נחזור על מה שלמדנו' והחל לחזור על הלימוד בע"פ, לפתע פונה אלי בשאלה - מה רש"י אומר על המשנה שלמדנו עתה? ועניתי לו שרש"י לא אומר כלום, ואמר לי שרש"י אומר משהו, לאחר שחזרנו לביתו פתחתי את הגמ' וראיתי שרש"י אומר 'מפרש בגמרא" ולאחר שצייתני לשון רש"י, פנה אלי

'באותם דקות היה מספר או זוארט או סיפורי צדיקים'
כ"ק מרן הברכ"א זי"ע לצד מרגן האמרי חיים והמקור ברוך זי"ע
בשמחת הברית לנינם הגה"ח רבי ישראל ברוזובסקי שליט"א

הזידע ואמר - רש"י לא אומר סתם דברים, כשרש"י אומר 'מפרש בגמרא' כוונתו לומר שאי אפשר להסביר את המשנה לפני שלומדים את הגמרא".

"אני נזכר שכשלמדתי עמו - על פי הוראתו - לא הייתי קם כאשר מישהו היה נכנס להתייעץ עמו, אלא אם היה אומר לי כפירוש לקום ולזוז הצידה. הוראה זו הייתה מחמת שלא רצה שירבו עמו בדיבור ויאריכו בשיחות, הזמן היה יקר לו. מה שכן, פעמים שהיה פונה מלימודו לכמה דקות בודדות, סוגר את הגמרא ומציית סיעריה [ב.ב. רביגו נפטווה ע"י רבנו מרן הר"ש לעשן מידי יום]. באותם דקות ספורות היה מרשה לעצמו לומר לי ומארט או לספר לי סיפור על אחד הצדיקים, לא היה כזו מציאות שידבר כאשר הגמרא פתוחה".

רבי מרדכי מציין את סדרי לימודו שהיו מלאים מזן אל זן בכל חלקי התורה מלבד לימוד הגמ': "היו לו סדרי לימוד של פרשת שבוע עם כל המפרשים, מדרש, זוה"ק וז"ך עם מפרשיו. אף פעם לא ראיתיו לומד שו"ע, מציין ר' מרדכי, אבל תמיד שהיו מדברים עמו בהלכה היה בקיא בפרטים כאילו זה עתה למד את השו"ע עם הנ"כ, כנראה שלמד שו"ע בשנים קדמוניות בהיותו צעיר".

ממשיך ר' מרדכי בשיחתו המרתקת: "התמדתו הייתה בכל עת ובכל מצב. ואספר סיפור שעולה בזכרוני על כך: משלחת של

"אני אינני יכול לנצל עד כדי כך כל רגע ורגע" - עם מרן הרב שך זצוק"ל

'מתי יגיעו מעשי'

מתי יגיעו מעשי, לחלק המעשה שלו בג' עמודי עולם תורה עבודה וגמילות חסדים. בתורה, איך שנזהר מרגע בטלה, שכמעט לא היה ניתן לשוחח עמו בנושאים אחרים, כל שיחה עברה מיד לדברי תורה, וכמה הספיק ללמוד בימי חייו באופן שלא רואים דוגמתו.

בכל שנה היה מסיים את הש"ס, והיו שנים שהיה מסיימו פעמיים, בימי היארצייט של הוריו, ובנוסף לזה למד גם ירושלמי, תנ"ך, זוהר ומדרשים, וספרי חסידות, עד כי במשך מעגל השנה עבר כמעט על כל התורה, וניתן לומר עליו ע"ד שמצינו בחז"ל משמת פלוני בטלה מדה פלונית, שלא נמצא כמותו בסוג לימוד כזה. כמה צריך אדם ללמוד כדי שיוכל ללמד כל כך מהר, ולהספיק כל כך הרבה בזמן כה קצר. הרי רק מי שחזר על לימודו פעמים רבות לאין שיעור וההכל אצלו כמונח בקופסא יכול ללמוד באופן כזה.

מתוך שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א י"ב סיון תשס"ב

ביציאתו מישיבת אור תורה שעל ציון רמבעה"ג זי"ע, נראה בנו יחזק"ל מרן האדמו"ר מוהריא"ל זצ"ל

גדולי ישראל הלכו לשר החינוך דאז להפגש עמו בנושא שעמד על הפרק בקשר לחינוך העצמאי.

טרם המפגש התאספו גדולי ישראל וביניהם מרן אדמו"ר זי"ע והגרא"מ שך זצ"ל בביתו, לאחר האסיפה הקצרה התארגנו כולם ליציאה לכיוון לשכת השר, תוך כדי התארגנות אמר אחד הגבאים שיש עיכוב של עשר דק', באותם עשר דקות ישב הברכת אברהם והמשיך ללמוד כאילו הבית ריק ולא הייתה אסיפה, כשישב כך הרבי ולמד תוך כדי שכולם ממתינים ליציאה, התבטא הרב שך באזני מרן אדמו"ר זי"ע "אני לא יכול לנצל עד כדי כך כל רגע ורגע".

במעלליו יתנכר נער

כבר בשנות צעירותו של רבינו בעודו ילד צעיר לימים, הבחינו הכל בכשרונו הברוך, ראשו המבריק, ואהבת התורה שבערה בליבו כאש להבה. ניכר היה עליו בבואתו של זקינו מרן הס"ק בעל היסוד העבודה' זי"ע שהיה מגאוני הגאונים שבדור דעה לפני יותר ממאה וחמישים שנה.

> מרגלא בפומי' מה דאיתא בתנא דבי אליהו על הפסוק "שפבי כמים לבך נבח פני ה'"(רבא יח) "כל ת"ח שיושב וקודא ושונה הקב"ה יושב בנגדו וקודא ושונה עמו". רבינו היה חוזר על המאמר הנזכר בכל עת ולא זו בלבד שהיה המאמר מרגלא בפומי' היו אצלו הדברים למחשים בעת לימודו את התורה הק'.

הוא ניחן בראש חזק שמעטים כדוגמתו, מוחו היה חד כתער וקליטתו הייתה מהירה להפליא, במסף לזה שקיבל מה' ית' מתנה ששמה "כשרונות", היה לו חשק ומשיכה ללימוד, ומנגד - סלידה עזה מבטלה המכלה ימיו ושנותיו של אדם.

בצעירותו התרועע עם גדולי העדה, הרבה שמע ולמד עמם, עד שחודות ראשו והפליאה אפילו את אותם זקני התלמידי חכמים של עדת החסידים, בגיל צעיר כבר למד עמם יחד, וקנה מהם תורה. במיוחד הרבה ללמוד -כפי שיובא להלן- עם המרא דאתרא של עיה"ק טבריה - עיר מולדתו של רבינו - הגאון הצדיק רבי משה קליירס זי"ע שאותו כינה "הרבי".

הוא חי ב'אטמוספרה' של אנשים גדולים וקדושים שלא היה מושג אצלם בטלה כלל וכלל.

מסופר על אביו של הרבי זי"ע, הרה"צ ר' נח, שבחזרתו מישיבת "אור תורה" לביתו בסיום יום לימודיו, היה עומד על אם הדרך וחזר משניות בעל-פה, הוא אמר על מהגו הלזה שכן קיבל מזקינו מרן בעל היסוה"ע זי"ע שאמר לו שבאופן כזה מקיים את דברי הכתוב "ובלכתך בדרך".

כשהיה הרבי ילד כבן עשר היה לומד יחד עם עוד מספר ילדים אצל מרא דאתרא רבי משה קליירס, והיות והיה בעל כשרון, הבין וקלט את החומר הנלמד כפעם הראשונה. חבריו שלא התברכו בראש כמותו, פעמים שהתקשו בהבנת הלימוד, והיה על רבי משה לחזור על דברי הגמרא בשבילם כמה פעמים, "כשרבי משה היה רואה שקשה לי להמתין ולשמוע כמה פעמים דבר שאני כבר יודע", היה אומר רבינו, "היה נוהג להפסיק את הלימוד ולספר סיפורי צדיקים כדי להשיב את רוחי".

לרבינו היה את גאון מופלא, רבי יצחק מתתיהו ויברג זצ"ל. עליו היה אומר שהוא מתמיד מסטבנו. על כך היה הרבי מספר: "פעם בהיותי ילד הסתובבתי לפני התפילה אנה ואנה בתוך בית הכנסת, כשראה זאת אחי רבי מתתי' ז"ל שאלני מדוע אני מסתובב כך, ועניתי לו - הרי מחפשים חזן וכבר ניגשים לתפילה, וכוונתי הייתה שאין כבר מה להספיק בזמן קצר כל כך. כששמע אחי את ה'תירוץ' אמר לי - מחפשים חזן? ותוך כדי דבריו הביאני למקומו והראה לי שבתוך הסטנדר שלו מונח ספר קבלה עמוק מאוד הנקרא 'עבודת הקודש' שחיברו הרה"ק ר' מאיר גבאי זצ"ל, בספר הזה - אמר לי ר'

מתתי' ז"ל -, אני לומד באופן קבוע בזמן הקצר שמחפשים חזן וכבר זכיתי להיות בקי בספר זה בעל פה".

ועוד בזה מהרה"ח ר' שמואל בר"נ ויברג שליט"א שמעו שכשנכנס לרבינו לקבל ברכתו טרם בר המצווה הפליג רבינו על גודל התמדתו של זקינו - הלא הוא אחיו רבי מתתי' -והפליא בשבחיו.

המעשה הבא מלמד על גאונתו ומדותיו של רבינו שהלכו זה לצד זה כשלובי זרוע. בתקופה מסוימת בימי ילדותו היה הרבי זי"ע מתגורר בצפת, והיה לומד בישיבתו של הגאון הרידב"ז זצ"ל. ואף שהיה אז צעיר מאוד, סה"כ בן שתים עשרה, היה מקשה בשעת השיעור ושואל את הרב שאלות בלימוד. פעם שאל הרבי את הרידב"ז קושיא חריפה עד כדי כך שלא מצא הרידב"ז תשובה על שאלתו של תלמידו הצעיר, הרבי חש שלאותו צדיק נגרמה חלישות הדעת משאלתו, ועד היום הזה - היה אומר הרבי - עושה אנוכי תשובה על כך שנרמתי צער לאותו צדיק.

ריבוי התורה

כאמור, היה רבינו תלמיד מובהק של הגה"צ רבי משה קליירס זי"ע גאב"ד עיה"ק טבריה ת"ו, וסיפר שהייתה תקופה בהיותו חתן (הרבי היה חתן במשך שנה וחצי, מגיל שתים עשרה וחצי עד גיל ארבע עשרה) שהיה לומד עם הרמ"ק בסדר שאחר הצהריים, כארבעים עד חמישים דפי גמרא ליום. לאחר זמן מה, אמר לו רבו: "נראה לי שזה

הרבי נמצא בעולם אחר

תיאור חי שמענו מהרה"ח ר' חיים שאול איינשטט זכרונו לברכה: "כשהיה הרבי מתגורר בטבריה, והיה מגיע לירושלים, היה מתאכסן אצל חתנו הרה"ח ר' פנחס קופילוביץ זצ"ל בבתי זורשה, שם - בבית חתנו - היה גם מקבל פני הבאים.

גם אני באתי להתייעץ עמו בנושא מסוים, אך כשנכנסתי לבית היה שקוע בלימודו באופן כזה שלא הרגיש כלל שמישהו עומד לידו. כך עבר הזמן, אני הולך הלוך ושב בתוך החדר בכדי לעורר את תשומת לבו אך לשווא, הרבי נמצא עתה בעולם אחר, שקוע בלימודו... עד שלפתע, כמו התעורר מתוך הלום, הרים את עיניו מהספר ונהנה לראותי עומד לפניו.

"ישב כל הלילה ולמד את שישים הדפים הנותרים"
מרן הברכת אברהם זי"ע בתלמודו

עם ילדי הנת"ע בירושלים

יותר מדי, בודאי אין אתה מבין מה שאנו לומדים", אך הרבי התעקש ואמר שניתן לבחון אותו על כל הלמד, והרמ"ק זי"ל החל לבחון אותו ומכח לדעת שאכן יודע הרבי היטב מה שלמדו, ובכל זאת, אמר לו: , זה יותר מדי, וממך אי אפשר להביא ראיה, "דו האסט א גוטן קאפ", לך יש ראש טוב, וכן הוי, שהפסיק ללמוד עמו בדרך זו, והסתפק עם הסדרים הרגילים שהיה לומד עמו. לימים הביע ר"מ קלירס זצ"ל חרטה שהפסיקו ללמוד בדרך זו, והתבטא באזני הרבי, שבאמת לא היה קורה כלום אילו היו ממשיכים ללמוד כך, ס'וואלט גארניט גישאט וועז מי איז ממשיך לעדנען אזוי".

רביעו היה דבוק ברבי משה קלירס זי"ע עד לאחת, הוא היה יד ימינו ושליחו האישי לשליחויות אשר הלקם היו חשובות ביותר, רבי משה סמך עליו בכל הענינים. ואף אצל רבינו היה ר"מ האישיות שעל פיה יישק כל דבר. קטן וגדול. כשהיה נוסע ר"מ קלירס בימות הקיץ לשהות בעיה"ק צפת, היה מצטרף אליו והיו לומדים יחד בבית כנסת.

בזמן שרבינו שהה ב'נסיעה' אצל מרן הבית אברהם זי"ע בחו"ל, נזדמן ששהה במחיצת הקודש בתקופת בין המצרים. באחד מימי תשעת הימים, שאל אותו ה'בית אברהם' זי"ע, האם יוכל לערוך סיום מסכת, ענה לו, שבעת הוא באמצע מסכת, וחסרים לו לסיום שישים דף, נו... אמר ה'בית אברהם', בשמע את הרמיזה יוצאת מפי רבו הקדוש, ישב כל הלילה, למד את שישים הדפים הנותרים ולמחרת ערך סיום.

אף נכדו הגה"ח רבי נח בר"מ זצ"ל על אף שניחון כידוע בכשרונות מבורכים מאוד סיפר, שהייתה לו קביעות ללמוד עם זקינו רבינו, אך לא היה מסוגל לעמוד בקצב המהיר שהיה זקינו לומד ולכן פסק ללמוד עמו.

ידיעת התורה

אף שהיה מסתיר את ידיעותיו בלימוד, ידעו כולם שהתורה פרושה לפניו, כאשר שלח אחיו רבי מתתיהו שהיה מתגורר באמריקה את בנו העילוי ר' יעקב, הזהירו שילמד רק עם אחרו הרבי ובשום פנים ואופן לא עם מאן דהו אחר.

פעם ישב מרן הרמ"ח זי"ע ולפניו נערים צעירים שהקריאו לפניו את סדרי לימודיו. כידוע שכך היה דרכו של הרמ"ח שהיו יושבים לפניו ומקריאים לפניו גמ' רמב"ם וכדו'. אחד הנערים היה מוכשר מאוד ושאל את הרמ"ח שאלה בלימוד, באותה שעה ישב שם גם הברכת אברהם אשר הגיע מטבריה לירושלים, בין היתר להתייעץ עם הרמ"ח, כששמע רבי מוטל את הקושיה החמודה הפטיר לכיוונו של רבינו "כשיש שאלה קשה צריכים אתם לשאול את רבי אברמ'ל וינברג ומיד יענה לכם על כל שאלותיכם".

"ידיעותיו היו ללא גבול וללא מידה", אומר נכדו רבי **מרדכי** בר"י שליט"א "תמיד כשדיברו עמו והיו מזכירים מאמרי חז"ל וכדומה, היה מציין - מאמר זה מזכר במדרש, מאמר זה מוזכר בגמ' וכו', בקיאותו היה מפליאה את כל רואיו. זכורני שפעם בעת קריאת התורה אבי זצ"ל שאל דבר מה את דודי רבי שמואל זצ"ל ואביהם - זקני הרבי זי"ע נזף בהם על שהם מדברים בקריאת התורה, לאחר התפלה, בקידושא רבה בביתו, הסביר אבי לאביו הרבי, שהייתה לו שאלה קשה מאוד על דברי הרמב"ן ועל כן פנה לרבי שמואל. הרבי אמר לאבי שהוא נזף דווקא בו כדי שידעו כמה כואב לו שמדברים בתפילה ומעדיף לנזוף בו ולא על אחרים כדי לא לפגוע, ותוך כדי הדברים הראה בקיאות מדהימה בדברי הרמב"ן ועמה להם תירוץ על שאלתם..."

ובהם נהגה יום ולילה

הרבי עורר והשריש בכל הזדמנות את יקרת הזמן והשיבותו. גם לאנשים שעבדו לפרנסתם ועמלו להביא טרף לביתם וזמנם לא היה בידם, היה אומר רבות שאפשר תמיד למצוא זמן פנוי כדי להגות בתורה משוש חיינו. וכן מציינו בספרו הק' פר' בחקותי: "וגם מי שעוסק בפרנסה ואין תורתו אומנתו צריך לקיים שתהיו עמלים בתורה, שכל מטרת עמלו תהיה עבור התורה, לגדל ולחנך בניו לתלמוד תורה, ולתמוך בלומדי תורה, וחולת מטרה זו לא יהיה לו שום ענין בעמלו, ואם רוצה לבחון לשם מה הוא עמל יכול להוכח ממעשיו בשעותיו הפנויות, שאם אז לומד תורה סימן שאכן כל עמלו הוא בשביל התורה והריהו ג"כ בכלל עמלים בתורה, אך אם מבטל את שעותיו הפנויות ואינו לומד בהן סימן שעמלו לפרנסה הוא כדי להתעשר ואינו בשביל התורה"

באי ביתו ראו בו כדוגמא הטובה ביותר, מהי פירושה של שמירת הזמן ומה היא התמדה וניצול הזמן בדרגה הגבוהה ביותר. והיה מדביק את כולם בלהטו הגדול, עת שהיה מדבר מקדושת התורה והאיסור להפסיק בדברים בטלים, עד היום הורות בלבות השומעים עשרות רבות של פעמים שהיה חוזר בשלחנות הק' על דברי הגמרא ביומא (יט ע"ב) ודברת בם ולא בדברים בטלים, אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו, גמרא זו היתה מזדעקת מפיו בחזור ואמור: רבא אומר עובר בעשה וראב"י אומר בלאו...

רבות היה חוזר, שהתורה יקרה היא מפנינים (משלי ג, טו), ואילו היו מרגישים בפועל את יקרת התורה הק', היו רודפים אחר כל אות של התורה כמוצא שלל רב. אמרתו זו השתקפה בו ברבינו עד לאחת, הוא רדף אחרי התורה משוש חייו וכל חפצי העוה"ז היו שווים בעיניו כלא היו וכחרס הפשבר.

"כשאנשים מכנים אדם בתואר 'מתמיד', אומר לנו נכד רבינו יבדלחט"א הגה"ח רבי נח בר"ש וינברג שליט"א, מתכוונים הם לומר שאותו אדם לומד הרבה, אבל תואר זה לא מתאים על הרבי זי"ע הזיידע, כי לא רק שהוא למד הרבה, הוא לא ביטל אפילו רגע אחד! אני זוכר, אומר רבי נח, שפעם עמדתי על ידו בשעה שחלץ את התפילין לאחר שחרית, ותוך כדי חליצת התפילין למד מסכת זבחים, מסכת זו היא לא מסכת קלה, אבל כן, אפילו בעת שחלץ את התפילין למד, ולא סתם למד, אלא למד מסכת זבחים, זו הכוונה שלא ביטל אפילו רגע אחד.

רבי נח שליט"א מרגיש כמה פעמים בעת שישבנו עמו לשיחה על התמדת התורה אצל זקנו רבינו זי"ע, שכל ההלוכות חייו היו מוצנעים, ולעולם הוא לא דיבר על עצמו, כמה למד וכמה הספיק, "כל מה שידענו זה ממה שגילינו במשך השנים בדרך אגב, הרי לעולם לא דיבר על עצמו".

ממשיך רבי נח: "רוב היום למד גפ"ת, זה היה הלימוד העיקרי שלו, מלבד הזוה"ק שאותו סיים במשך שנותיו י"ד פעמים, מדרשים, משניות וכו'. אחד הגבאים סיפר לי שביום שנפטר האביר יעקב מסאדיגורא זי"ע היה עסוק הזיידע מאוד סביב ההלוויה, וברוך חזור אמר בימת כאב שלא הספיק ללמוד כל היום. כששמע הגבאי את כאבו, שאל - הלא בעצמי ראיתי את הרבי לומד משניות, משניות אלו משניות וגמרא היא גמרא... השיבו הרבי. יסוד זה חזר בשם הרה"ק רבי שמואל קמינקער זי"ע, ומעשה שהיה: פעם אמר הרה"ק ר' שמואל באזני תלמיד שלימוד הגמר' מסיר מן האדם את ה'בוץ' שעליו, שאלו התלמיד ואיזה לכלוך מסיר לימוד המשניות, וענה כך - משניות אלו משניות וגמרא זה גמרא.

> מרגלא בפומי מה דאיתא בתנא דבי אליהו על הפסוק 'שמבי במים לבך נכח פני ה'(רבא יח) 'כל תיח שיושב וקורא ושתה הקב"ה יושב בנגדו וקורא ושונה עמו'. רבינו היה חוזר על המאמר הנזכר בכל עת, ולא זו בלבד שהיה המאמר 'מרגלא בפומי' היו אצלו הדברים למחושים בעת לימודו את התורה הק'.

היתה תקופה שהיו לו בעיות בריאותיות בעיניו הק', היה צריך ללכת לרופא עיונים ובדרך אמר - אמנם כבר למדתי היום שבעה דפים, אבל היה לי קשה עקב כך שעיניי אינם במיטבם, וזה היה בסך הכל בשעה אחת עשרה בבוקר, וכבר הספיק ללמוד שבע דפי גמרא.

סרן הברכ"א זי"ע והגראי"ז הינר זצ"ל בהנחת אבן הפינה לתי"ת בטבריה

בדיון על נושאי העד החיסיונות

"להתחזק בהתמדה פשוט בלימוד בלי הרף"...

מתוך מכתב קודש לבנו הרה"ח רבי זעליג זצ"ל

כש"ק היה לו סדר לימוד מיוחד וכבכל ליל ש"ק לפני הקידוש היה לומד משניות מסכתות שבת ועירובין, ובענוותנותו היה תמיד שהדגיד שלנו רבי צדוק הכהן [רבי צדוק היה דוד של זקנתי הרבנית ע"ה] היה לומד לפני קידוש את כל מסכתות שבת ועירובין בגמרא, אבל הוא מספיק ללמוד 'רק' משניות"...

הוא לא יכול היה לראות שמבטלים את הזמן, אני זוכר שאחר מנכדיו הביט כיצד מרצפים את אחד השטחים בישיבה, והודיע עבר שם לשאל אותו בתביעות - נו...אתה כבר יודע איך לרצף, הוא אמר את זה בחיוך, אבל הוא רצה להעביר לו את המסר שחבל על כל שניה.

גם בשהיינו הנכדים מסתובבים בביתו לא העזנו לדבר לידו בשום אופן, אם רצינו לדבר בינינו הייתי נכנסים למטבח ושם מדברים כדי שלא ישמע, אבל לידו מאן דכר שמיה, היה פחד מלדבר לידו, היה פחד מלבטל את הזמן בקרבתו".

היה מרגלא בפומי' הגמרא בסנהדרין (צט:) "אמר ריש לקיש: כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו", ופעם פנה אלי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בבת צחוק: אתה זוכר את הזיידע מרים את קולו בשאגה - אמר ריש לקיש"...

הבן רבי יצחק שליט"א משגיח בישיבתנו הק' בית אברהם לצעירים שהשתתף בשיחה מספר גם הוא על אנקדוטה שמופחת בזכרונו מאז היותו ילד קטן כבן עשר: "היינו עולים לזיידע בסוכות לברך ולהתברך בברכת החג, כל הזמן הוא ישב ולמד ללא הפסק של רגע, וכשנכנסנו פסק מלימודו לכבודנו, סגר את הגמרא, קיבל אותנו לכמה רגעים, ומיד המשיך היכן שפסק, התראה הזה איך שהוא יושב ולומד כל הזמן לא יוצא לי מהראש".

ובלכתך בדרך בשכבך ובקומך

גם לחתנים בתחילת דרכיהם, כשעומדים לבנות את ביתם החדש, היה אומר שאת החיוב של "ושימתם" יקיימו על ידי לימוד התורה בהתמדה. הוא היה מביא סימוכין לדבריו את הכתוב באבות (ו, א) שהלומד תורה לשמה משמח את המקום משמח את הבריות, הרי רואים מפורש - היה אומר לחתנים - שע"י לימוד לשמה אפשר לשמח את בני הבית את הסובבים ואת כולם.

פעם היה נוכח הרבי בסעודת פדיון הבן, כשראה שהציבור נדחק לתפוס מהחלה הגדולה המונחת על שולחן ה'מזרח', כנהוג, הפסיר לאומתם "זכי למה הם מתאמצים לתפוס מסעודת פדיון הבן, משום ששווה לפ"ד תעניות, הרי ד"ף אף הוא גימטריא פ"ד, יש לתפוס ולדחוף אחר דפי הגמרא...

הרה"ח ר' יחזקאל משה שטרנברג ז"ל עבד לפרנסתו כמשגיח כשרות. רבינו אמר לו פעם באחד השיחים שגם בזמן העבודה ישנם זמנים שאפשר ללמוד, לכן יעץ לו לקחת עמו משניות לעבודה, ובהפסקות חמים שאינו צריך לעבוד, שילמד משהו. לימים - סיפר ר' יחזקאל משה - "בזכות לימוד זה נעשיתי בקי במשניות רבות".

ייעץ פעם רבינו ליהודי, שבלכתו בדרך יחזור על פרקי משניות בע"פ, והוסיף שעצה זו שמע פעם מרבו מרן אדמו"ר בעל ה'דברי שמואל' זי"ע, "לצערי איני יודע אפילו פרק אחד בעל פה", אמר לו אותו יהודי, "אם כן תעיד איזהו מקומן", אמר הרבי, "גם דבר זה איני זוכר", התבטל היהודי. לא חס רבינו על זמנו היקר, הוא ישב עמו, ולימד אותו את פרק 'איזהו מקומן' מלה במילה, כדי שיבין את פירוש המילים, וכך יוכל בנקל ללמוד לכל הפחות פרק זה בעל פה. רבינו היה בעצמו מקיים עצה זו, וכשהיה חוזר מבית

הכנסת היה רגיל לחזור עם אחד מנכדיו שהיה מלווהו, פרקי משניות רבים בעל פה, היו נכדים שזכו ללמוד ממנו תוך כדי הליכה בדרכים כמה מסכתות. כן מוצאים אנו במכתביו הוראה לאחד מאנשי שלומו, לדעת פרקי אבות בע"פ, בדי שיוכל ללמוד בדרכים. "גם משניות מסוגלות לטהרת הנשמה. וטוב ללמוד פרקי אבות ולחזור עליהם עד לדעת אותם בע"פ, ובשכבך ובלכתך בדרך הוזרים עליהם. ומכיון שיש כ"כ הרבה מפרשים מראשונים ואחרונים על פרקי אבות אפשר תמיד מזמן לזמן למצוא בהם מרגליות טובות".

יהודי שהתגורר בחיפה הגיע פעם לשוחח עמו, וסיפר שהוא עובד במשרד באזור מגוריו והאווירה במקום עבודתו מבחינה רוחנית לא ראויה ומעיקה עליו מאוד. אמר לו רבינו "תיקח איתך משניות לעבודה כל יום, ומפעם לפעם תלמד משנה אחת".

שו"ע הרב בחור"ק של מרן הברכ"א זי"ע

בשנים שהיה גר בטבריה עוד לפני שהוכתר לאדמו"ר בחבורתינו, כבר היו באים לביתו רבים להתברך מפיו ביום הפורים. באחד השנים הגיע יהודי שהיה רחוק מלימוד התורה, וביקש שרבינו יברכו בענין

מסוים שהיה זקוק לו. פנה אליו רבינו ואמר לו, שאם יקבל על עצמו ללמוד בכל יום לפחות חצי שעה יוכל לפעול בעדו. רבי מתתי לודיא שהיה בעצמו מוכח שם, אמר שאולי גם רבע שעה מספיקה כדי לקבל את ברכתו, אך רבינו בשלו, "אני רוצה שילמד כל יום לפחות חצי שעה".

אחד מאנ"ש הביא את בנו לרבינו כדי שיניח לו תפילין ביום בר-המצוה. כשהגיעו ומעמדו קמיה רבינו, שאל הרבי את הבחור, וכי יודע אתה למה מניחים תפילין? "זכר ליציאת מצרים", ענה הצעיר מפוחד קמעה. וכי יודע אתה למה מניחים תפילין, הקשה הרבי בשנית, הפעם שתק הבחור ולא ענה. אבי אומר לך, הדים רבינו את קולו, "למען תהיה תורת ה' בפיך", זהו התבלית והיעוד של כל יהודי.

הרבי זי"ע היה אומר, שבשבת עיקר היגיעה צריכה להיות על קדושת השבת, ואילו באמצע השבוע צריך להתייגע בלימוד התורה, והיה מסמיך דבריו לנוסח התפילה "וכתוב בהם שמירת שבת וכן כתוב בתורתך".

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א התבטא אודותיו כי מציבו בחז"ל הלשון "משמת רבי יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה, משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה", כן ניתן לומר על הברכ"א, אמר הרבי שליט"א, כי משנסתלק מן העולם בטלה מידה זו של לימוד התורה בסגנון מיוחד ונעלה שכזה, הרי רבינו הברכ"א זכה שכל התורה תהא מונחת במוחו כדבר המומז בקופסא, ברוב יגיעתו בתורה הק' לימוד רצוף וחזרה על הנלמד שוב ושוב.

זכותו הגדולה של הרבי הברכת אברהם זי"ע תגן עלינו, עוצם התמדתו בתורה הק' משוש חייו, תעמוד לזכותנו לטוב לנו, ומה כאן עמד והעתיד עבור קהלנו, אף שם עומד ומשמש, ויעתיד עבורנו להוושע בכל טוב בגו"ר, עדי אור הדש על ציון תאיר בב"א.

הרב אברהם שמעון וינברג

תורה שלמדתי באף

משנתו הייחודית של מרן אדמו"ר זי"ע בחשיבות עמל התורה בשעת קושי וצער ל"ז"ע, וגודל התועלת בלימוד התורה לרומם את האדם מכל קשייו ולהשיב נפשו למנוחתה

פניני עובדות והדרכות

"בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב ויעש ה' אלקים לאדם כתנות אור" (בראשית רבה כ). פירש ב'נתיבות שלום' בשם ספה"ק מאור עינים, שרבי מאיר היה מלמד את תלמידיו כיצד להשיג את האור הגדול שגנוז בתורה הקדושה. מעין הדברים ניתן לומר על תורתו של הרבי זי"ע שכולה "כתנות אור" - כל מצוה וענין בתורה הקדושה מואר באור יקרות ומתפרש במשמעות מאירה ומרוממת.

כך בנושא שלפנינו, במעלת עמל התורה והחובה להחזיק בתורה ולא להרפות ממנה גם בשעת קושי וטירדות - מילדותנו גדלנו על סיפורים ומימרות חז"ל למכביר המפליגים בגודל המצוה. אין תינוק של בית רבן שלא מכיר את המעשה בהלל הזקן ביום השלג, ואין בן ישיבה שלא יודע כי "תורה שלמדתי באף עמדה לי". אולם בתורתו של הרבי זי"ע הדברים מוצפים אלומות אור, בנישה יחודית המרוממת את מצות 'עמלה של תורה', ומשגיבה את זמני הקושי כהזדמנות פז לבוא בהם לתוככי היכלה של תורה.

ניקה לדוגמא את פירושו המפורסם של רבינו החפץ חיים זצוק"ל, שהובא בספה"ק נתיבות שלום לא פחות משלוש פעמים, בביאור הודייתו של רבי נחוניא בן הקנה "אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר", והקושיא מבוארת שהלא גם עמלי הפרנסה מקבלים את שכרם היטב, אלא שבעסקי העולם הזה השכר ניתן לפי התוצאה, ואילו בדברי תורה מקבלים שכר גם כאשר העמל לא הניב שום פרי, כי העמל בתורה למצוה גדול ייחשב גם אם בסופו של דבר לא הביא העמל את תוצאותיו המצופות. מאמר זה היה חביב מאוד אצל הרבי זי"ע, בגלותו לנו את היסוד הגדול שעמל התורה הוא הוא התכלית ואיננו רק אמצעי ודרך טקטית בשביל לזכות לתורה.

בכתנות האור שלו מגלה לנו הרבי זי"ע הבנה מרוממת במשמעות מאמר זה, שמשמעות הלשון "אנו עמלים ומקבלים שכר" היא לשכר הגדול ביותר הניתן לעמלי תורה, שהוא גילוי האור הגנוז האלקי שגנוז הקב"ה לעמלי תורה, וכן הכח שעל ידי התורה ניתן להתגבר על המידות הרעות ועל פיתויי היצר. שתי מתנות אלו אין זוכים בהם בלימוד שאין בו עמל, וזאת בא התבא להודיענו, שעמל התורה מביא ללומד מתנות עצומות שאי אפשר לזכות להם בשום דרך אחרת.

במאמרים רבים ב'נתיבות שלום', ובמיוחד ב'נתיבי תורה' שבחלק ראשון, האריך הרבי מאוד במעלת עמלה של תורה, וקשר לה כתרים רבים. חוט השני שעובר בין הדברים הוא ענין זה, שהמטרות העיקריות שלשמם נתן הקב"ה את התורה לישראל, בשביל להביאם לדבקות בה' ולמדרגות עילאיות ב"עשה טוב", ובשביל "סור מרע" להצילם מלהבה בכח של "תורה תבלין", אי אפשר לזכות לזה אלא על ידי עמל התורה והתייגעות מרובה ואינסופית. משום כך מצות העמל בתורה איננה ענין צדדי כפרט מתוך מצות תלמוד תורה, אלא זהו עיקרו של לימוד התורה, וכשנתן הקב"ה את התורה לישראל נתנה להם על מנת שילמדוהו בדוקא מתוך יגיעה עצומה וקושי גדול.

כך התבטא הרבי כאשר שוחחו עמו בענין הגמרות המבוארות שנדפסו בדור האחרון, כאשר אחד הנוכחים אמר שהגמרות הללו ממתיקים מאוד את הקושי שבלימוד הגמרא, ענה הרבי - "ומי ייתר שלימוד גמרא צריך להיות דבר קל?!"... כלומר, עמל התורה איננו דבר שבדיעבד שיש למצוא דרכים להתגבר עליו, אלא כך היא הדרך המובחרת ביותר ללימוד התורה ולהשגה בתורה. והיה ממשיל זאת על דרך הגפרור, שאי אפשר להציתו אלא על ידי שפשוף חזק, ובלעדיו לא תבער לעולם האש, וכן התורה זקוקה היא מעצם נתינתה להרבה עמל ויגיעה, ובלעדיהם אין אפשרות להבין את דברי התורה כראוי, ובודאי שאין אפשרות להתדבק בקדושת התורה.

פעמים רבות חזר הרבי על דברי מדרש תנחומא הידועים בפרשת נח, בפירוש הפסוק 'כי על פי הדברים האלה כרתי עמך ברית', שהתיבות 'על פי הדברים' מכוונים כלפי התורה שבעל פה, שבה כרת הקב"ה ברית עם ישראל. לפי שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול והיא משולה לחושך, ואין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה, שיש בה צער גדול ונדוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה. לפיכך נאמר 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', זהו אור גדול שנברא ביום ראשון שגנזו הקב"ה לעמלי תורה שבעל פה. והיה מפרש הרבי את דברי המדרש, שכריתת ברית אינה שייכת אלא על ידי הקרבה ומסירות נפש, ומשום כך לא נכרתה ברית התורה ללומדי התורה בנחת ובניקל אלא דוקא לעמלי התורה המנולים עצמם עליה.

"יש בתורה הקדושה כח עליון להשיב נפש"

הוסיף הרבי, שכל התכלית בשיעבוד מצרים היתה לזכך את עם ישראל ולהכשירם להיות מסוגלים לקבל את התורה. והטעם, מפני שהתורה האלקית שמחצבתה בשמי השמים אינה יכולה לשכון בגופים הגשמיים מבלי שיזדככו, לשם כך גם נועדו כל הקולות והברקים והחרדה ששררה במעמד קבלת התורה, לשבירה מוחלטת של הגוף על מנת שהתורה תוכל להיכנס בו. ומעת קבלת התורה ואילך מתקיים הדבר על ידי עמל התורה והקשיים המרובים המצויים בחלקו של כל לומד, שהם מזככים את הגוף ומכשירים את האדם להיות משכן לקדושת התורה.

בהשקפתו של הרבי זי"ע, עמלה של תורה הוא מעיקרי החסידות ומיסודות עבודת ה'. הן ב"עשה טוב" שאין לך סולם המביא לדבקות בה' יותר מלימוד התורה הבא ביגיעה ובעמל, והן ב"סור מרע" שזוהי הדרך היחידה לשמירה על טהרת הנפש וקדושתה. תוכן החיים של איש חסיד הוא לעשות נחת רוח ליוצרו, ואין דבר שחפץ בו הקב"ה יותר מעמל התורה בטהרה מתוך יגיעה ויצר הגוף, כלשון האקדמות "צבי וחמיד ורגיג דילאן בלעותא", וכדברי התנחומא שעמל

הגה"ח רבי משה מידנר זי"ע ואחריו הרבי זי"ע הנחילו לנו את דרך הלימוד

התורה שייך לאלו שאוהבים את הקב"ה בכל ליבם, ועל ידה הם זוכים לראות את אור האלקות.

כמה מעלות רמות נשנו בבית מדרשם של רבנו"ק בסולם לימוד התורה הקדושה בלובביטש ובקובריז תבעו שהלימוד יהיה בלול ביראת השי"ת ובהתעוררות תשובה, לימוד בקדושה ובטהרה, ושלא יהיה חלילה בגדר "ולרשע אמר אלקים" וגו'; ה'יסוד העבודה' זי"ע השריש בנו את הפירוש האמיתי של "תורה לשמה"; רבי משה מידנר ואחריו הרבי זי"ע הנחילו לנו את דרך הלימוד: וכל המעיין בכתיבי תורה' עומד נדהם מעוצם המדרגות העילאיות של דבקות בה' וגילוי אור אלקות שמצא הרבי במצות תלמוד תורה, ולכל אלו באו שורות מספר של הקדמה ב'פתיחה לנתיבי תורה', שם מדגיש כי העולם של תלמוד תורה על כל מדרגותיו העצומות, יסודו הוא בשקידה וביגיעה להמית עצמו בעמלה של תורה, ורק על יסוד זה הולך ונבנה כל הבנין הענקי של העליות והדרגות.

תורה מתוך הדחק

עיקר עמל התורה במשנת הרבי הוא עמל התורה בעין, שלימוד זה תופס לגמרי את המוח ומדבקו בקדושת התורה כמקוה טהרה בלי שום חציצה, חו עיקר מצות תלמוד תורה - לעמול ולהתייגע עד כלות בעומק ההבנה. הקושי הגדול להבין את הסוגיא לא בא כהכרח בגלל שדברי התוס' והרמב"ם שגבו מהבנתנו וצריכים יישוב, אלא זוהי התכלית והכוונה העליונה בנתינת התורה לישראל. גם מצד תוקף העמל והיגיעה, שום קושי נשמי לא ישווה אל הקושי העצום שבכיתות ושבירת המח עד קצה גבול היכולת. כך ראו אצל מרן זי"ע גופו בשבתו על תלמודו, שהיה לומד בעמל ובהוגעה המח באופן מופלא, מתוך התמסרות ויגיעה לשקיעה מופלגת בתורה עד לשכחת עולם ומלואו. עוברות רבות ידועות בגושא זה, ועיד חזון למועד לקבצם יחדיו.

יחד עם מצוות עמל התורה בעין ובהתעמקות, יש חלק נוסף בעמל התורה הנקרא בלשון הגמרא (סוטה מט.) "תורה מתוך הדחק". והמכוון, לעמל והתייגעות בלימוד התורה בשקידה בשעות של קושי וצער ובשעות של טירדות מרובות; עמל והתייגעות ללימוד תורה מתוך תנאי חיים מצומצמים ודחוקים ביותר; והתגברות מיוחדת כנגד יצר הבטלה בזמנים בהם אין חשק להגות בתורה. לימוד תורה בתנאים קשים כאלו מעלתו גבוהה ומיוחדת, ועל פי המבואר ברמב"ם בהלכות תלמוד תורה, רק בלימוד שכזה ניתן לזכות לכתר תורה ולדבקות אמיתית בתורה הקדושה.

בחבורתנו היה מעמד מיוחד ללימוד התורה מתוך הדחק, ודיברו במעלתו גדולות ונצורות. בפרט בלטו הדברים במשנתו של הסבא קדישא בעל 'יסוד העבודה' זי"ע, שהפליא מאוד ברוממות הדברים, ואמר שאם היו יהודים יודעים את הערך של הלומד תורה מתוך הדחק, היו נותנים את כל אשר להם בשביל לזכות לכך. ביטוי מרעיד מצינו בספרו (ח"ב פ"ו ע"ב) - 'הלומד תורה מתוך הדחק אין שכר מופלא עליו כי אם למי שמוסר נפשו על קידוש השם'.

סיפר הרה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל, שכאשר למד את 'מאמר חוקת הפרה' (שנאמרש אותו בספרו חסד לאברהם) התפעל מאוד מגדולת המאמר, עד שהתבטא לפני רבו שאיננו מבין האיך יכולים לכתוב דברים כאלו מבלי רוח הקודש, ענה לו היסוה"ע בענוותנותו: "רוח הקודש - אה... אבל לומד תורה מתוך הדחק הייתי, והלומד תורה מתוך הדחק רוח

אחרוניו זי"ע בחצרו סיום מסכתא של כמה מתלמידי הישיבה, המונה מחרישום ראשון

הקודש שורה עליו".

כידוע שבטרם שהתמנה מרן זי"ע לראשות ישיבת סלונים שרה בביתו ענינית מחרידה, והיו מתענים בני הבית בייסורי רעב נוראים. [גם בספרו (שם) הזכיר היסוה"ע שהלומד תורה מתוך הדחק רוה"ק שורה עליו, ולע"ע לא נמצא לדברים מקור מפורש. יתכן שזהו חידוש שגילה היסוה"ע בעצמו ברוח הקודש ששרתה עליו, ויש שמצאו סמך לדברים בתגא דבי אליהו זוטא (פ"א ופט"ו) שהוזכרה השראת רוה"ק בקשר עם הלומד 'כשור לעול וכחמור למשא'].

מעשה זה היה שגור רבות בפי הרבי זי"ע, והיה מספרו בחביבות יתירה, למען נדע את המבט הנכון לאלו דרגות רוחניות גבוהות ניתן להעפיל בזכות לימוד התורה מתוך הדחק. בשיחתו ביום י"א חשון תשס"ו רמז שהיסוה"ע בחר לו מדעתו להיות את חיי הדוחק הללו, וגם קבע מועד לסיומם של ימי הדחק לאחר שכלו כל הקיצין והרבנית ע"ה לא היתה מסוגלת לסבול עוד את הרעב ואת הבושה. הוסיף הרבי ואמר, ש'כמו שהיה ל'יסוד העבודה' פירוש מיוחד ב'תורה לשמה' כך היה לו גם פירוש מיוחד ב'תורה מתוך הדחק', לא כפי ששגור כיום בפי הבריות שאם חסר לאדם משהו מצרכיו הריהו נקרא לומד תורה מתוך הדחק, אלא דחקות עד דכדוכה של נפש". יסוד הדברים הוא כאמור, שעמל התורה והלימוד מתוך הדחק אינם דבר שכדיעבד, אלא הם תנאי חשוב והכרחי בשביל להתדבק בתורה ולקנותה בעומק הנפש.

במשנה בפרק קנין תורה מובא מאמר רבי יוסי בן קסמא "אפילו אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם - איני דר אלא במקום תורה". מפורסמת הקושיא, שהרי בממון הרב שיקבל יוכל להקים מקום תורה מרכזי ולהעמיד בו תלמידים הרבה, והתשובה מפורסמת אף היא, שבשביל להקים מקום תורה לא די בכסף, וצריך הרבה תנאים מתאימים בשביל ליצור מקום תורה אמיתי. וראוי הרבי זי"ע תזר על האימרה הזו בשינוי קיצוני, ואמר כך: "מקום תורה זקוק לכך שיקימוהו דווקא בסמירות ובעמל מתוך דחק וקשיים, ואילו מקום תורה שהוקם על מי מנוחות בלי שום דאגה כלכלית, אין לו סיכויים רבים להצליח"... אירע פעם שהוקמה ישיבה מסויימת על ידי נדיבים בעלי יכולת שהתחייבו מראש לספק את כל צרכיה, לאחר שנים התגלגל הדבר עד שהישיבה נאלצה להיסגר מחוסר אמצעים. התבטא אז הרבי זי"ע והזכיר את דברי רבי יוסי בן קסמא, וסיפר שכבר לפני שנים חשש האם אותה ישיבה תוכל להיות "מקום תורה" אמיתי, ואף שוחח על כך עם ה'בית ישראל' מגור זי"ע שהצדיק את חששותיו.

ופעם ביום קיץ שרבי במיוחד, כאשר ראה הרבי את בחורי הישיבה נאנקים מחום וכמעט שאינם מסוגלים לפתוח ספר, אמר להם הרבי - "הלא הרמב"ם פוסק שגם בעל ייסורים חייב בתלמוד תורה, ניתנת לנו הזדמנות מיוחדת משמים לקיים את דברי הרמב"ם הללו ולזכות למעלה זו בעודינו בריאים ב"ה, על ידי התגברות על מזג האויר ולימוד תורה מתוך צער וויעה, הבל להפסיד את הזכות המיוחדת הזו"...

והיו לי הלויים

בדור הראשון שלאחר השואה, עדיין לא היה מפותח באה"ק המציאות של עולם הכוללים. הסדר היה - ובפרט בציבור החסידי - שחוץ מיחידי סגולה יצאו כולם לעבודת פרנסתם. הרבי זי"ע פעל בכל הכח להשריש את הזכות הנשגבה להקדיש את החיים לתורה מתוך הדחק, ויצר יש מאין ציבור של בני תורה שבחרו בדרך החיים של "שבט לוי". בעמל ובהשקעה מרובה השפיע על כוגרי הישיבה לבחור בחיי התורה, וכך לאט לאט, עוד תלמיד ועוד תלמיד, עד שהעמיד בחבורתנו את סדר החיים

הזה בצורה מופלגת, כשחלק גדול מהציבור אינו עוזב את ספסלי בית המדרש לאורך ימים ושנים. זכה הרבי זי"ע להקים עולה של תורה ולהעמיד דור של אברכי כוללים ומרביצי תורה, ולהיות הראש והראשון שהכניס אל תוככי עולם התסיסות את ההווי של חיי תורה אמיתיים, וכפי ששיבחו חז"ל "כמה גדולים מעשי חייא".

בשיחותיו בפני אברכי הכוללים הרבה לשבח את מעלת לימוד התורה מתוך הדחק, ונטע באברכים תביעות ושמחה באורח החיים שבחרו בו. כשהיה מדבר בענין זה, מחד גיסא נשא על ליבו את צערם של תלמידי חכמים ודיבר בכאב גדול על קושי האברכים ומצוקת פרנסתם, מאידך רומם את השגתם שיבינו שאין זו מציאות שנוצרה בלית ברירה, אלא כך הוא מלכתחילה צורת קנין התורה האמיתית, פעם התבטא בשיחתו בשיטפא דלישני "ברוך השם בעוונותינו הרבים יונגעלייט לערנען תורה מתוך הדחק", כי בענין זה ה'ברוך השם' וה'בעוונותינו הרבים' כרוכים זה בזה ומשלימים זה את זה... מענין לענין נזכיר מה שאמר פעם לחתן טרם נישואין, כי העולם מלא תלאות וקשיים, ואין אדם שאינו עובר קשיים בעולם הזה, על כן הוא מברכו שכל הקשיים שיזדמנו לו יהיו רק בענייני פרנסה ולא חלילה בדברים קשים הרבה יותר.

היה מספר הרבי תמיד בחסד ה' הגדול, שהמתיק לנו את חיי הדוחק ונתן לנו אפשרות ללמוד תורה בתנאים טובים יחסית, בלי שום השוואה לרעב שהיה מצוי אצל הלומדים בשנות העבר טרם השואה. עם זאת הוסיף ואמר, שלא בטלו כליל חיי הדוחק של לומדי התורה, כי השי"ת חפץ דוקא בלימוד תורה שכזה שאין ערוך למעלתו.

והיה אומר, כי הלויים לא נמנו במנין שישים ריבוא בני ישראל שכנגדם אותיות התורה, לפי שבני התורה "שבט לוי" רשומים בתורה שבעל פה ובעמלה, כדברי התנחומא שחלק התורה בעל פה הוא עולמו של עמל התורה, והמה בבחינת הגוויל שבין האותיות שקדושתו גבוהה מהקלף [ויעויין בהקדמת המב"ט לקרית ספר' בפעלת התורה שבעל פה יתר על תורה שבכתב, שהיא קשורה וכתובה בנשמות צדיקי ישראל].

אדמו"ר זי"ע בחלפוניו

"לחם - יהיה..."

ממעמקי ליבו ידע הרבי היטב עד כמה קשה היא מצוקת הפרנסה של אברכי הכוללים, ועד כמה מעיקים הם דקדוקי העניות. כאשר היה הרבי גופו אברך כולל צעיר בטבריה, באותם שנים מצוקת הפרנסה היתה במימדים אחרים לגמרי, הצרכים הבסיסים ביותר של קיום החיים היו תלויים בעבודת הפרנסה מבוקר ועד ערב, ומי שבחר לשבת ליד הגמרא ולא לעמול לפרנסתו הגיע פעמים רבות לחרפת רעב ממש. הקיצבה הזעומה שקיבל הרבי מישיבת אור תורה, והתמיכה שסיפק לו חותנו ה'ברכת אברהם' זי"ע במסגרת ה"קעסטל", לא היה בהם להספיק כלל למינימום ההכרחי, באותם שנים הרבי זי"ע השחיר עצמו על התורה, ולמד יומם ולילה מתוך קושי ומחסור גדולים. בחום הטכרייני הכבד שלא היה מורגל בו, היה מתייגע שעות ארוכות בסוגיות חמורות שבבבלי ובירושלמי, מתוך חיי רחק ומחסור תמידיים.

בתקופה הראשונה לאחר עלייתו ארצה, אף לא היה שותה כוס מים אחת באמצע שעות הלימוד, כפי שנהג בברנוביץ' בדרכם של חסידי קמאי שלמדו תורה ביגיעת ובזיכוך הגוף, עד שנוכח לדעת שהדברים אינם מתאימים למזג האוויר הטברייני, והתיר נדר קבלתו.

פעם השיח אחד התלמידים לפני ארמו"ר זי"ע את קשיין, שבנו התינוק בזכה במשך לילות שלמים ואינו מניח לו לישון. שאלו הרבי: "מה היינך עושה בשעה שאתה מנענע

נראים מרן אדמו"ר זי"ע והגה"צ ר' אשר זושא טרנר זצ"ל - סבריה הרצ"ט

את עריסתו?", כשנענה מפי התלמיד שהוא קורא אז את העיתון, עוררו הרבי דרך מעשה, וסיפר לו שכאשר היה הוא מנענע את עריסת בנו בכורו (והוא מרן אדמו"ר שליט"א) בסבריה - היתה לו אז מסכתא זבוזים קטנה שהתחזיקה ביד אחת ובה הגה בשעת הטיפול בילד. מפי בני הבית שמענו, שכך היתה דרכו בעת הטיפול בכל הילדים מגדול ועד קטן, ולאו דוקא בבנו בכורו כפי שסיפר דרך העלמה.

לאחר שנים מספר מעת נישואיו, התגברה העניות בביתו עד שבאו מים עד נפש ממש. על אותם שנים סיפר הרבי זי"ע כך:

"שנות מגורי בסבריה היו שנים קשות מאד ודחקות הפרנסה עלתה למעלה ראש, ואידע פעם שהגיע מצב שממש כלו כל הקיצין ולא יכולתי לסבול יותר את הדחקות, והיתה לי מחשבה שאין ברירה ועלי לצאת לחצי יום להשתכר במלאכה, וכתבתי על כך לאבי ז"ל. הוא השיב לי במכתב ארוך מאד, שבו העמידני בעיקר על רום ערכה של תורה וגודל הענין של הלומד תורה מתוך הדחק. כשקיבלתי את המכתב פרשתי לפינה וקראתי שוב ושוב את ששת דפי המכתב, והרגשתי שהמכתב הזה ממש הציל את חיי, שמעתה כבר אינני מסוגל לווותר אפילו על חצי יום של לימוד התורה".

באמצע שנת ת"ש, מיד כשנסתיימה תקופת ה"קעסטל" שקיבל מחותנו, זכה הרבי לשנה ותצי של הרבצת תורה מתוך חיי נחת, בעקבות המינוי שקיבל בראשות ישיבת חב"ד בתל אביב. אולם בראשית שנת תש"ב, כשהקים את ישיבתנו הקדושה, שוב שבו שנות הרעב, ושוב זכה ללמוד 'תורה מתוך הדחק' בהידור גדול, טרם הקמת הישיבה, כששאלה אותו הרבנית הצדקנית ע"ה האם יהיה לנו תמיד לחם לאכול, השיב לה הרבי זי"ע "לחם יהיה, אולם איני מבטיח לך שיהיה במה ללפת את הלחם"... ואכן תנאי החיים היו קיצוניים בדחקותם, מה שלא מנע מהרבי לשקוע בתורה בכל כוחו במשך כל סדר היום העמוס.

בימים ההם - העשור הראשון להקמת הישיבה, היה הרבי טרוד במשך כל כ"ד השעות מעת לעת בחבלי היצירה של הישיבה. צורת הנהגתו באותם שנים - במסירות נפש מוחלטת וביגיעה שאין לה סוף - כמעט ואין לה את וריע בתולדות עולם הישיבות. באותם שנים שימש הרבי במגוון תפקידים קשים כאחד, ושימש למעשה לתלמידי הישיבה כראש ישיבה וכרבי, כמגיד שיעור וכמשגיח, כאב רחמן וכחותל דמעות, וכן בכל תפקיד נוסף לפי הצורך. בכל יום מסר לפחות שיעור יומי אחד שנמשך בין שעתיים לשלוש שעות, בנוסף לשיעור כללי שני פעמים בכל שבוע, ולשיחות חיזוק והדרכה בלי סוף לכלל ולפרט. שעות רבות במשך היום הוקדשו להכנת השיעורים הבהירים והעמוקים, ולהחזקת העול העצום של כלכלת הישיבה, ואף לסידור הפרטים הטכניים הקטנים, הכל השתרג על צווארו השחוח, עד שלקה במחלתו ונאלץ לשנות את דרכו המופלאה. מרן אדמו"ר שליט"א מספר מזכרונותיו, שבאותם שנים היו פעמים רבות שלא ראה את אביו משבת לשבת, כי היה יוצא מהבית בשעת בוקר מוקדמת ושב לאחר שכל בני הבית נמו את שנתם. וכפי ששמענו עוד מאדמו"ר שליט"א: 'אמא שלי היתה מתבטאת על המחיר ששילמה באותם שנים "על גבי חרשו חורשים", ואני מוסיף ואומר זאת גם על עצמי "על גבי חרשו חורשים" - מחיר כבד שילמנו למען תקומתה מחדש של תבורתנו'.

כשהיה שב הרבי מן הישיבה אל דירתו העלובה שבחזקבי שוק מאה שערים, היה כל כך מותש וחלש ממלאכת הקודש, עד שכמעט ולא עמדו לו כוחותיו. הבחורים שהיו כרוכים אחריו, נהגו "לתפוס" אותו בדרכו ולהתייעץ עימו

בשאלותיהם. ולעתים היה הרבי מבקש מראש מהרח"ת ר' אהרן אידלשטיין ז"ל להמתין לו וללוותו, כי לר' אהרן היתה את התבונה להכיר בחולשתו של ראש הישיבה וללכת עימו בשתיקה...

אף אחד מבני הישיבה לא דמיין, כי כשבא הרבי לביתו אינו הולך לנוח ולאגור כוחות, אלא הוא מנצל את שעות השקט והרוגע בכדי להיצמד לדפי הגמרא בכל שאריות כוחותיו. רק בני הבית ראו זאת והשתאו, האיך תמיד בכל שעות היממה שמעו מפיו את נעימת קול התורה: בשעות ליל מאוחרות, בימי שישי ובשבתות, בימי בין הזמנים, או בכל הזדמנות אחרת בה שהה בבית, תמיד היתה לילדים חווית ילדות אחת "אבא לומד!", כמין "קוד" פנימי היה לילדים שהיו מזכירים תמיד בכל ענין "אבא לומד" "אבא לומד"...

וכך במשך כל השנים. קשיים רבים ועצומים היו מנת חלקו של הרבי, רבים מהם אינם ידועים כלל לציבור אנ"ש. בכל אותם מצבים קשים וייסורי ארץ ישראל שעברו (בהארוכה של חתנו הגרביא ויש), התדבק הרבי בלימוד התורה בכל כוחו ובכל עוז, ואף יותר מבזמני שיגרה, כי אין התורה נקנית אלא ביגיעה, ואין עצה אחרת להחזיק בה בזמן קושי חוץ מעצת התורה.

בעיקר - ויותר מכל - מסר הרבי את נפשו על שיעוריו בישיבה. במצבי קושי איומים, ואף בימים של חום גבוה, התאמץ מאוד שלא ייפגע תלמוד תורה דרבים. זכור יום קשה במיוחד, בו נמדדו לרבי 40 מעלות חום ל"ע, והיה זה לאחר הולדת בתו ביום בו הוצרך להוציאה מביה"ח, הרבי לא וויתר על שום תפקיד, הביא את היולדת ובתה אל הבית, דאג לכל מחסורם, ומיהר אל הישיבה למסור שני שיעורים יומיים, בלי שום ויתור בגלל השלהבת המלהטת של החום הגבוה.

רפאות תהי לשריך

ידוע לכל הנהגתו הפלאית של הרבי ז"ע בתקופת מחלתו בשנת תשי"ג, האיך החזיק את הישיבה ואת הבחורים מתוך מיטת חוליו, והאיך ניצל את הזמן לעריכת הספר הקדוש 'בית אברהם'. פחות ידוע הוא החלק של מסירותו ללימוד התורה בקושי וביסורים, אשר גם בעת שתקפו ייסוריו וכבד חוליו לא מש מתוך האוהל. כבר בימים הראשונים לאחר אישפוזו, בעוד נשמתו תלויה על בלימה ממש, התקינו לו על מיטתו כמין "סמנדר" והביאו לו מביתו את ספריו, וכך למד תוך שכיבה במיטה, עד שלאחר שבועות ארוכים התירו לו הרופאים לרדת מעט מן המיטה, ויכל סוף סוף ללמוד בישיבה על יד השולחן. כשיכל שקע בלימודים עמוקים כהרגלו, וכשתש כוחו למד משניות בהספק ובהבנה. בכריכי המשניות שבביתו, נמצאים עד היום עדויות ותזכורות מתקופת מחלתו.

במכתב לתלמיד שנכלא בבית האסורים (בחלש מכתב ירלחת), לאחר שמזהירו מסכנות רוחניות המצויות למכביר במקום זה, ומהסכנה הגדולה יותר והיא שברון רוחו, מציע לו הרבי פתרון מנסיונו: 'והעצה להנצל מכל זה היא אך ורק אחת, שאוכל להגיד לך מצד הנסיון **שעל ידי זה החזקתי מעמד במחלתי הממושכת עת הרגשתי כי עולמי מתמוטט תחתי, והיא - ללמוד הרבה**, והוא כרטיה על הלב המרפאת ומחזקת בכל עידן ועקתא... והייתי מייעץ לך שתתחיל מיד ללמוד הש"ס לכל הפחות שבע דפים ליום... ותורה מגני ומצלי שתצא עוד ברווחים גדולים'.

אדמו"ר זי"ע בחצר ביתו של חותנו ר' שלום אליעזר ויים ז"ל בחתן יחזקאל בעת כתיבת השיעור

אירע פעם שהתפרץ חולי מדבק ל"ע בביתו של הרבי זי"ע, והוצרכו לשלוח את הילדים מן הבית למשך תקופה, אל בית הדודים הרה"ח ר' פנחס קופילוביץ ז"ל ורעייתו הצדקנית ע"ה. נקל

לשער את המתח בבית בעת פיזורו הבהול, אריזת הבגדים, סידור כל הענינים הנצרכים, ומעל הכל הדאגה לשלום החולים ולשלום הבריאים. הרבי ז"ע פיקד כמובן על המלאכה, ובעיקר השליט רוגע ושלווה, אולם בין לבין, כשהתפנו מעט רגעים, חזר מיד אל הגמרא האהובה. הזכרון המפעים הזה של המתח והאריזה המשולבים בקול התורה - זכורים עד היום בקרב הנוכחים, וחרטו רשימה של קדושה בנפשותם.

תמונה מעוררת יראה, בלימוד מתוך "זכור מסיניך" שבמסכת תמורה!

לאורך כל שנות הנהגתו בראשות הישיבה ולאחמ"כ בנשיאות העה"ק, הרי מלבד כל השעות שהוקדשו באופן רשמי ללימוד התורה והרבצתה, ומלבד כל ה"תמש שעות בלי הפסק" הידועים, גם היתה לרבי מומחיות מיוחדת לנצל כל רגע פנוי ללימוד התורה, בתוך כל עבודת הקודש וטירדות הכלל והפרט. באמנות ההסתרה שלו, פעמים רבות לא חשו הסובבים כלל האיך הוא שקוע בלימוד התורה ובעבודת ה' בעודו מדבר עימם, נושא את משא חייהם כנשוא האומן את היונק, ויחד עם זאת תרהוריו לעילא סליקו. גם מאמצים מרובים השקיע לבל ידעו הסובבים את יגיעתו בתורה, כפי שהעיד הגה"ח ר' דוד וינברג זלה"ה שראה פעם בעיניו האיך הרבי עוטה על עצמו ארשת ישנונית בבואו אל הדיצע'ן בליל שבת קודש, לבל יכירו כי סיים עתה סדר "תמש שעות". רק פעם אחת חרג ממנהגו וגילה באוזני הרה"ח ר' שמעון סורסקי ז"ל, שאת השיעור הכללי של השבוע חידש על גרם המדרגות של קומת הפנימיה, כשהתעסק שעות ארוכות בחוליו של אחד הבחורים וסר לחדרו לבדוק בשלומו.

סיפר הגה"צ רבי ישראל לוריא שליט"א: יכולני להעיד, כי בכל עשרות השנים ששהיתי במחיצת חותני ז"ע, לא ראיתי אצלו מעולם שום רפיון ואפילו רפיון קל. זכורני במיוחד תקופה של כמחצית השנה בה סבל ממחלת ריאות קשה, ולא מסר שיעורים בישיבה כלל. הייתי בא אז לביתו מדי יום, ולומד איתו במשך כל שעות לפני הצהריים. מלבד לימוד התורה והסוגיות בהם עסקנו, למדתי ממנו אז בעיקר את הדוגמא האישית, להפנים שאין שום מציאות של "רפיון" כלל, וגם חולשה או מחלה אין בהם בכדי לרפות ידיים.

תיאר אאמו"ר הגה"ח רבי שלמה ויגברג שליט"א, שמצא פעם את הרבי ז"ע שקוע בתלמודו בעיצומו של יום הפורים, לאחר שנסתיים מעמד משלוח המנות. לתומו שיער שהרבי עסוק עתה בלימודים קלים יותר, מחמת קדושת היום ומחמת כל העומס העצום שהיה נתון בו ביום זה. כשנגש עמו בדברים, גילה כי הרבי שקוע בלימוד עיוני בעומק הסוגיות. פעם כשביקש הרבי לעודד אברך לשקוע בתורה בשלמות, סיפר לו סיפור מעין זה, אולם לא אודותיו אלא אודות יבדלח"ט מרן אדמו"ר שליט"א... היה זה כאשר סר פעם הרבי ז"ע ביום הפורים לביקור בבית אדמו"ר שליט"א לראות את שלום הטף. כמנהג היום היתה ההמולה בבית גדולה מאוד, כשתיפש הרבי ז"ע את בנו מצאו שקוע בתלמודו ומוקף בערימת ספרים עד שכמעט ולא ראו את ראשו.

מרן בעל 'בית אברהם' ז"ע בירך את הרבי ז"ע שילמד שעות רצופות בלי הפסק בשנות הזקנה המאוחרות, בהיותו בבחורות שמונים או אף יותר מכך. ואכן, גם בחולשתו עוד עסק הרבי בלימודי שעות רצופות, ביגיעה והתמסרות שאין להם גבול. גם בשנותיו האחרונות ממש, כאשר ייסוריו וכאביו היו כמעט מעבר לכח אנוש, מתוך חולשתו העצומה הטמין עצמו בדפי הגמרא ולא עזבה עד יומו האחרון. לפני באי ביתו ואדמו"ר"ם שבאו לבקרו, התאונן לא פעם בכאב גדול, כי מחלתו מונעת ממנו ללמוד תורה באופן הראוי, וקוק הוא לרפואה למען יוכל לשוב ללמוד תורה כרצונו. בשלהבת אש קודש הביט אל הגמרא ואמר "יעדען ווארט איז אלוקות, יעדען תוספות איז אלוקות", והיה זה לשומעים בבחינת "קצת להודיעותא" בקשר האהבה אל התורה ואל נותן התורה.

עיקר לימודו היה אז במסכת בכורות. היה זה בערך בשנת תשנ"ו, כאשר הגיעו בסדר הדף היומי ללימוד מסכת בכורות, שינה

לפתע את דרכו מימים ימימה ללמוד את סדר הדף היומי יחד עם כל מקהלות ישראל, והתעכב באריכות יתרה בלימוד מסכת בכורות החמורה ביגיעה ובהתעמקות. פעם גילה את סודו, כי בצעירותו לא הספיק ללמוד מסכת זו בהתעמקות הרצויה, ו'איך אעלה אל אבי שבשמים ומסכת בכורות אינה בידי".

אשריך בעולם הזה

שנינו בפרקי אבות "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". הודיענו חז"ל, שמי שעמל בתורה מתוך חיי צער של פת במלח ומים במשורה, לא די לו בחלקו הגדול המזומן לו בעולם הבא, אלא גם חייו הגשמיים בעולם הזה המה מאושרים ומלאים שמחה. הדברים נראים כמובן רחוקים מן המציאות, כיצד ניתן לכנות חיי צער קשים בתואר "אשריך בעולם הזה", וכבר האריכו בזה המפרשים.

בין בתרי ספרי נתיבות שלום מצינו כמה ביאורים במאמר זה. בין הדברים כתב, שהמכוון למי שזכה להביר את האושר הגדול של לימוד התורה, שכל התענוגים שבעולם הם כאין וכאפס לעומת התענוג הרוחני הקדוש של קנין התורה באמת. אצל אדם כזה שמשקיע את כל תשוקתו בתורה, כל חיי הצער אינם מפריעים לו כלל, כי יש לו תענוג כזה מהתורה הנבלעת בדמיו, עד שכל היסורים וכל הצער והעגמ"נ אינם מפריעים לו, ובכח התורה מתגבר על הכל.

הרבי זי"ע בשיעור כללי

יהרי אליבא דאמת, העולם הזה הוא עולם התלאות והצרות, ובכלל אי אפשר להיות בו מרוצה, כידוע ש'אין אדם מת וחצי תאותו בידו' ו'מי שיש לו מנה רוצה מאתים', כל כמה שאדם ממלא תאותו ומשיג יותר את מאויין חסר לו עוד יותר, והדרך היחידה להיות מאושרים באמת בעולם הזה היא על ידי בחירה באורח חיים של "חיי צער תחיה ובתורה אתה עמל".

עוד הוסיף בכמה מקומות בכוונת המשנה, שגם בכל ענייני החיים הגשמיים האדם רק ירוויח טובה מהלימוד מתוך הדחק, ואם בדרך כלל 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' אבל על הלימוד מתוך הדחק מקבלים שכר כבר בעולם הזה, ולפום צערא אגרא.

אל פתחו של הרבי זי"ע התדפקו בכל עת בחורים ואברכים שהתלוננו על קשיים בלימוד התורה. כידוע לצערנו לכל, מצות לימוד התורה איננה מן המצוות הקלות, והרבה קשיים ומפריעים עומדים בפני הלומדים ומקשים עליהם את הלימוד. כידוע מצדיקים, היצר הרע משקיע את עיקר כוחותיו במניעת לימוד התורה, להגביר את העצלות ולהחליש את כח הרצון וההתמדה. גם אצל בני תורה שכבר קנו בנפשם את מידת ההתמדה, תמיד ישנם "ימי שנאה" (כלשונו של רבינו צדוקה הלוי בספר הישרים), "ימים שבהם האדם מרגיש שאינו מסוגל ללמוד בגלל קשיי ריכוז ודאבון נפש.

לאברכים בעלי משפחות, מתווספים בדרך כלל קשיים נוספים בלימוד התורה בגלל תנאי החיים, טירדות הפרנסה, צער גידול בנים, וכיוצא בזה. וכפי שדקדק הרה"ח ר' מרדכי יחיאל לוריא ז"ל בלשון הרמב"ם "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה - בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו עני המחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה", שמשמע מסדר הדברים שהקושי הגדול ביותר הוא לבעל אשה ובנים, שכן כל מציאות חייו התמידית היא כמחיצה של ברזל המפריעה לשקוע בתורה ולשקוד בה כראוי.

כנגד כל זה, אחת היתה עצתו של הרבי זי"ע - "החזק בתורה אל תרף", להתגבר כארי ולהתחבר אל התורה דווקא בשעת

קושי, מתוך הכרת הערך הנשגב של לימוד התורה מתוך הדחק, ולהכיר בכך שהקב"ה שלח את כל האתגרים על מנת שהאדם יזכה לתועלת גדולה ברוחניות ובנשמיות, על ידי שיתאמץ בתורתו בזמנים שכאלו.

בכל עת שדיברו בהיכלו של הרבי זי"ע אודות קשיי הפרנסה או שאר הקשיים המפריעים ללימוד התורה, המסר הברור שנשמע תמיד היה "אשריך בעולם הזה" - גודל הזכות העצומה שניתנה ממרום ללמוד תורה דווקא מתוך קושי ודוחק, וגודל הזכות בכל הקריבה למען לימוד התורה, ובכל התגברות על יצר הבטלה ולימוד מתוך איתכפייא מכלי טעם ורצון. היה מחדיר הרבי בשומעים את ההרגשה כי "טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך", ומטעים בלבבם את ההכרה שהקושי הניצב בפניהם אינו אלא הזדמנות פז לזכות לתורה מתוך הדחק, וחבל יהיה אם לא ינצלו את ההזדמנות הנפלאה. וכמליצתו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בביאור מאמר חז"ל "החש בראשו יעסוק בתורה", שמי שחש בראשו קיבל בזאת מתנה גדולה מן השמים - לזכות ללמוד את תורת ה' מתוך קושי ומכאוב, וחבל לבזבז מחנתו של מלך.

בני תורה רבים סיפרו בסגנון דומה, שכששטחו בפני הרבי אודות אתגר וקושי שפקד את מעגם, הרגישו היטב בפני הרבי את ה'עמו אנכי בצרה' בכאב ובאהבה, אך יחד עם זאת שמעו מסר חד וברור: 'איצטער איז די צייט' להרבות תיילים בתורה פי כמה וכמה. לא פעם אירע כאשר שבא מישהו להתייעץ אם לעזוב את הכולל מרוב הקשיים השונים ובעיקר מחמת הדוחק הכספי, שכשיצא האברך מן החדר לא הבין כלל מדוע היה לו רצון כזה, לאחר שקיבל מהרבי מנת חיזוק בחשיבות העצומה של תורה מתוך הדחק.

לעתים היה מניב לאברכים שהתלוננו על קשיים בלימוד, שזה סימן שהתורה שלנו רצויה בעיני השי"ת ודוקרת מאוד בעיני הסט"א, ואבוי לנו אם היצה"ר היה מניח לנו לשבת וללמוד יומם ולילה, שלא היה זה סימן טוב כל כך בעבורנו...

ככלל, את העצה הגדולה ביותר להתגבר על היצר ולשקוד בתורה, ראה בכך שהאדם יחשיב יותר את לימודו וישריש בקרבו את מעלת ההתמדה בתורה. היצר הרע מטמא את עינינו שלא נכיר בגודל חשיבות רגע אחר של תורה, ואילו היינו מכירים את האושר והזכות העצומה שבלימוד התורה לא היה מקום אף לא לרגע קטן של בטלה. וכלשונו ב'נתיבי תורה' - 'הדרך האמיתית לקנין השקידה היא על ידי התעמקות והתבוננות בגודל חשיבות ערך מדת השקידה, ואושר החיים שמשיגים על ידה להגיע להיות בן תורה שלם, ולתוכן פנימי הנותן סיפוק בחייו, ועד לכותר תורה ולרום המעלה שאדם מסוגל להשיג. מתוך התבוננות זו הרי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וירדוף אחרי שקידת התורה כרודף אחרי סמא דחיי, וכל הקרבה עצמית לא תהיה קשה עבורו בעת שיודע שעל ידי זה ישיג את האושר הגדול בחיים".

כמו כן לגבי הקשיים הידועים של אברכי הכוללים במסגרות הלימוד וברכישת קניינים בתורה כאוות נפשם, עצתו של הרבי זי"ע היתה להחדיר בנפשם את אושר החיים של חיי תורה, וכדבריו ב'קובץ שיחות' שמי שיש לו הכרה בערך לימוד התורה אינו סובל מחוסר סיפוק והיעד דחף בלימוד, שעצם לימוד התורה הוא הדחף הגדול ביותר בעבורו, אין לו שום הבדל מה הוא לומד ומה תנאי המסגרת, רק עצם התורה וטעם מתיקותה הם מקור המשיכה שלו לשקוע בתורה בשלמות.

כי היא לנו עוז ואורה

בתורתו של אדמו"ר זי"ע התפרש מאמר חז"ל (תענית ה:) 'יעקב אבינו לא מת', כלפי כח התורה מידתו של יעקב אבינו, שכח התורה לא שייכת כו בחינת מיתה, וכל קושי ונסיון קשה ככל שיהיה, גם כאשר שום עצה רוחנית אחרת איננה מתאימה לחומר המצב, תמיד יש בכח התורה להוציא את האדם מן הבוץ ולהושיעו ממצוקתו. כך אמרו בגמרא (שבת פח:) 'תורה מגני ומצלי', ומבואר שם בגמרא שיש כח מיוחד בלימוד התורה דייקא ולא בשאר המצוות, להציל את האדם מן היצר הרע ומכל הפוריעניות שבעולם.

בכל קושי גשמי או רוחני - התורה היא חבל הצלה חזק המתאים לכל טובע, והדבקות בה היא העצה הטובה מכל להמתיק את כל הקשיים. זו העצה למי ששיערי לבבו סגורים בתפילה וביום השבת קודש, וזו העצה למי שהיצר מתגבר עליו בכל ענין שהוא - התורה היא לנו עוז ואורה ומקור פתח הישועה.

במיוחד אמורים הדברים כעצה למידת השמחה, שהתורה יש בה כח עליון להשיב את הנפש ולהחדיר את האדם לשמוח בחלקו. ואף במצבי הרוח המדוכאים הקשים ביותר - העצה היא רק להרבות עוד ועוד תורה עד שזוכים לצאת מן המיצר. היה חזר הרבי על מה ששמע מהרב מז'יטומיר זצ"ל, שפעם בא לפני מרן בעל 'דברי שמואל' זי"ע והשית לפניו את דאגות חייו. השיב לו ה'דברי שמואל', שכאשר יש לאדם דאגה קטנה, עצתו שילמד דף גמרא, באם מדובר בדאגה גדולה יותר - עצתו שילמד שני דפי גמרא, ובאם מדובר בדאגה קשה מנשוא - ילמד שלשה דפים. לאחר שלשה דפי גמרא, יכול כל יהודי להתחזק ולהתגבר על כל קושי שבעולם. בעודו בחור בברנוביץ', ניסוהו פעם מן השמים ובאמצע שעמד בתפילה שמעו אוזניו הק' דיבורים שאינם מהוגנים. לא ידע הרבי את נפשו, עד שנזכר במאמר ה'דברי שמואל' ולמד כמה דפי גמרא, על ידם שכח הכל וחזר למעמדו כבתחילה.

בהזדמנות סיפר הרבי את ששמע מרבי משה מידנר זי"ע, על אחד הצדיקים המפורסמים, שנגזרה עליו מן השמים נפילה וירידה בעבודתו הקדושה, ובאותה עת לקח את עצמו לשקידה בתורה, עד שעבר המשבר ועמד בנסיון בגבורה. ואמרו צדיקים, שמן השמים הזמינו בליבו את העצה הטובה הזו - להשקיע עצמו בתורה, כי לפי גודל הנסיון שום עצה אחרת לא היה יכולה להועיל בעדו.

ועוד סיפר, כי לפני שנתמנה הגה"ח רבי מתתיהו פידל הי"ד לנהל את ישיבתנו הקדושה בברנוביץ, התפרנס בכבוד מעסקים רבים שניהל בתבונה, עד שביום מן הימים התהפך עליו הגלגל והפסיד את כל הונו בעסק רע. הצער ועגמת הנפש היו קשים מנשוא, בעיקר בגלל כספי צדקה רבים שהופקדו אצלו למסחר וירדו כולם לטמיון. מה עשה אותו חסיד? הלך למצוא מזור לנפשו בין דפי הגמרא, והסתגר ימים ולילות בבית המדרש בשכחת עולם ומלואו. כך במשך שלוש וחצי שנים השיב את נפשו בעסק התורה, עד שקראהו רבי משה מידנר והפקיד בידיו את ניהול הישיבה.

מכתב מפעיל הנהלת ישיבת 'תורת חסד' בהתיעצות מנהל הישיבה רבי מתתיהו פידל הי"ד

כבר הזכרנו לעיל את עדות הרבי במכתבו, שבעת מחלתו האיומה בשנת תשי"ג הרגיש שעולמו מתמוטט תחתיו, ועצה אחת עמדה לו - שלקח את עצמו ללימוד הרבה. וכך שמע אחד התלמידים מפי הרבי, שכאשר לקה באירוע מוחי ל"ע בשנת תשמ"ו, לקח עצמו לתקופה מסויימת של השתקעות כפולה בתורה, ורק כך הצליח לחזור לכוחותיו כמימים ימימה.

אירע פעם לאחד מהעילויים שבחבורתנו, שמצא עצמו מסובך מאוד בנבכים שונים שהעיקו לנפשו, עד שכל עתידו הרוחני והנפשי היה נתון בשאלה. אמר אז הרבי זי"ע, שבאם יקח את עצמו לשקיעה מוחלטת ושלמה בתורה, בסדר גודל של כח"י שעות ביממה, מובטח הוא שכל הבעיות יסתדרו ויראה רק בטובה, וכך לכל בחור העומד במיטב שנות הבחרות ומצירים שונים מעיקים על נפשו, באם יקח עצמו להתמדה מופלגת ושלמה ירגיש מאליו כי נפתחים בערו כל השערים.

כך גם בנוגע לכללות החבורה, התבטא ואמר שכל מניע וכל מפריע, כולם יתבטלו באם הציבור יתחזק יותר בלימוד התורה. וכפי שאמר בשנתו האחרונה בשיחה יוקדת אש עם הגה"ח רבי מאיר לוריא שליט"א, שבאם חסידי טלונים יקחו את עצמם יותר לתורה, יפתחו כל השערים ויהיה זה ציבור אחר לגמרי. היו הדברים כעין צוואה לדורות, כי כח התורה הוא הכח הגדול ביותר שיכול לרומם את הציבור, לאורה ניסע ונלך עד סוף כל הימים.

"בן תורה לשעה אחת"

הגה"ח רבי משה אברהם ברזובסקי זצ"ל וזיע"א

לא רק אברכי הכוללים מצווים ללמוד תורה מתוך הדחק. גם אצל בעלי בתים העסוקים בפרנסתם וקוב עים עתים לתורה, מצויים לא מעט קשיים וטירדות המפריעים את הלימוד, ואולי אף יותר מאשר אצל יושבי האוהל. הרבי זי"ע הרבה לעודד ולחזק את הציבור שישמרו על חוק לימודיהם בכל קושי ושעת צרה, ולבל יתנו לקשיי החיים וטירדותיהם לפגוע בזמנים היקרים מכל המוקצבים לתורה. בכנסי חיזוק שונים עורר על הצורך שיהיו שיעורי התורה קבועים אצל האדם כחוק בל יעבור, ולא ייבטלו גם כשנצרכים הם כמעט למסירות נפש ממש. ובהדגשה יתרה שקביעת העתים לתורה צריכה להיות מתוך השתעבדות מוחלטת אל התורה, וכמו שכל חסיד בכל מצב צריך להיות לכל הפחות פעם בשבוע "חסיד ליום אחד" - להקדיש את יום השבת לעבודת ה', כמו כן צריך כל יהודי להיות "למדן לשעה אחת", שלכל הפחות שעה אחת ביום יהיה שקוע בתורה באופן הראוי [מכלל הדברים, פעל והדריך ששיעורי התורה בבתי מדרשנו יהיו ככל הניתן באופן של לימוד בהבנה ולא לימוד שטחי].

בשיחה לחניכי הישיבה בארה"ב אמר: "בלי קשר לתורה אי אפשר ליהודי לחיות חיים רוחניים, וקשר עם התורה אינו נקנה אלא כאשר בשעה שמוקדשת ללימוד הריהו מחובר וקשור לתורה, ובאותה עת הוא ממש כבן תורה, שהתורה נבלעת בדמיו, כל אחד לפי ערכו".

בנושא זה של ההשתעבדות לתורה לאלו שעוסקים בחיי המעשה, היה לו למורה דרך אביו החסיד הקדוש רבי משה אברהם ברזובסקי הי"ד, שהיה בעל קשרי מסחר מסועפים, ובנוסף גם אחז ידו בעסקי ציבור שגזלו ממנו שעות מרובות, ועם זאת שמר בכל משמר על חוקי לימודיו הקבועים והארוכים. היה מתאר הרבי מזכרונו, האיך היה חוזר אביו הביתה בשעת ערב מאוחרת עייף ותשוש לאחר יום שלם של מסחר וטירדות, ולא פנה אל יצועו עדי השלים את כל סדרי הלימוד שהיה רגיל בהם, בהתאמצות גדולה להתגבר על העייפות והחולשה. תיאר הרבי, שכילד נכמרו רחמיו על אביו, ולא יכל לראות את הקושי והמאמץ שלו, והמחזה השפיע עליו והחדיר בקרבו את ההכרה כי שום קושי בעולם איננו סיבה להרפות מחוק הלימודים הקבוע.

טרם שעלה הרבי זי"ע לארץ ישראל, קיבל מאביו מסר מרומז בהכרח ובנחיצות של לימוד התורה בכל יום, ואמר שהרגיש שהיתה זו כמין "מתנת פרידה" שמסר לו אביו, למען ידע בתחילת חייו שאין שום מציאות בעולם שיעבור יום שלם בלי לימוד התורה, בכל קושי שלא יבוא ואף בטירדות הקשות ביותר מוכרחים למצוא את הזמן לתורה הקדושה, וצריך להיות מושרש בלב שיום בלי לימוד התורה הוא כמו יום בלי הנחת תפילין חלילה.

שביבי אור וזוהר מעסק התורה של רבוה"ק ותלמידיהם בימי צר ומצוק

הרב מרדכי יחיאל ברצ"ה לוריא

אמרו רבותינו, מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים - ישיבה עמהם... במדבר - ישיבה עמהם... ועוד אמרו ז"ל על ההר חמד אלוקים לשבתו, שנקרא הר סיני, מפני שממנו ירדה שנאה לאומות העולם.

וכך - שלוובות האחות אל רעותה צעדו יחדו התורה - הישיבה שלא פסקה מאבותינו, ולצידה - אותה שנאה שורשית וחסרת תוחלת של אומות העולם, מלחמת הטוב והרע, רוח מול גשם, אבוריות תהומית מול רחמנות, אצילות, ושלימות.

ובעתות בהן גברה השנאה, אותם ימים שנרשמו בדפי ההיסטוריה של העם היהודי באותיות של דם, אש ותמרות עשן, סירבו בני התורה להיתתק מציר חייהם ומקור חיותם. פעמים התחזקו הם באמונת אומן ובטחון עז בצורם, שמילאוף את נפשם בתעצומות להתרפק על אותיותיה, ולהתעטר לעמקי סודותיה ללא חשש ומורא, פעמים חפצו בהגנה השמיימית אותה נחנת התורה למאשריה ועוסקיה כמאמר חז"ל "תורה מגני ומצלי", ופעמים אף "כבלות הכלי ל"ע, חשו כי עיקר חיותם היא אך ורק בתמיהה הסוערים ואי יכולים הם לנתק עצמם הימנה בשום אופן ופנים

המלחמה הראשונה בה מציבו את עוצם חשיבות עסק התורה, היתה מלחמת יהושע בערי הכנעני, אז נגלה בפניו שר צבא ה' כשחרבו שלופה בידו וטעמתו בפיו, "עתה באתי..." על שבטלתם תלמוד תורה בעת הלילה שאיכם נלחמים בו", על כן מציבו כי בליל המצור הבא שהטילו ישראל על העיר 'עי', "וילן יהושע בלילה ההוא... בתוך העמק - שלן בתוך עומקה של הלכה".

גם הגמרא במס' סנהדרין (צד:) מביאה את דרשתו של רבי יצחק נפחא על הפסוק בישעיה (י) "והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועולו מעל צוארך וחבל עול מפני שמן: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי מדרשות, מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מיש אינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, ועל כך אמרו שבדקו מרן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה..." וכן מציבו במס' מכות (י:) אמר ריב"ל מאי דכתיב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, מי גרם לרגלנו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה.

והנה, ידועה מחלוקתם של רבותינו הראשונים על חיוב התפילה אם הוא מדאורייתא בכל יום ויום או רק בעת צרה וצוקה, כאשר הרמב"ם הביא על הפסוק "ולעבדו בכל לבבכם" את לשון הספרי - "ולעבדו זו תפילה ואמרו גם כן 'ולעבדו זה תלמוד', אך הרמב"ן - רוח אחרת הייתה עמו באומרו כי דרשת הספרי הינה אסמכתא בעלמא ופשט הכתוב הינו ש'מכלל העבודה **שבלמוד תורה ושבתפלל אליו בעת הצרות** ותהיה עינינו ולבנו אליו לבדו כעיני עבדים אל יד אדוניהם. וזה בעניין שכתוב (במדבר, י, ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצרר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוקיכם"

הרי לנו אפוא שסבירא ליה לאדונינו הרמב"ן כי לבד מן החיוב הגמור המוטל על כל איש ישראל, ללמוד וללמד, ולהגות בתורה יומם ולילה, הרי שחיוב מיוחד מתווסף דוקא 'בעת הצרות' - 'שבלמוד תורה".

כמבט כללי על המלחמות והמאורעות הפוקדים את ארצנו הקדושה העלה הרבי זי"ע דברים נוקבים ביותר באיגרת ששיגר לקראת חנוכה של שנת תשי"ז - עת הסתיימה מלחמת סיני: "...*והרגש הכללי מהזעזועים של עשרות שפים האחרונות שחבלי המשיח הם כבר בצורה של חבלי לידה הקשים והאחרונים לפני הגאולה האמיתית והשלמה המעוררים לב איש יהודי מה לך ערום בשעה זו, וכי כלום התקופה זו הזמן להיות שקוע בהטבת תנאי החיים והענוגיה... תפקידי השעה הם בניית מקלטים רוחניים... הגברת לימוד התורה, בקביעות עיתים בכל התנאים כחוק ולא יעבור שהיא מגני ומצלי אפי' בעידנא דלא עסיק בה ומצלת מחבלי משיח בגי"ד וכמאמר המגיד"ט זי"ע על מתי"ל יעקב אבינו לא מת, היינו שבכל המדות והמדרגות יש בהם בחי' מיתה והמתר אבל במדתו של יעקב שהוא תורה כמ"ד תתן אמת ליעקב, אין בה בחי' מיתה ונתינת חיות דקדושה בכל העתים*"

נביא אפוא בפני הקורא הגלבב אי אלו תיאורים ועובדות מימי עולם, על רבותינו הקדושים, ותלמידיהם - חסידיהם שהעניקו חמה בקומתם, ובימי צר ומצוק עסקו המה במלחמה משל עצמם והרייעו על הצר הצורר במלחמתה של תורה - המגינה ומצילה, נותנת חיים, אושר, נזר ועטרה, לעמליה בטהרה.

נמשנו מוסדי ארץ

בשנת תרע"ד פרצה מלחמת העולם הראשונה שמחשבה למלחמה הגדולה ביותר שהתרחשה עד לזמנה, על פני יותר ממחצית העולם נמוטו מוסדי ארץ כשמדינות ואימפריות רבות התגוששו ביניהן כאשר כל אחת אומרת "לי כל הארץ"

גם האימפריה העות'מאנית ששלטה אז בא"י היוותה אחד מן הצדדים בסכסוך הדמים, מה שגרם שהישוב היהודי שחי בין השאר על 'מעות ארץ ישראל' שבאו מהארצות השונות באירופה, נותק ממקורות מחייתו, אך לא זו אף זו, יחד עם אי הגעת כספי התמיכה, פקדה את הארץ בצורת קשה, וזו עם נחלי 'ארבה' שפשטו עליה, הפכוה למצולה שאין בה דגן וגרמו לרעב נורא ! בירושלים עיה"ק בה פשה הרעב באופן החמור יותר, נסתלקו כחמשה עשרה אלף (!) יהודים - נפוחי כפן וחללי רעב רח"ל.

היושבים בשער ערי הארץ סבלו אף הם נוראות, אך גם בשעה קשה זו עמלו בני התורה שבחבורתנו בעיר הקודש טבריא על תלמודם, במסירות נפש, עוני ומחסור, דלות ורעב.

הדים מכך נותרו אך מסיום התקופה ממכתב אותו שיגר רבה הגדול של טבריא וראש ישיבתה, הגה"צ רבי משה קליערס זצוק"ל, בראשית שנת תרע"ט: "...*תלי"ת השם נפשנו במיים מכל הצרות והתלאות שעברו על ראשנו...היזקך עזרנו גדול והעניים בכלל ותלמידי חכמים בפרט יעבים הצמאים, עזומים זיופים, תלי"ת כי הישיבה פה פתוחה והתלמידי חכמים לומדים תורה מתוך הדחק...*"

הוא עצמו, לפי עדותו לתלמידו - רבינו ה'ברכת אברהם', עמל בתקופה זו להוסיף חכמה על חכמתו ולרכוש לו ידיעה והשגה בתורת החי"ן מתקיים בו אפוא ביאור המהרש"א על דברי הגמרא על 'הלומד מתוך הדחק שמשביעין אותו מזיו השכינה' - "שמגלה לו הקב"ה רזי תורה"

ובברנוביץ
הרחוקה

ואחיו
הרה"ק

'מקבץ עתים לתורה בכל יום וה' 'יעזוך' - מכתב מרן מהרי"טי דייץ מכתב לכבו של מרן הגר"ש דייץ הרה"ת מחולילו 'יעקב ויכבדו הי"ד

תלמידי חכמים בפרט רעבים וצמאים, ערומים ויחפים, ת"ל הישיבה פה פתוחה וח"ח לומדים תורה מתוך הדחק

(הגה"צ רבי נושה קלירס זצוק"ל - תרע"ד)

***

"אנא, הבא לי ספר קודש כלשהו"

(האאון החסיד רבי נח יצחק מורדקובסקי בעמח ה'אקציה' בלאדז')

סובי"א בשנים ההנם

רבי ישעשכר לייב להשלים את חפצו של אביהם - מרן ה'דברי שמואל', לייסד ולקומם את ישיבת 'תורת חסד' אשר היוותה בית היוצר לחיזוקם של בני הנעורים, לתורה ועבודה בדרך רבונ"ק.

שואלי שרופה באש

בין השנים תרצ"ו לתרצ"ס פרץ בארץ ישראל 'המרד הערבי הגדול', שכוון בעיקרו נגד הבריטים אולם עילתו הברורה הייתה כמובן - היהודים. קהלות שלמות נחרבו, מאות יהודים נטבחו, וריכוש רב נשדד ונשרף. גם בעיר אבותינו טבריא נרצחו יהודים רבים - בהם כמה וכמה מאנשי שלומנו, ב"ב אלול תרח"ץ נפטר מפצעיו האברך הרה"ח ר' מתתי' יעקב וינברג ז"ל, בנו של מרן הברכ"א זי"ע, לאחר שנורה ע"י המרצחים הישמעאלים.

באווה תקופה גבלה כל יציאה מן הבית הוצה בסכנת נפשות של ממש, אולם ילדי הת"ת המשיכו לקיים את העולם בהבל פיהם הטהור ולצעוד לבית תלמודם בעיר העתיקה באופן יומיומי ובליווי צמוד. לאחר מכן גברה הסכנה והת"ת הועבר לשכונת אחווה אף שגם הדרך שהובילה עדיין נחשבה למסוכנת ביותר.

פרשיה נוספת הייתה זו של ישיבת אור תורה על ציון קודשו של רמבעה"ג. גם בעת סכנה זו עשו בני התורה ככל שביכולתם על מנת להוסיף ולשקוד על לימודם אולם האזור בו שכנה הישיבה שורץ היה כמפיות של פורעים ובאמצע שנת תרח"ץ הוחלט על העתקת הלימודים למקום אחר - בית הכנסת של חסידי באיאן בעיר. כדי שלא להותיר רושם של נטישה ובריחה הוחלט להותיר את הריהוט ואת אוצר הספרים המפואר של הישיבה במקומם המקורי.

לבאן עברה הישיבה ביסי הטרקות - ביהמ"ס באיאן בטבריא

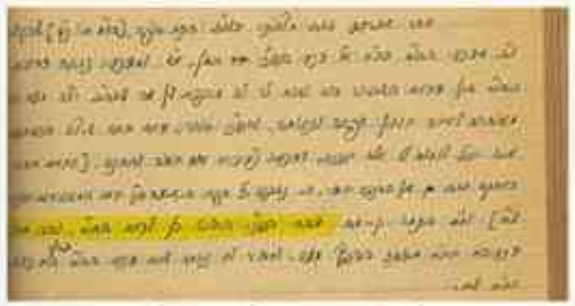
כשנה וחצי לאחר מכן, ביום א' בחמז של שנת תרצ"ס אירע המאורע המזעזע, פורעים ערבים התפרצו לתוך בניין הישיבה הריק, טיפסו אל הקומה העליונה והציתו אש בקודש. האש התפשטה חיש מהר כשהספרים הקדושים משמשים לה חומר בעירה רח"ל.

יהודי העיר צפו ממרחק בלב שותת דם במחזה הנורא, כשלמראה הלהבות הבוערות והעשן המיתמר נדמה היה כי כל מחנם הציון עולה באש. למעשה לאחר מאמצים רבים נעצרה השרפה, בניין הציון ניצל אומנם, אולם הנזק היה עצום, אולם הלימוד כולו ואוצר הספרים שמנה שבעת אלפים (7) ספרים, עלה כולו בלהבות.

הדים למאורע זה נותרו בספרו של הגה"ח רבי יצחק מותתי' לוריא זצ"ל 'שערי לימוד'. לאחר שמעמיק הוא בדברי השו"ת חתם סופר, הוא כותב: "ובעת סדור העתקה זאת אין הספר בידי כי נשרפו כל ספרי הישיבה הק' בעת המאורעות..."

התרוממה עליך

בשנת ת"ש פרצה השואה האיומה, האסון והחורבן המרא שנמוש על עמנו, כאשר עולם התורה, היראה והחסידות, חרב לחלוטין, דור שלם נבחד וחוליה שלימה בשלשלת הזהב של עם ישראל ניתקה ונמוגה.

"נשרפו כל ספרי הישיבה" כתב היד של המאמר 'שערי לימוד'

בראשית ימי הזוועה נחתם ההסכם הידוע לשמצה בין הגרמנים והרוסים ימ"ש, ומדינת פולין בותרה וחולקה לשני חלקים.

היה זה בצום גדליה של שנת ת"ש, או כבשו הרוסים את הבירה הסלונימאית - ברנוביץ. ותיכף ומיד, כאשר הייתה באומנה אתם בארצם שלהם, החלו בפעולותיהם ההרסניות נגד התורה והאמונה ופקדו ברשעותם לפעול על מסגר ובריח את כל הישיבות ובתי הלימוד, בהן אף ישיבתנו הגדולה והקדושה 'תורת חסד'.

אחד הרמי"ם הידועים בישיבה שהיווה כפי קודשו של מרן אדמו"ר זי"ע דוגמה אפופת הוד של חסיד שבחסידים היה רבי אברהם פסח שרשבסקי. שנתיים קודם לכן עקר רא"פ את מגוריו מברנוביץ אל ביאליסטוק העיר, אולם אך הגיע שמע הגזירה לאחזיו מיהר הוא לשוב לברנוביץ והחל לכנס בביתו כמה וכמה בחורים מבני הישיבה ללמדם לקח וסברא לבל ידום קולו של יעקב.

גם בקרינקי בה התרכזה קהילה נכבדת ויקרת ערך מאמשי שלומנו בראשותו של הדיין, הגאון והחסיד המפורסם רבי שמואל לעזו, המשיך קול התורה לפעם בעוז ותעצומות

הדיין מקרינקי הגה"ח רבי שמואל לעזו זי"ע

דמותו ופעילותו של הדיין, משכה אליה באופן טבעי את עיניהם הרעות של הרוסים שהתייחסו אליו ואל כל פעולה דתית אחרת כ'קונטרה רבולוציונרית', (אנטי מהפכנית) אך רבי שמואל לא נח ולא שקט, בסכנת נפשות של ממש ארגן הוא קבוצות קטנות שהתאספו ללימוד תורה וישיבה בצותא תוך חיזוק הרוח היהודית האיתנה והנאמנה.

בדומה לו נהג גם הגאון רבי ישראל לעזו שכונה "דער ראש ישיבה", שהתפרסם בשיעוריו העיוניים אותם נשא בפני עשרות בעלי - בתים יודעי ספר בבית המדרש 'זיליקא'. הנאצים ימ"ש שלחו אש ושרפו את בית המדרש לתלוטין אולם הוא ניסה בכל כוחו להמשיך את שיעוריו במקומות חילופיים.

גם לאחר שכבשו הנאצים את פולין, המשיכו אותם קדושים וטהורים להידבק בתורה ובמחנה. ובמעשיהם בברנוביץ ובקרינקי - גם בעיר לאדז' לא שקטו חסידי סלונים על שמריהם, היה זה רבי נח יצחק מורדקובסקי, (בנו של רבי יוסף מרדכי - רבי יאשה ממיצ'עס - ששימש ראש הישיבה הראשון ב'תורת חסד') שיחד עם כמה מידידיו פתח 'חדר' מחתרתי באחד מבתי הגטו, וחנך רעב וסבל, הרביץ בו תורה וידאת שמיים לעשרות ילדים יתומים.

וכמה מפעימה היא עדותו שהגיד עליו דעו - מן השרידים הבודדים שנותרו בחיים, הוא החסיד רבי שמעון גרשון קופילוביץ: "כאשר נלקח רבי נח יצחק ל'אקציה' ע"י הנאצים ימ"ש, הבחין בי מרחוק וקרא לעברי 'הבא לי במטותא מסך ספר כלשהו לבל אוותר ערטילאי ללא אפשרות ללמוד', ואכן, כיוון שעסקתי רבות באיסוף 'שמות' מרחובות הגטו, היו בידי אי אלו ספרים ונתתי לו את מבוקשו.

ובשורותיהם של כאב ששיגר החסיד רבי יעקב אשר אורקוביץ למרן אדמו"ר זי"ע, תיאר לו את הנהגת אביו הקדוש, החסיד רבי משה אברהם הי"ד ש"*היה במעמא אויפגיראמט, (מרומם) התחזק עצמו בכל פעם, עשה שעות גמרא בימי עם טוביה יוסף...*"

הגה"ח רבי טוביה לנדא - חתנו של מרן בב"א זי"ע

(הגה"ח רבי טוביה לנדא - חתנו של מרן בב"א זי"ע)

אך לא רק נשואי הפנים שבעדותנו מסרו נפשם על לימוד התורה בימי הזעם, מקורותיהם של חסידים "רגילים" נותרו גם כן הדים בעדותו של ר' יוסף ב"ר שלמה פוקסמן מברנוביץ:

היה זה לאחר תקופת החגים של שנת תש"ב, הנאצים ימ"ש פרסמו את פקודתם לסגור על מסגר ובריח את כל בתי הכנסת, בתי המדרש והקלויזין של ווילנא רבתי. ואכן אלו נגעלו ונסגרו ונחתמו בחותם שעזזה משטרתי.

אולם בוילנא התקיימה קבוצה שקבעה שיעור בדף היומי, וחבריה מיאנו בכל תוקף לוותר על קביעותם החביבה. ביום ז' בחשון של שנת תש"ג, בו חל אף ה'יאורצייט' התשיעי של מייסד רעיון הדף היומי, הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, התכנסו המה ב'יאמיכעם קלויז' והתיישבו על חוק לימודם, אך לפתע התפרצו פנימה אנשי המשטרה היהודית עם אלות בידיהם והחלו להפליא מכותיהם במוחים שרובם נמלטו על נפשם מאימת המכות האכזריות.

אך המשה עשר איש, רובם מאנשי שלומנו, סירבו להיכנע והתעקשו להמשיך בלימודם, ללקות בפרגול ולעשות רצון אבא שבשמים עד שלבסוף גברו עליהם המכים והוציאום בכח הזרוע כשבגדיהם קרועים והם פצועים וחבולים.

עד הראיה רשם את שמותיהם של המוכים הי"ד לזכרון עולם, ביניהם היו ר' יעקב זוין, ר' יוסף ביאליסטוקער, ר' ניסן יפה, לנדוי, בורקה, לעזו, קוזלובסקי, אפשטיין, יעקובזון, הרב ר' משה וינברג והרב ר' אברהם אליעזר קויאס, ומספים.

גלות אחר גלות

רשימת בתי המדרש בוילנא
ביניהם: הי"אביכעס קלויז והסלאבימער שטיבל

כאמור, התאגו הרוסים לכל עבירי הדת ופקדו לסגור את ישיבת 'תורת חסד' על מסגר ובריח. לאחר שנחבאו תלמידי 'תורת חסד' במחבואים שונים וניסו להמשיך ב"שגרתם", נאלצו הם בסופו של דבר להתפזר כאשר בחודף של שנת ת"ש יצא ראש הישיבה, הגאון הנודע רבי אברהם שמואל הירשאוויץ עם כמחצית מבני הישיבה לכיוון וילנא שהייתה תחת השלטון הליטאי והתרכזו בה ישיבות רבות על ראשיהן.

בוילנא התקיימה הישיבה באחד מבתי הכנסת הרבים המקומיים הרבים ובסוף עונת החורף עברו לעיירה טאווריג (טאורוגה - בניב המקומי) שם המשיכו הבחורים לשקוד על תלמודם בהתמדה ומסירות.

בתקופה זו הרבו חשובי אנ"ש בארה"ב במאמצים והשתדלות לאפשר את הגירתם של בני הישיבה לארה"ב, ראש הישיבה הי"ד שיגר אליהם מכתב חוזר אפוף רמזים מחמת המציק וכתב: *"שמחנו לשמוע ע"ד הרעיון הקדוש והטהור שעלה במחשבתכם עלינו לטובה להצמיח לארצות הברית את מקדשי התורה הישיבות הקדושות, וזהי כוונה משובה בבחינת מעשה דרבי יוחנן בן זכאי* (בשעת החורבן - "תן לי יבנה וחכמיה" מ.ל.) *רק בקשתנו נמרצה מכם... שיעברתכם תהא גא במפגיע לטובת כל הישיבות כולן יחד מפני כמה נימוקים וכוונתא דרבים וד"ל, ושוב נא להשתדל שיעברתכם הנ"ל זו תתנהל ע"פ התורה בהצנע לכת ... בכל הזריזות, בחכמה ובתבונה..."*

לאחר מכן גלו הם לעיירה הקטנה 'שקודוויל', עיירה תורנית - מוסרית שיהודיה הצטיינו ביראתם ואהבת התורה שפיעמה בהם. כעת קיבלו הם את בני הישיבה בזרועות פתוחות ותמכו בהם ככל יכולתם. מעדותו של הגאון רבי חיים שטיין, משגיח דישיבת טעלז שהיה אחד מניצוליה הבודדים של העיירה, השרו בני הישיבה בעיירה אווירת שמחה ורוממות הרוח.

בכ"ח סיוון של שנת תש"א נכנסו הנאצים ל'שקודוויל' ובמשך שלושה שבועות התעללו ביהודים; בשוד, מכה וחרפה. בסופו של חודש תמוז כינסו את כל תושבי העיירה, הפרידו מתוכם את הגברים היהודים בהבטחות שוא שיטופלו כראוי עם דיור הולם ומזון כשר (...) והסיעום במשאיות ליער פוניאי, שם רצחום נפש על קדושת שמו יתברך. מיעוטם של הניצולים הובלו לאחמ"כ לעיירה 'אופיגה' ונרצחו אף הם ביום ו' אלול של שנת תש"א.

בחייהם ובמותם לא נפרדו - קבר האחים של יהודי 'שקודוויל' ובהם כמה"ג בני 'תורת חסד' ביער פוניאי.

וכך - בני הישיבה הקדושים והטהורים אשר מנשרים קלו ומאריות גברו, נעקדו על קדושת השם וספר תורה עמם, גוילי גופם וספריהם נשרפו אך אותיות נשמתם ומורשתם נותרו - ועמהה שירתם לעד - כי לא תשכח מפי זרעם.

ורח השמש

בפלא שאין דומה לו, באותם ימים ממש בהם נטבחים ונשחטים אחרוני תלמידיה הקדושים של 'תורת חסד' בגולת 'שקודוויל', אזר הרבי זי"ע כגבור חלציו והרים עלי גיליון את תוכניתו הנועזת, הקמת בית חיינו מחדש, (מכתב ער - נתי"ש מכתבי קודש) *"הרעיון הזה ליישב ישיבה... כדוגמת ישיבת פרעסבורג... זכיתי בעת אחרי ההרכן הנורא שהלב מתפלץ מלחשוב במצבם שמה והישיבה מתרבה כליל (...)*

ואכן, ביום הקשה בו הודיעו הנאצים ימ"ש כי הבקיעו את ביצוריה החיצונים של מוסקבה, ולאחר מאמצים כבירים, פתח רבינו את הישיבה.

בארץ שרדה אז תחושת פחד ויאוש שאין לתאר אולם במעמד הפתיחה ביאר רבינו בקודשו כיצד דווקא בשעת ההעדר הגמור תחל אי"ה הצמיחה החדשה, התפילה היא כי הקנה הקטן שנועצים כעת בלב ירושלים עיה"ק יעלה שורטן ומכאן תבנה ותכון חבורתנו.

בהמשך שת הרבי לתלמידיו כיצד בני הארץ החלוצים פעלו במחסור, דלות, וסבנות עבור מטרתם וגם תפקידנו שלנו הוא לבנות מחדש את המולדת הסלונימאית, אך כפי שסיפר שנים לאחר מכן: "ההסברה לא יכלה לשמות את מציאות הסבל היומיומי...".

בתוקף חדרו הגשמים מבעד לתקרת חדרי הלימוד והמגורים, והבחורים חלו מחמת הקור הירושלמי והרטיבות, מה גם שמפאת צוק העיתים לא נמצא פתרון כלשהו למקור הכפסה וכלכלה והדלות והמחסור היו בני בית קבועים ומוכרים במתנם.

באותה תקופה לחמו בני המחתרות בבריטים הכובשים ואלו מצידם הכריזו מדי פעם על 'עוצר לילי', היציאה מן הבית וההילוך ברשות הרבים היה אפוא סכנה של ממש כאשר החיילים היו עלולים לירות בדמויות שנחשדו על ידם.

עט"ר מרן הרמ"ח כבר עקר בשנים אלו את דירתו לירושלים, סדרי של הרמ"ח היו מופלאים כנודע, בלילות השבת היה לומד עם הברותא עד לשעה מאוחרת, עורך קידוש וסועד בזריזות. לאחר מכן נהג לבוא אל ביתו אחיים, החסיד המפורסם רבי ישראל שמעון קסטלניץ זי"ל וללמוד לפניו עד אור הבוקר.

אמו של ר"ש תששה לגורל בנה וביקשה מהרמ"ח שיורה לו להימנע מלהגיע אולם הרמ"ח אמר לו , "יכול הנך לבוא, עלי ועל צווארי". בשומעו זאת חדל ר"ש להלך ברחובות הצדדיים והחל ללכת בדרך המלך, סמוך ובטוח על הבטחתו של הצדיק.

הרמ"ח עצמו אגב, המשיך להשכים ולהעריב לבתי כנסיות ואמר שאינו חושש מהאנגלים שכן "זיי זעהן מיר נישט" (הם אינם רואים אותי)

לא ימיש מתוך האוהל

חלפו להם מספר שנים, השואה האיומה

קבוצה מבני ישיבת 'תורת חסד'

הסתיימה אולם פחות משנה ומחצה לאחריה, בי"ז בכסלו תש"ח, החליטו אומות העולם על 'תוכנית החלוקה' של ארה"ק, שונאי ישראל אשר חשו כי הקרקע נשמטת מתחת לרגליהם תרתי משמע, החלו בהשתוללותם הידועה לשמצה, התמידו בידוי אבנים, ירי צלפים, והחרדת מטעני נפץ. הלחימה שיתקה לחלוטין כמעט את החיים התקינים, הלימודים והמסחר, בעיר הקודש ובמקומות נוספים.

ביום י"ב באדר אירע אחד מן האסונות הגדולים ביותר שעברו על העם היושב בציון, חמישים ושמונה יהודים נרצחו בפיגוע דמים על ידי חיות האדם, הרבי זי"ע במכתבו תיאר את התחושות הקשות על המצב הנורא מחד וה"אסון שעוד לא היה באה"ק", ואת הצורך בחיזוק והמשך סדרי החיים מאידך כאשר *"הלימודים בהישיבה ח"ו לא מפסיקים גם בעת שקול הפצצות והיריות מזעזעים את כל האויר ועפים מעל לראש..."*

המהומות רק גברו לאחר שהבריטים שחררו את ארה"ק מנוכחותם המיותרת, וכבר למחרת פלשו לארץ צבאותיהם של מדינות ערב. ברובן המוחלט של הישיבות הקדושות בירושלים לא התקיימו הלימודים. אך הרבי שבהטלת גודל עלה והזדקר סולו הפסוק "ויהושע בן נון... לא ימיש מתוך האוהל...", לא מש מתוך אהלו ומחר עם תלמידיו אוהביו - כשכר על גוזליו ירחף.

במקרים שהצדה צפיפות במקום מפאת משפחות האזור שחפצו אף הם לשהות במקלט, אמר הרבי את השיעורים בחדר בביתו כשתלמידיו כבניו מצטופפים סביבו.

"בתקופה זו", הוא ביאר, "תפקידנו הוא לשמור על ישוב הדעת, ובאשר טבעם של המאורעות לגרום את ההיפך, הדרך היחידה היא לימוד תורה בעיון"

כדי לקרב אל השכל את ועצומות הרוח הנשגבות שנדרשו מהרב שנתן רוחו בתלמידיו, נספר כי בעיצומו של אחד השיעורים בו השתתף גם מרן עט"ר הרמ"ח, נכנס אל המרתף החסיד ר"ש קסטלניץ כשדמעתו על לחיו. בא הוא לספר לרבו - מרן הרמ"ח, על נפילת פגז בחצר

"בני הישיבה השרו בעיירה אווירת שמחה והתרוממות הרוח..."

(הגאון ר' חיים שטיין משרידי העירה 'שקודוויל' על תלמידי 'תורת חסד' - תש"א)

***

"בזמן ההעדר ממש אז מתחילה הצמיחה החדשה"

(מרן אדמו"ר זי"ע בפתיחת הישיבה - תש"ב)

"יכול הנך לבוא, עלי ועל צווארי"

(מדן עט"ר הרמ"ח נר"ש קסטלניץ - בעת ה'עוצר' האנגלי.)

***

"הלימודים בישיבה ח"ו לא מפסיקים גם בעת שקול הפצצות והיריות מזעזעים את כל האויר ועפים מעל לראש"

(כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע - תש"ח)

ה'שטיבלא'ך והירצחם של שני יהודים, אחד מהם - רבי ישראל פ ר ל מ ן - מאנשי שלומנו.

במקרה אחר ביקש הגה"צ ריי"מ שכטר שליט"א - מתלמידי הישיבה - מרבינו, שייתן לו את הדף בו כתב את עיקרי דבריו בשיעור, אך הרבי השיב לו שיתן את הדף לאברך פלוני המתגורר במרחק בתים ספורים על מנת שיכתבו בסמכות כתיבה' ולאותו"כ יוכל לקחתו. למרבה הצער, טרם היה סיפק בידיו של הריי"מ לקבל את הדף, נהרג האברך מפגז שפגע בדירתו.

אספקת המזון הייתה פרשיה משל עצמה, כידוע הייתה ירושלים סגורה ומסוגרת בשל המצור שהוטל עליה בידי האויב. אספקת המזון והמים באה בקושי רב ע"י שיירות משוריינות ובמחיר דמים כבד ר"ל. רבינו היה עומד בתור לאותן המאפיות על מנת לקבל את קצבת הלחם הזעומה עבור הבחורים ולא התיר לאיש מהם לעשות זאת תחתיו, שכן פעמים רבות התעופפו רסיסי הפצצות רח"ל לעבר העומדים שלא שרדו את פגיעתם הרעה.

'בא בתחרין' - כוון תחקירנות הישיבה במאות חש"ח

אין צריך לומר כי הקצבות אלו לא היו בגדר סעודה המספקת, בירושלים שרד אז רעב של ממש, ועל פי תיאוריו של הרבי, בקושי רב עלה בידיו להשיג מזון עבור סעודת פורים.

בחודש סיוון בשנה זו נפתחה הדרך מירושלים אל מרכז הארץ. הרבי הורה נחרצות לבחורים שהתגוררו מחוץ לעיר, לשוב אל בית הוריהם מפאת הסכנה, והללו, למרות אי רצונם עשו זאת בלב כבד. הישיבה התחלקה אפוא לשלושה חלקים, חלק מן הבחורים נותרו בירושלים, בני טבריא שבו לעירם, ובחורים נוספים נכנסו באופן זמני ללמוד בישיבת סלבודקא הבני - ברקים. **(אליהם כתב הרבי מכתב חיזוק מיוחד, המתפרסם כאן בפרסום ראשון - ראה מסגרת)**

למרות כך, לא הסיח הרבי את דעתו מהבחורים, הוא עמד עימם בקשרי מכתבים שוטפים וייחל לרגע בו יתאפשר שובם לירושלים תחת עיניו הפקוחות. שכן לכד מאימי המלחמה, התמודדות מספת באה או לפתחם של ראשי הישיבות, נושא מעמדם של בני הישיבות מול חובת הגיוס שעלה או לראשונה. רבינו וראשי ישיבות נוספים ניהלו מו"מ ממושך עם ראשי הצבא והצליחו לפטור

בע"ה ער"ח תמוז תש"ח

אחוני ותלמידי היקרים לי מאוד, יהודה, משה, פנחס, חיים ושמואל יחי' א' ישמרם מכל צער ונזק בגו"ג.

מה שלומכם יקידי, האם באתם אל המנוחה כביכול הרוכם אחרי הקפאה של הרפתקאות, האם מנוחת הנפש הטפיחה גם על מנוחת הגוף, לחודש שוב את השיעורים בתורה וי"ש ולשמור על הזמן היקר.

והם כבר ביבותי עם כ"א מאתכם, הנני חוזר על בקשתי מכ"א מאתכם המסדרו סדרים לפנה"ב ואומה"ב ללמוד בחבורות הן כמה שעות ביום הגם כמה דפים ובו באופן שכל העולם בצער, בצערי ישראל בגילם שתמצאים בהויה, גם עליכם לעסוק בהויה וקול יעקב מכביד ידי עשיו.

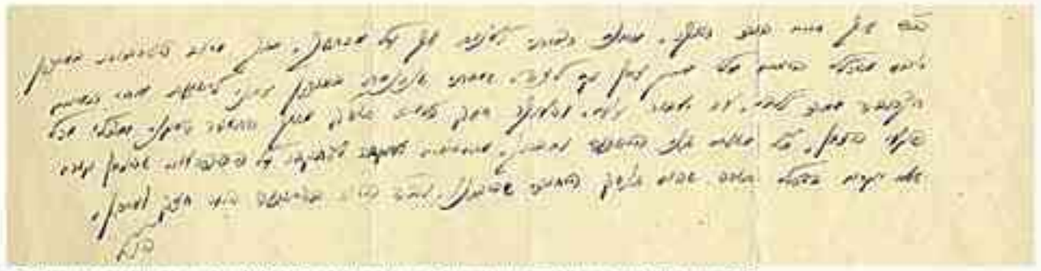
ויהיה נא הדיבור מצוי ביניכם בהתאף יחד פעם בשבוע ולדבר מהני סילי דסקיליותא באורה ירושלמית, כפי בביתי ר' ישעיה, ואני מבקש ושויל חוב על כ"א שיכתוב לי בכל שבוע מסדר השתהגותו וליסודו הוה עת יחזק הקשר כאילו הנכם לומדים ביחיבה הוה ישמרכם מכל צער ונזק בגו"ג בעידנא דריתחא. והעיקר חזקו ואמצו ואל יפול רוחכם מפגעי הומן ות"ל עד הבה עזרתו רואיו וכוזאי אל יטשנו.

בנוגע לעניני גיוס גם כאן יש כבר צרות, כבר כתבתי שהעניה שתעשה ארגון מכל בחורי ירושלים, ליישיבות הבניין שפת אמת וכו' ותשלחו משלוחת להרב בפונת הקהה והרב מפוגביו לעשות סידור מיוחד עבורכם עד שתוכלו לחזור להישיבה לירושלים, מה שלפי דעתי שוף שוף בשעיד מציון תצא תורה, שתהיה המקום היחידי המוכשרת ללמוד מתוך מנוחה באירה דקדושה ורק הנשאר בציון קדוש יאמר לה.

היו בריאים ושלמים בגו"ג וא-ל ש' יתן לכם רושם בתוכ"י לעבוד החובי משיח בנקל ולוכות לראות אור הגאולה.

בידידות באמנה שלים בה

ד"ש להנדים ולכל אנ"ש היקרים יחי' יאבו לישועה

"שלא יגרום בטול תורה, שהוא הנשק היחידי שביהודי" - מכתבו של מרן אדמו"ר זי"ע לבחור שיסבר לישיבת 'אחי תמימים' בח"א

את בני הישיבות מן הגיוס לפסק זמן מסוים וסוכם שלאחריו ידונו שנית בעניין.

אמנם, באותם ימים קשים חשש כבד שרר, כי בעקבות בלבול המוחין ואימי הקרבות יתפתו ח"ו בני הישיבות לנטוש את דף הגמרא ולהצטרף לארגונים הלוחמים.

הדים לכך מצויים במכתבי החיזוק ששיגר הרבי לתלמידי הישיבה בני טבריא ששבו לעירם כאשר מחד גיסא הוא מזרזם לשקוד על תלמודם, ומאידך גיסא להישמר מכל משמר מספיקות ובלבולים של הדעות הפסולות.

לאחר שציין את הקושי לכתוב "מקול רעם התותחים והפגזים ששוב ניתך על עיה"ק" כתב להם רבינו:

"...הזמן טרמא לברוד תפקידנו בשעה שצר ומצוק מכל צד דום ישראל מושארית הפליטה משפך כמים... צריך מסירות נפש להשאר יהודי נאמן ומאמין בכל בלא שום פשרות. ואמנם זה היתה מטרת ישיבתנו לעמוד בפני ניסיון האחרון של חבלי משיח אשר סביב לישיבה יחנו חבורת בחורים בירידות לעמוד בפני שטפי מים הזידונים... והחלטתי לפנות בקריאה זו אליכם יקירי חזקו ואמצו ואל יפול רוחכם מפגעי הזמן... ומה יעשה אדם ויבצל מחבלי משיח - יעסוק בתורה, זו העצה הברורה, לעסוק בתורה עד כמה שאפשר כי היא מגני ומצלי מיסורי הגוף, משיכת נפש מיסורי הנפש ומשמחת לב, אנא שמרו על הזמן היקר..."

"...תפקידנו בשעה זו הוא עמידה ברורה ואיתנה...בעמוא דפרזלא...ושבט לוי שעמד איתן בתחלה שהתגילו בפה רק תהיה להם לא מוחלט, ניצלו ע"י מגלות מצרים של מאות בשנים... וכמאמר ההגבדיל"ר זי"ע, 'שלא יהיה לבך חלוק על המקום, היינו על המקום שאתם נמצאים, הפילו דמו חיים בקרב בני הנעודים שלא יכלו להצוב בארות משברים כי ת"ל יק לנו מקור חיים בקול יעקב החזק ביותר מידי עשו... ולא לאבד את הבהירות בעמדתנו איך לעבוד את החבלי משיח שהן הדעות הפסולות עד שיתגלה אורו של משיח. ות"ל שרמח בני הישיבות כאן בריאה ששום דוחות לא יזיזום ממקומם, ודק בכח התורה, השתגלו להשקיע את המות והלב בתורה ובתפלה, וזה יתן לכם כח לעבור כל גל וגל..."

במכתב נוסף אותו שלח לא' מחשובי אנ"ש בטבריא התייחס הרבי למצבם הרגיש של הבחורים ש'נלו מעל שולחן אביהם' וביקשו: *"...שתמקח בידך הפיקות על הבחורים תלמידי ישיבתנו בעירכם, ולבות המעיים דכים המה, ואם כי מרוב עיתים וימים שאין בהם הפץ במשך ח' חודשים אחרונים, עמוד על המשמר לעורר אותם עד כמה שאפשר ומקבע איתם שיעוד מיוחד בכל יום מה שהביטו, וגם עמוד על המשמר שביום שהמצב פה בירושלים יהיה יותר יציב יחזרו הנה שוה נתגן בנפשם"*

לבחור אחר מבני העיר תל - אביב, הוא כתב: *"שמחתי שנכנסת באופן זמני לישיבת אחי התמימים הקדובה מאד ללבי, עד יעבור זעם. והעיקר חזק בלימוד תהל"ק מתוך התמדה המגני ומצלי מכל פגעי הזמן, ת"ל משלום בני הישיבה ומבריך, מתאמצים להתגבר על ההפרעות שהזמן גורם שלא יגרום ביטול תורה שהוא המשק היחידי שביהודי וב"ה הרוח בהישיבה הוא חזק ואיתן"*

בחודש איור תש"ח חלה הפוגה בימי הקרבות למשך מספר שבועות, ימים אלו נוצלו ע"י הרבי לערוך זיצים ואסיפות לבני הישיבה ולאברכים ולהפיח בהם רוח חיזוק, מה שלא התאפשר עד אז מפאת קולות הירי הבלתי פוסק שמנע אפשרות לשעה קלה של יישוב הדעת.

לקראת החורף של שנת תש"ט, חפץ הרבי להתחיל ללמוד בישיבה מסכת יבמות, מאמצים רבים נעשו כדי להשיג את הגמרות היקרות לבל יחסר המזג עד שאלו הושגו ע"י הגה"ח רבי יהודה קופילוביץ ז"ל בישיבת סלבודקא.

בעת הזו המשיך הוא בתנופה בבניין ויצירה מחודשים ובאיגרת ששיגר אל הרה"ח רבי חיים טורק ז"ל הוא מבקשו ומבשרו: *"...אתה על משמרתך עמוד, לחזק ולהתחזק ולשמור על מעט הצאן עד כי שבו בנים לגבולם... התלטנו אי"ה לפתוח ת"ת בתורף דנא ולע"ע לא התליטו לא על המלמדים ולא על המקום, גם תלמידים אין אך רצון ב"ה יש. וברצות ה' נצליח, וככה נמשים שוב לקראת יצירה חדשה באמצעים קשים ובלי עזרה, בטוחים ומשענים על חסדי הש"ת, אם יש תלמיד או שתים מהטובים בכפר אחא תביא אותך"*

בחסדי שמיים הסתיימה אף תקופה זו, הישיבה הק' התחזקה

ופרחה עד שתפשה את מקומה בין הישיבות החשובות בארץ.

מגני ומצלי

אבותינו סיפרו לנו על אותם ששת ימי ניסים ונפלאות. מתוכם זכו בני הישיבה לישב כשני יממות בכפיפה אחת עם רבה"ק, מרן הברכת אברהם' ומרן אדמו"ר זי"ע.

כאשר חפצים אנו להבין את משמעותם של אותם הימים, יש לידע כי שלטון הצבא הירדני פשה על כל שטח העיר העתיקה וירושלים המזרחית. במזרח הליכה של דקות ספורות מבית חייט, השוערע קו הגבול בין יהודי ירושלים לאויביהם בנפש. גם בעתות שלום כביכול, רעד של ממש אחז בעוברים באזור הגבול. כ"ש וק"ו בעת המלחמה שהוזיתה, הדיה ומאורעותיה התרחשו בקרבת מקום של ממש.

מקלט הישיבה באותם הימים, מחולק היה לשלושה חלקים, חלקו המרכזי שכן היכן ששוכן כיום היכל ה'שטיב'ל', החלקים המספים היו פחימים ומוגנים יותר. מותחת למקווה - שם שהו משפחותיהם של הרבי זי"ע ושל הגה"ח רבי דוד ויבגרג זי"ל, ומתחת להיכל 'מדרש שלמה' הישן, שם שהו משפחות שלימות מדיירי האזור.

מבעוד מועד הוכנו במקלט המרכזי ספסלים ושולחנות מסודרים. הרבי זי"ע חפץ והקפיד לשמור על אווירת הלימוד אף בעת החירום, ועל דלת המקלט המרכזי הזא תלה פתק בכתב יד קודשו *"כאן אולם לימודים לשעת חירום ולא מקלט ציבורי, בהישמע בשעת אזעקה כולם ירדים למקלט ממול".*

בעיצומה של תפילת שחרית נשמעה האזעקה הראשונה, בני הישיבה ירדו למקלט והמשיכו שם את תפילתם ולאחר מכן עלו והחלו את ה'סדר' ב'מדרש שלמה', שהיה כאמור קרוב יותר אל המקלט. בשעה עשר בקירוב נתקבלה ההוראה לרדת בשנית אל המקלט כי הירדנים' ימ"ש החלו בהפגזותיהם. ואכן למן הרגע שבו ירדו למקלט מילאו את האויר קולות כבדים של ירי פגזים בלתי פוסק, אך ה'סדר' התנהל על הצד היותר טוב כאשר גם אנשים מתושבי האזור הצטרפו ללימוד בהיכל המאולתר. בהמשך הצטרפו להדעשה גם מכוונות יריה שהבהילו מאוד את הבחורים בקולותיהם הפתאומיים וחלקם נמלטו אל המקלטים הפנימיים. או אז נשא הרבי בעימות את קולו וקרא לעברם 'צאו מן התיבה'...

שעות אחר הצהרים הוקדשו לאמירת תהילים כאשר במהלך ה'סדר' סיימו לומר פעמיים את כל ספר התהילים, עם יה"ר וי"ג מידות של רחמים. ולאחר תפילת ערבית וסדר שלישי קיפלו את השולחנות ופרשו את המזרונים לשנת הלילה.

בלילה ההוא נדדה שנתם של הבחורים שכן בכל פעם שנשמעה אזעקה, הוצרכו הם לרדת למקלט הפנימי ולמעשה הצליחו לנום כשעה ומחצה בלבד כשלקראת הבוקר שקטה מעט הארץ.

הבוקר האיר, בני הישיבה נעמדו להתפלל, ובסיומה של התפילה חפצו לפרוש את המזרונים בשנית ולהשלים מעט את שעות השינה שנגזלו מהם שכן ההפגזות שקטו מעט, אך ההחלטה הייתה שכעת יתיישבו ל'סדר' ואחר הצהריים יוכל מי שיחפוץ לסור למנוחה. מסבע הדברים התנמנמו מעט הבחורים אולם או הגיעה הבשורה הגדולה כי ישלטו היהודים המה בשונאיהם ועל שחרורו של כותלנו שהביאה לריקוד המרומם "יבנה המקדש עיר ציון תמלא"

"ביתר שאת וביתר עוז"

בימי המלחמה שפרצה לפתע ביום הקדוש של שמח תשל"ד הורו גדולי ישראל כי הישיבות יפתחו את שעריהן כבר ביום כ"ה בתשרי. בני הישיבה התחזקו בכל כוחם בלימוד התורה.

שמחים אחר כתלנו - מרן הברכת אברהם' ואדמו"ר זי"ע שומכים ציקן לחשם בכותל המערבי"

וכפי שתיאר הרבי זי"ע במכתב ששיגר מחצית השנה לאחר פרוץ המלחמה על מאורעות התקופה: *"...הרבה גדולים וטובים אבדו עשתמתיהם... ואנו שקבלנו מרבותי"ק כי ההנהגה בארה"ק היא למעלה מהטבע, וזהו הטבע של ארה"ק, התחזקנו בעיתים הכי קשים וידענו כי הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, כ"ה בישיבה למדו ביתר שאת וביתר עוז..."*

בהמשך הוא מספר על המצב הנוכחי ש"למרות המצב המלחמתי לומדים בשקידה הרבה יותר מזמנים לתיקונם, ומאוירה היא טובה, תודיה באמונה ובטחון שמחה וחיזוק, וכמופלא על יהודי שכשנשרף ביתו עמד ובירך שלא עשני גוי, וחשבו שיצא מדעתו, אמר להם שגוי ביתו משרף הרי גם האליל שלו שבתוך הבית משרף, אבל אצלי, האלוקים שלי חי וקיים. אם יש בטחון בזה הרי המצב לא משתנה במאומה...."

כי לא יטוש ה' עמו

בחודש אב של שנת תש"ן פרצה מלחמת המפרץ, בה התקפה ארצנו בעשרות טילים אימתניים כשבחסדי שמיים כמעט ולא נפקד ממנו איש.

אך גזירה נוספת ממנה ניצלו אך מעטים, הייתה האימה והפחד ששררו בלבבות מפני הבלתי נודע, הפיצוצים והאזעקות, האזהרות והאיומים, והעיסוק הרב סביב איטום החדרים, גרמו לתבהלה המונית ולבלבול גדול בציבור הכללי. אזור העיר בני ברק בה התרכזו או כהיום רבים וטובים מאנשי שלומנו ספג את מרבית הטילים, ואלו - בנוסף להרס רב של מבנים פעלו ביותר אף על מצב רוחם של תושבי האזור שרבים מהם נטשו את בתיהם וגלו לישובים מרוחקים יותר.

בשעה קשה זו עמד הרבי זי"ע כעמוד האש לפני מחנהו, עודד וחיזק, ואימץ את הלבבות באמונה ובטחון כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב.

גם אז נראו בקרנות הרחובות האפלים צורבים צעירים מאנשי שלומנו שבטחו ולא בושו, תחת הישיבה הכפויה בחדרים אימה', בחרו הם לשוב אל ספסלי הכולל ואורנות הספרים המסביבים אותם כחומה ומחסה ביום זעם.

גם דעתם של אלו שחששו בכל זאת להגיע אל ה'כולל' התיישבה עליהם לאחר ששמעו את דברי קודשו של רבינו, היה זה כאשר ניגש מאן דהו אל הגה"ח רבי מאיר לודיא שלים"א והצעתו בפיו, לשאול את הרבי האם להעביר את ה'כולל' שבראותו לעיה"ק ירושלים שנחשבה ל"בטוחה" יותר. כאשר נענה לו רבי מאיר שמתבייש לשאול שאלה שכזו הוסיף וביקש האיש שיציע זאת בשמו שלו.

התקשר אפוא רבי מאיר אל הרבי זי"ע ושאלתו בפיו, האם אכן לקבל את ההצעה ולהעביר את ה'כולל' ממקום הסכנה, אך כצפוי, שוותה עמו הרבי כרבע שעה בעניני אמונה ובטחון, חיזקו ואימצו כל כך עד שהצליח להעביר אף לאותם חוששים את

יחוט טילים בשמי הארץ בעת מלחמת המפרץ

תחושת הרוגע, השלווה והבטחון שיוכלו לשוב אל חוק לימודם.

באותם הימים נשא יבדחט"א כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שיחה מיוחדת בפני בני הישיבה, בדברי קודשו עמד על כך שתקופת מלחמה היא מלחמה של הסט"א בצד הקדושה "והיא תקופה גדולה מאד אשר נפעלים בה עניים נשגבים"

"במלחמה זו" המשיך הרבי, "החיילים האמיתיים הם לומדי התורה ובני הישיבות. וזה תפקיד השעה, גיוס מלא, קריאה לדגל. וכשם שבצבא יש קבוצה שעליה מוטל עיקר העול במלחמה, כך יש לדעת שעיקר העול של מלחמת הקדושה בסומאה הוא על לומדי התורה ואשרי המבין את גדול השעה..."

לטעלה משלושים שנה חלפו ועברו עד לימינו אנו, כאז כן היום, משנאי ה' נשאו ראשם הטמא, חפצים להערים סוד ולירש את נאות אלוקים, אך כנגדם - סמוכים ובטוחים כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב, עומדים הלומדים על משמרתם, יום ולילה לא ישבותו עד כי יבא שילה במהרה בימינו ונקם ישב לצריו. אמן.

"כאן לא מקלט, כאן אולם לימודים לשעת חירום..."

(מתוך פתק בכתי"ק - ותשכ"ז)

***

גלות אחר גלות, בצר ובמצוק, צעדו רבוה"ק ואנשיהם עם הספר - עם הספר, והעמידו לנו החפצים ללכת בדרכם נס להתנוסס - כי תמצאן אותו צרות רבות ורעות, ועתה השירה הזאת לפניו לעד - כי לא תשכח מפי זרעו.

בשבח התהלים
כנסת ישראל